

România literară

Raportul

Consiliului Uniunii Scriitorilor

(Paginile 6—7)

CONFERINȚA NAȚIONALĂ A SCRITORILOR

Mesajul tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU

Stimați tovarăși,

IMI face plăcere să adresez Conferinței naționale a scriitorilor — eveniment de seamă în viața social-politică a țării — precum și tuturor scriitorilor din patria noastră — poeți, prozatori, dramaturgi, critici — în numele Comitetului Central al Partidului Comunist Român, al Consiliului de Stat și al guvernului, precum și al meu personal, un salut călduros și cele mai bune urări.

Conferința dumneavoastră are loc în condițiile cînd întregul popor, strîns unit în jurul partidului, a trecut la îndeplinirea prevederilor celui de-al VII-lea plan cincinal, a istoricelor hotărâri ale Congresului al XII-lea al partidului. Vă sînt cunoscute, de asemenea, rezultatele obținute în îndeplinirea cincinalului 1976—1980 în domeniul dezvoltării economico-sociale a României. Atît despre marile realizări dobîndite în ultimii 5 ani cît și despre prevederile și obiectivele noului plan de dezvoltare a României în anii 1981—1985 s-a vorbit pe larg la Congresul Consiliilor oamenilor muncii, ca și la recenta plenară a Comitetului Central al partidului și în plenara Consiliului Național al Frontului Democrației și Unității Socialiste.

Putem spune că în decursul acestor ani România a parcurs o nouă și importantă etapă istorică în dezvoltarea și modernizarea bazei tehnico-materiale a societății, în sporirea bogăției naționale, în ridicarea bunăstării și a gradului de civilizație a întregului popor, în îndeplinirea Programului partidului de edificare a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a țării spre comunism. S-a demonstrat, cu putere, că tot ceea ce îndeplinim în România socialistă, scopul suprem al politicii partidului, esența înseși a noului societăți pe care o edificăm sînt bunăstarea, demnitatea și fericirea omului, manifestarea plenară a personalității sale, strălucirea și măreția patriei, întărirea independenței și suveranității ei naționale.

Partidul acționează și acționează, de asemenea, consecvent pentru perfecționarea conducerii științifice a societății, a relațiilor de producție și sociale, pentru adîncirea democrației socialiste, creîndu-se un cadru larg de participare nemijlocită a tuturor oamenilor muncii, fără deosebire de naționalitate la elaborarea și îndeplinirea politicii de construcție socialistă, la conducerea tuturor sectoarelor de activitate, a întregii societăți. Cel de al doilea Congres al Consiliilor oamenilor muncii — la care au participat peste 11 000 de delegați — a constituit o puternică manifestare a democrației noastre muncitorești, socialiste, cel mai larg și reprezentativ forum al oamenilor muncii din industrie, transporturi, construcții, circulația mărfurilor și finanțe, o expresie elocventă a rolului clasei muncitore, clasa conducătoare a societății, care, în alianță cu țărănimea, cu intelectualitatea, cu toți oamenii muncii, hotărăște asupra viitorului țării, acționează cu toată fermitatea pentru îndeplinirea mărețului Program al partidului. Democrația noastră muncitorească, socialistă își confirmă cu tot mai multă pregnanță superioritatea, asigurînd exercitarea reală și plenară a drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, egalitatea deplină între toți cetățenii patriei, fără deosebire de naționalitate, făurirea conștientă de către masele populare a propriului lor destin — a viitorului socialist și comunist al României.

În cadrul dezvoltării generale a țării, un puternic avînt cunoște știința, învățămîntul, cultura, arta — factori esențiali ai asigurării progresului multilateral al patriei, ai edificării cu succes a noului orînduirii. Socie-

(Continuare în pagina 4)

Lucrările Conferinței

Miercuri dimineața, în Sala că a Palatului Republicii Socialiste România s-au deschis lucrările Conferinței naționale a scriitorilor, eveniment de o deosebită însemnătate în viața socială și culturală a țării noastre.

La ședința de deschidere a forumului scriitoricesc au luat parte tovarășii Constantin Dăscălescu, Dumitru Poescu, Suzana Gădea și Ilie Rădulescu.

La lucrările Conferinței participă delegați aleși la comitatele asociațiilor de scriitori din București și din celelalte centre de cultură din țară, precum și numeroși invitați.

Salutînd prezența tovară-

șilor din conducerea de partid și de stat la lucrările Conferinței, președintele Uniunii Scriitorilor, tovarășul George Macovescu, a invitat pe tovarășul Constantin Dăscălescu, membru al Comitetului Politic Executiv, secretar al C.C. al P.C.R., să dea citire Mesajului adresat Conferinței naționale a scriitorilor de tovarășul NICOLAE CEAUȘESCU, secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România.

Mesajul a fost primit cu vil și îndelungi aplauze de cei prezenți, cu sentimente de profundă satisfacție și grațitudine pentru atenția pe care partidul, secretarul său general o acordă dezvoltării neîntrerupte a literaturii și artei, pentru condițiile create obștei scriitoricești, pentru climatul prielnic și posibilitățile pe care orînduirea noastră socialistă le oferă tuturor creatorilor pentru realizarea de opere literare pe măsura epocii pe care o trăim, pentru sporirea contribuției acestora la creșterea gradului de civilizație spirituală a

(Continuare în pagina 2)

256 JU 01

ieri, în Sala mică a Palatului, au început lucrările Conferinței naționale a scriitorilor

Democrația muncii și a valorii

PROCES desfășurat în timp și care angajează plenar participarea întregului popor, transformarea revoluționară a societății implică un constant efort de înnoire și perfecționare: prin însăși natura sa, socialismul este incompatibil cu stagnarea și imobilismul. O atestă, în chip strălucit, întreaga evoluție a țării noastre în perioada contemporană a istoriei sale, îndeosebi epoca în care ne aflăm și care este una de generoasă deschidere către orizonturile largi ale făuririi conștiente de sine.

Inaugurată de Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român, această epocă este profund marcată de gândirea revoluționară a tovarășului Nicolae Ceaușescu. Indemnul îndrăzneț și mobilizator formulat de secretarul general al Partidului la recentul Congres al consiliilor oamenilor muncii — „Nu de înnoire trebuie să ne temem, ci de stagnare în gândire, de păstrarea formelor învechite! Pericolul pentru socialism nu constă în căutarea noului, ci în păstrarea vechiului!” — reprezintă astfel, de fapt, și o veritabilă concluzie, științific fundamentată, a vastei experiențe dobândite până acum în construcția socialistă din patria noastră. Marile succese și înfăptuiri ale timpului în care trăim exprimă, cu forța incontestabilă a faptelor, dinamismul extraordinar al societății românești și constituie totodată cea mai sigură garanție a realizării obiectivelor pe care ni le-am propus pentru viitor.

Orinduirea oamenilor pentru oameni, socialismul presupune, în concepția partidului nostru, participarea largă și efectivă a întregului popor la conducerea și planificarea tuturor activităților social-economice, la elaborarea și înfăptuirea politicii menite să ridice țara pe noi culmi de civilizație și progres; iar unul din cele mai caracteristice aspecte ale istoriei contemporane a României este continua adâncire a democrației socialiste. Instituționalizarea de noi forme și organisme, corespunzătoare realităților, crearea condițiilor necesare pentru ca poporul să-și făurească în chip conștient propriul destin sint expresia cea mai elocventă a unei statornice preocupări în acest sens, definitorie pentru etapa actuală de dezvoltare a țării noastre.

DEMOCRAȚIA socialistă este o democrație a muncii și a valorii. Eveniment de covârșitoare importanță pentru viața întregii națiuni, cel de al II-lea Congres al consiliilor oamenilor muncii a constituit un nou și strălucit moment de afirmare a democrației muncitorești. Creșterea responsabilității organelor colective de conducere reprezintă o dovadă grăitoare a modului în care se înfăptuiește construcția socialistă în patria noastră. În expunerea sa tovarășul Nicolae Ceaușescu preciza cu fermitate și clarviziune revoluționară: „De asemenea, este necesar să se prevadă discutarea în consiliile de conducere a propunerilor de numire a noilor cadre de conducere — director, inginer șef, alte cadre — înainte de luarea deciziilor respective de către organele superioare. Totodată, propunerile de numire a directorilor și altor cadre de conducere vor trebui supuse și aprobării adunărilor generale sau conferinței reprezentanților oamenilor muncii. Nimeni nu va putea fi numit într-o funcție de conducere, într-o unitate, dacă nu intrunește aprobarea consiliului de conducere și aprobarea adunării generale a oamenilor muncii”. Autoconducerea muncitorească și autogestiunea, democratizarea continuă a vieții social-politice sint rezultatul întregului curs de până acum al construirii socialismului și au totodată

menirea de a asigura înaintarea viguroasă a României către înfăptuirea mărețului program de dezvoltare a țării, de ridicare a bunăstării poporului. Proprietari și deopotrivă producători, oamenii muncii, prin sporirea rolului adunărilor generale și al organismelor muncitorești de conducere, au astfel larg deschise căile unei participări reale la conducerea tuturor activităților. Promovarea consecventă a noului, întărirea democrației socialiste se bizuie pe instituirea criteriului muncii, drept suprem criteriu în societatea noastră. Hărnicia, disciplina în producție, spiritul de inițiativă — trăsături definitorii pentru clasa muncitoare, pentru toți oamenii muncii — dau astfel măsura și îndreptățirea celei mai depline ale participării la viața socială și economică, ale responsabilității și maturității de conștiință.

Formarea unor noi deprinderi și mentalități, proprii societății socialiste, configurând profilul etic și spiritual al celor care construiesc în mod conștient o orinduire socială nouă, reclamă o intensă activitate culturală și educativă, desfășurată la scară națională. Însăși adâncirea democrației socialiste se află într-o relație directă cu procesul de formare a unei noi conștiințe. „Funcționarea autoconducerii muncitorești, a organelor democratice de conducere, participarea tot mai largă a maselor populare la conducerea societății impun, ca o necesitate obiectivă, ridicarea continuă a nivelului cultural și politic al tuturor oamenilor muncii, al întregului nostru popor” — sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu, insistând asupra necesității de a se desfășura o susținută activitate politico-educativă și cultural-artistică.

AVIND loc în contextul stimulator al acestei problematice, Conferința națională a scriitorilor își găsește în ideile și principiile tovarășului Nicolae Ceaușescu un prețios îndreptar. Orientații neabătut către slujirea poporului prin crearea unei literaturi de înaltă valoare, capabilă să îmbogățească patrimoniul culturii și al artei naționale, scriitorii contemporani și-au adus o remarcabilă contribuție la configurarea noii spiritualități a patriei. Ferm atașați idealurilor socialismului, militând cu îndrăzneală pentru nou, reliefând marile cuceriri revoluționare ale epocii actuale și combătând viguros vechiul, mentalitățile depășite, formele anacronice de gândire și comportament, scriitorii care trăiesc și scriu astăzi în România au dat, prin operele lor, dovada semnificativă a patriotismului fierbinte care îi însuflețește. Nu mai puțin s-a extins participarea lor directă, prin acțiuni și manifestări de larg interes, la activitatea socială și politică a țării. Iar dacă numeroasele scrieri de valoare, apărute în acești ultimi ani, au condus la concluzia unanimă că literatura română își trăiește unul din marile momente creatoare ale existenței sale, este necesar să se sublinieze totodată că realizările scriitoricești se integrează în amplul tablou al înfăptuirilor epocii, că reflectă, cu fidelitate și vigoare expresivă, însuși spiritul innoitor, revoluționar al vremii de azi. Accentuarea caracterului social și politic al creației literare, apropierea de realitățile vieții și ale istoriei, explorarea tuturor domeniilor existenței din perspectiva perfectibilității și a deschiderii unor noi zări de cunoaștere exprimă astfel participarea deplină a scriitorilor la procesul construcției socialiste, strădania lor necontenită de a realiza o nouă calitate a muncii literare, intrupată în valoarea operelor, a bunurilor spirituale pe care le produc.

„România literară”

Imn hunedorean

Oțeluri. Terra rosa. Mormăind din munți
Pământuri amorțite-s aduse la tăiere
Funicularul cară morminte de tăcere
Pe pâlmarul care alunecă și pierde
În greabănușul giganților cărunți...
Mormane de pământ smuls din pădure
Sint date jertfă. Soarele-adormit
în carnea lui, sub muncile lor dure:
Epifania altui răsărit.

Scrișnet de fier pe fier. Amurguri albe.
Lung profilați pe ceru-n vilvătăi
Bărbați sparg lumină-n pumni de sare
În laurii de cobalt și scintei.
O nuntă. A materiei și-a firii.
Dramatic încheștate-ntr-o sforțare
De-a innoi. Sudoarea, trandafirii:
Blazonul viu al noii Hunedoare.

Poesis. Pasăre născută cu ochii.
În arbori — riul. Foșnet lin de rochii.
Aici respiri cuvintul. Sub febrele fertile
Pui în mișcare rotative. Nopti în zile
și zile-n nopti: departe de angoasă.
Te instelez, mantia mea frumoasă
Să intru drept în patria de miine...
Poesis. Stare liberă în piine.

Eugen Evu

1 - 3 iulie 1981

Conferința națională
a scriitorilor

MESAJUL TOVARĂȘULUI

(Urmare din pagina 1)

tatea socialistă pe care o edificăm asigură tuturor oamenilor muncii condiții optime pentru pregătirea profesională, pentru însușirea cuceririlor științei și culturii, pentru dobândirea unui larg orizont de cunoaștere și înțelegere, pentru îmbogățirea continuă a vieții lor spirituale. O expresie puternică a acestor realități o constituie marea mișcare cultural-educativă de masă, Festivalul național „Cântarea României”, ajunsă astăzi la cea de-a treia ediție. Îmbinând organic, într-o concepție armonioasă, activitatea în producție și activitatea cultural-educativă și artistică, Festivalul „Cântarea României” s-a afirmat tot mai mult ca o amplă manifestare a muncii și creației socialiste, cadru larg de manifestare a talentelor creatoare ale poporului, de participare intensă a oamenilor muncii la viața spirituală nouă a țării. Este o nouă confirmare a faptului că tot ce s-a făcut mai de preț pe aceste meleaguri — atât în domeniul material, cât și în cel al vieții spirituale, al culturii și artei, este rezultatul luptei, muncii, gândirii și simțirii poporului, al strădaniilor sale pentru progres și o viață mai bună. Acestor creații, anii socialismului le-au redat întreaga strălucire, ridicându-le pe un plan superior și îmbogățindu-le necontenit cu noi și noi valori.

Partidul și statul nostru acționează pentru ca toate mijloacele cultural-educative de care dispune societatea să stăjească mărețului țel al făuririi unui om cu adevărat nou, animat de concepția revoluționară a partidului nostru, luptător neobosit pentru fericirea poporului, devotat trup și suflet cauzei socialismului și comunismului în patria noastră. Aceasta se reflectă în felul în care clasa muncitoare, țărâtimea, intelectualitatea, toți oamenii muncii din patria noastră, fără deosebire de naționalitate, participă la desfășurarea politicii interne și externe a partidului și statului, în rezultatele deosebite pe care le obțin în desfășurarea Programului de făurire a societății socialiste multilaterale dezvoltate și înaintate a României spre comunism.

Stimați tovarăși,

ÎN CADRUL operei istorice pe care o desfășurăm în prezent, literatura și arta ocupă un loc de seamă. Putem afirma că literatura română, ca și cea a naționalităților conlocuitoare din țara noastră, s-a îmbogățit în ultimii ani cu noi lucrări de toate genurile, inspirate din realitățile de astăzi ale țării, din patosul uriașei activități constructive a poporului. În ultimii cinci ani au fost editate aproape 5 000 de volume de literatură originală contemporană. Numeroase din aceste cărți au abordat probleme importante ale transformării revoluționare a societății noastre, ale edificării socialismului în România. Aflându-ne însă la Conferința națională a scriitorilor — chemată să analizeze atât realizările cât și minusurile creației literare —, nu putem să nu menționăm că, în ce privește oglindirea și abordarea problemelor esențiale ale dezvoltării României socialiste, unii scriitori rămân încă datori față de societate, față de popor. Pe ansamblu, putem spune că literatura noastră nouă joacă un rol important în dezvoltarea vieții spirituale a țării, în formarea și educarea socialistă a oamenilor muncii. De aceea doresc să adresez participanților la Conferință, tuturor scriitorilor — prozatori, poeți, critici, dramaturgi, români, maghiari, germani, sirbi și de alte naționalități — cele mai calde felicitări pentru activi-

tatea pusă în slujba înfloririi culturii socialiste a României — precum și urarea de tot mai mari succese și împliniri în activitatea viitoare.

După cum cunoașteți, în cincinalul actual, ne-am propus ca obiectiv fundamental trecerea la realizarea unei calități noi, superioare în toate domeniile de activitate — și acest lucru este valabil și pentru literatură. Dorim o literatură profund angajată în lupta poporului pentru o viață mai bună și prosperă, pentru construirea socialismului și comunismului, o literatură militantă, revoluționară, care să oglindească eroismul și elanul creator al poporului și să însuflețească masele populare în opera istorică pe care o desfășurăm astăzi pe pământul României, sub conducerea partidului, și care să redea convingător și emoționant fizionomia omului de astăzi, eliberat de exploatare și asuprire, care își făurește în mod conștient propriul viitor fericit.

Literatura și arta noastră trebuie să se situeze ferm pe pozițiile socialismului științific, ale materialismului dialectic și istoric, care permite înțelegerea justă a fenomenelor din natură și societate, a legităților obiective ale dezvoltării sociale, ale mersului nostru înainte pe calea progresului material și spiritual, slujirea neabătută a tot ceea ce este nou și înaintat în practica și gândirea socială a României socialiste.

Sprijinind puternic noul, creația literar-artistică trebuie să ia, totodată, poziție fermă față de fenomenele negative din viața societății, față de concepțiile învechite, perimate, care nu mai corespund idealurilor și cerințelor noastre de azi, să combată atitudinile inapoiate, orice manifestare de natură să ducă la degradarea ființei umane, la înjosirea omului, a demnității sale. Oglindind mărețele victorii obținute de poporul nostru pe drumul luminos al socialismului, literatura nu trebuie să ocolească nici unele neajunsuri existente încă în societatea noastră; situându-se pe poziții revoluționare, ea trebuie să militeze pentru perfecționarea continuă a organizării și conducerii societății, pentru ridicarea pe trepte tot mai înalte a vieții și muncii socialiste a poporului. Esențial este însă ca toți creatorii de artă să înțeleagă și să redea în mod realist procesul istoric ireversibil al înaintării țării pe calea socialismului și comunismului, cu eforturile ce mai trebuie încă depuse pentru învingerea și depășirea tuturor greutăților ce ne mai stau în cale, pentru înflorirea continuă a scumpei noastre patrii. Aceasta impune cunoașterea profundă a realităților societății, înțelegerea justă a cerințelor și legităților obiective ale dezvoltării sociale.

Arta și literatura contemporană trebuie să păstreze și să dezvolte specificul național al culturii noastre realizat de-a lungul anilor prin înțelepciunea și talentul creator al poporului, să fie — cum spunea poetul — „suflet din sufletul neamului”. Să ne amintim cât de frumos și cât de convingător susținea marele Eminescu acest postulat: „Nici o literatură puternică și sănătoasă, capabilă să determine spiritul unui popor, nu poate exista decât determinată ea însăși, la rindul ei, de spiritul aceluia popor, întemeiată adică pe baza largă a geniului național”.

Preocupându-ne de măreția prezentului să nu uităm nici gloria trecutului de luptă pentru libertate și neamul nostru. Iată de ce este necesar să fie reflectată mai larg în literatură marea epopee istorică a luptelor purtate de poporul român, de-a lungul a secole și milenii, pentru apărarea ființei națio-

nale și gleei strămoșești, a limbii și culturii, a libertății și independenței patriei. Prin aceasta literatura mobilizează și însuflețește și mai puternic masele celor ce muncesc în făurirea istoriei de astăzi a țării, în înălțarea minunatului edificiu al socialismului și comunismului pe pământul României.

Cultivarea patriotismului, a dragostei fierbinți față de țară și popor, constituie una din îndatoririle cele mai nobile ale literaturii și artei. Patria — cu trecutul ei glorios, cu prezentul său socialist, cu viitorul său de aur, cum îl dorea Eminescu — este și rămâne veșnic o generoasă temă de inspirație pentru scriitori. Apare, de aceea, cu totul de neînțeles părerea că poezia politică, patriotică, nu mai este de actualitate, că tema dragostei față de patrie și de popor, literatura închinată României socialiste nu mai oferă destule resurse pentru o creație de înalt nivel artistic și de profund ecou în rindul cititorilor. Or, este clar că astăzi, mai mult ca oricând, poezii pot găsi subiecte de inspirație de mare forță de vibrație în realitățile noi ale țării, în lupta și victoriile poporului român constructor al socialismului, în viața nouă, liberă, demnă și elocventă pe care o trăiește națiunea noastră, ca și în aspirațiile ei spre înfăptuirea visului de aur — comunismul. „Construcția socialismului — afirma scriitorul și criticul George Călinescu — este pentru noi o problemă națională și a solicita scriitorului să fie un magistrat inovator la fapte de ridicare a civilizației materiale și a culturii poporului român este de a face apel la patriotismul său”.

Ca să redea convingător viața și preocupările oamenilor, scriitorul, creatorul de artă trebuie să le trăiască el însuși în modul cel mai intim, să păstreze o permanentă legătură cu poporul, să cunoască și să se identifice cu modul său de a trăi și gândi. Numai astfel el va putea oglindi veridic marile schimbări produse în societate ca și în conștiința oamenilor. Pentru a putea cunoaște și prețui mai bine marile eforturi constructive ale poporului, scriitorul trebuie să participe activ la viața țării, să trăiască efectiv în clocotul uriașei activități pe care o desfășoară națiunea noastră. El trebuie să ia parte activă la viața publică, obștească, să-și aducă contribuția la marea operă de înnoire socialistă a României — așa cum, la timpul lor, scriitorii remarcabili din trecut s-au aflat întotdeauna în miezul luptei pentru progres, pentru libertate și independență a patriei, pentru împlinirea celor mai arzătoare aspirații ale poporului. De asemenea, este necesar ca scriitorii să lucreze într-un domeniu concret al activității sociale, să aibă un loc de muncă asigurat, atât pentru realizarea autonomiei lor materiale, cât și pentru o organică integrare în viața societății.

O evoluție pozitivă a cunoscut la noi, în ultimii ani, istoria și critica literară, activitatea în domeniul teoriei estetice marxiste, materializată într-o serie de lucrări și studii valoroase. Totodată, trebuie spus că în activitatea criticii literare există încă neajunsuri serioase care trebuie să fie abordate și analizate cu răspundere în cadrul Conferinței. Critica literară nu-și îndeplinește în suficientă măsură rolul ce-i revine în promovarea literaturii de valoare, în imprimarea unui spirit cu adevărat revoluționar, patriotic în creația artistică, nu ia poziție fermă împotriva acelor romane, piese de teatru, poezii, care prin conținutul lor de idei și prin forma artistică nu corespund cerințelor educării și formării omului societății noastre noi, exigențelor edificării unei vieți spirituale sănătoase, care să

NICOLAE CEAUȘESCU

1 - 3 iulie 1981

Conferința națională
a scriitorilor

slujească, într-adevăr, innobilării omului. În critica noastră mai dăinuie încă un spirit călduț, de grup, slabă exigență ideologică și chiar artistică, — toate acestea împiedicând prezentarea și analiza cu obiectivitate a creației literar-artistice.

Critica literară trebuie, în primul rând, să fie un instrument exigent de analiză a creației artistice și de orientare a ei în spiritul concepției științifice, materialist-dialectice a partidului nostru. Ea trebuie să promoveze în modul cel mai ferm o literatură angajată, pătrunsă de un autentic spirit revoluționar, de idealurile nobile ale umanismului nou al societății noastre. În același timp critica trebuie să ia poziție hotărâtă față de ideile și orientările greșite din anumite lucrări literare, inclusiv împotriva tendințelor de a imita unele „mode” trecătoare din alte țări, care n-au nici o conținută cu realitățile noastre, cu specificul național.

O importanță deosebită trebuie să acorde critica literară valorificării moștenirii culturale a trecutului. Punind în valoare tot ceea ce s-a creat mai înaintat de-a lungul anilor în domeniul literaturii și artei, să pornim de la criteriile științifice ale materialismului dialectic și istoric, evidențiind orientarea creației, felul în care ea a reflectat ideile timpului, cerințele obiective ale dezvoltării societății în perioada respectivă. Trebuie să promovăm în critică o delimitare netă față de curentele de idei retrograde, reacționare din unele lucrări literare, precum și față de unele laturi negative ale activității și creației unor personalități cu caracter contradictoriu din istoria culturii noastre. Numai așa critica literară poate contribui la reliefaarea a ceea ce este cu adevărat prețios în bogata noastră moștenire literară, își poate aduce contribuția la dezvoltarea continuă a patrimoniului nostru cultural.

O importanță deosebită pentru stimularea și orientarea creației literar-artistice are dezvoltarea unui climat de înaltă principialitate și exigență comunistă, a unei atmosfere de colegialitate și respect reciproc în întreaga viață a Uniunii Scriitorilor. Principiile eticii și moralei socialiste, ale conviețuirii sociale, valabile pentru toți cetățenii țării, trebuie să fie cu atât mai mult aplicate și respectate în relațiile dintre scriitori, dintre creatorii de artă, fiind seama că ei sînt chemați să promoveze și să cultive prin chiar operele lor aceste principii. În viața scriitoricească trebuie să domine un spirit de muncă avansat, excluzându-se cu desăvîrșire disputele și atacurile personale neprincipiale, spiritul de grup, profund dăunător intereselor progresului literaturii și artei. Este necesar să se facă totul pentru crearea unui puternic front literar unit care să-și consacre talentul, energiile, forța creatoare făuririi unei literaturi demne de epoca pe care o trăim, demnă de minunatul nostru popor. Eforturile trebuie îndreptate spre crearea în rîndurile obștei scriitoricești a unei puternice întreceri și emulații pentru a da patriei opere cît mai valoroase, pentru a îmbogăți patrimoniul nostru cultural național. Criteriul de bază al aprecierii scriitorului trebuie să fie opera sa, poziția lui ideologică, politică și morală oglindită în această operă.

În această privință un rol deosebit trebuie să-l aibă Uniunea Scriitorilor, asociațiile Uniunii. Ele trebuie să asigure participarea activă a tuturor scriitorilor la dezbaterile și discutarea, într-un climat de principialitate și exigență, a problemelor creației literare.

După cum se cunoaște, în țara noastră, în procesul adîncirii continue a democrației socialiste, al sporirii

atribuțiilor organismelor obștești în viața societății, a fost adoptată, printre altele, și măsura desființării cenzurii. Aceasta este o expresie grăitoare a climatului de largă libertate de creație asigurat în România, a încrederii deosebite pe care partidul și statul o acordă tuturor celor ce lucrează în sfera publicisticii, a literaturii și artei. Fără îndoială însă că această situație nouă implică și o înaltă răspundere, în primul rînd din partea celor ce scriu și, în același timp, din partea mijloacelor de informare în masă, a editurilor, a instituțiilor de artă, ca și a asociațiilor și uniunilor de creație. Consiliile de conducere ale publicațiilor, editurilor, ca și organele de conducere ale Uniunii Scriitorilor trebuie să manifeste o profundă principialitate ideologică și discernămint în aprecierea lucrărilor încredințate tiparului, astfel încît acestea să contribuie efectiv la opera de educație revoluționară a maselor, împiedicîndu-se cu hotărîre apariția unor lucrări de natură să exercite o influență negativă asupra conștiinței oamenilor, să propage idei și concepții străine spiritului general al societății noastre. Trebuie să fie clar că editurile și revistele literare aparțin Uniunii Scriitorilor și Consiliului Culturii și Educației Socialiste — și nu unor persoane particulare și, ca atare, ele trebuie să slujească intereselor generale ale dezvoltării literaturii, ale îmbogățirii culturii noastre socialiste. Consiliile de conducere ale revistelor și editurilor trebuie să conducă aceste organe și instituții cu cea mai mare fermitate, în spiritul ideologiei și politicii partidului nostru.

Răspunderi deosebite revin în îndrumarea creației literare organizațiilor de partid, ca și organelor de partid pe teritoriul cărora își desfășoară activitatea asociațiile scriitoricești. Ca în întreaga noastră viață socială, și în domeniul literaturii și artei trebuie să se manifeste cu putere rolul politic conducător al partidului, asigurînd orientarea justă a creației în spiritul ideologiei noastre revoluționare, al intereselor generale ale societății socialiste. Afirmarea rolului conducător politic al partidului constă în asigurarea participării active a scriitorilor la viața politică a societății, la realizarea unei literaturi legate de popor, pusă în slujba patriei, a socialismului.

De asemenea, sarcini importante revin Uniunii Tineretului Comunist, organizațiilor sale, în educarea politico-ideologică a tinerilor scriitori, în formarea lor în spiritul concepției revoluționare a partidului nostru, în stimularea preocupării lor pentru abordarea în operele literare a problemelor majore ale construcției socialiste.

Uniunea, asociațiile scriitoricești trebuie, de asemenea, să se preocupe de dezvoltarea contactelor dintre literatura noastră și literatura altor popoare, să acționeze pentru întărirea prieteniei și colaborării scriitorilor din România cu scriitorii și creatorii din alte țări. Acționînd în spiritul întregii politici de pace și colaborare a partidului și statului nostru, slujitorii scrisului din România socialistă trebuie să se aplece permanent în rîndurile luptătorilor pentru afirmarea nobililor idealuri de pace și progres, de libertate și independență ale popoarelor, să militeze activ, prin operele lor, pentru transformări înnoitoare în viața societății omenești, pentru făurirea unei lumi mai bune și mai drepte pe planeta noastră.

Trăim o epocă deosebit de complexă și contradictorie, cînd pe arena mondială se înfruntă două tendințe diametral opuse. Se afirmă, pe de o parte, cu tot

mai multă hotărîre voința popoarelor de a pune capăt vechii politici de dominație și asuprire, de a trăi libere și independente, într-un climat de înțelegere și colaborare. Pe de altă parte se accentuează criza economică mondială, continuă manifestările politicii de inegalitate și amestec în treburile interne ale altor state, de consolidare și reimpărțire a sferelor de influență. Pe diferite meridiane ale globului au apărut noi conflicte și stări de încordare, cursa înarmărilor cunoaște proporții fără precedent — toate acestea primindu-și tot mai grav libertatea, securitatea și independența popoarelor, pacea întregii lumi. În aceste condiții, imperativul suprem al zilelor noastre este unirea și conlucrarea tot mai strînsă a popoarelor, a forțelor înaintate de pretutindeni pentru a împiedica agravarea situației internaționale, pentru a impune pacea și destinderea, pentru a asigura salvagardarea celui mai fundamental drept al oamenilor — dreptul la viață, la pace, la existență liberă și demnă.

Literatura și arta din țara noastră trebuie să joace un rol activ în această direcție. Este o îndatorire de onoare pentru slujitorii scrisului de a milita neobosit spre a face larg cunoscut în lume mesajul umanist, de prietenie, înțelegere și colaborare al poporului român, dorința sa de pace, destindere și securitate internațională. Arta și literatura noastră sînt, de asemenea, chemate să militeze ferm împotriva oricăror tendințe, existente pe plan internațional, de a folosi mijloacele nobile ale literaturii și artei ca instrumente de învrăj-bire între națiuni, de cultivare a obscurantismului, a neofascismului și rasismului. Scriitorii din România trebuie să afirme și să promoveze, prin creațiile lor și prin întreaga lor activitate, principiile fundamentale ale politicii partidului nostru de deplină egalitate și respect între națiuni, de independență și suveranitate, de neamestec în treburile interne și de dezvoltare liberă a fiecărei națiuni potrivit propriei voințe, să acționeze neabătut pentru înfăptuirea aspirațiilor tuturor popoarelor de a trăi libere și nesfîrșite, într-un climat de pace și înțelegere.

Stimați tovarăși,

DORESC să-mi exprim, încă o dată, convingerea că, în cadrul lucrărilor Conferinței, veți dezbate în spirit constructiv, cu adîncă răspundere, problemele activității scriitoricești, că hotărîrile pe care le veți lua vor asigura unirea tot mai strînsă a eforturilor tuturor creatorilor de literatură din țara noastră — din toate generațiile — pentru dezvoltarea și înflorirea tot mai puternică a artei și culturii noastre socialiste, pentru ridicarea la un nivel tot mai înalt a întregii activități cultural-educative, de formare a omului nou, înaintat al societății noastre socialiste.

Cu această convingere și cu dorința ca dezbaterile pe care le veți purta să se înscrie ca un moment important în promovarea unei literaturi militante care să contribuie la mersul înainte al societății noastre socialiste, la înflorirea multilaterală a patriei, urez succes deplin lucrărilor Conferinței scriitorilor. Vă doresc dumneavoastră, tuturor scriitorilor din România, realizări tot mai mari în activitatea de creație, făurirea unor opere tot mai valoroase, la nivelul înaltei exigențe ale socialismului și comunismului în România.

1 - 3 iulie 1981

Conferința națională
a scriitorilor

RAPORTUL CONSILIULUI

TEXT PRESCURTAT

ARĂTIND că evenimentul politic hotărâtor care marchează perioada ce a trecut de la ultima Conferință națională a scriitorilor este Congresul al XII-lea al P.C.R., Raportul începe prin a sublinia că împreună cu întregul popor, scriitorii și-au manifestat ferm adevărată la Programul Partidului Comunist Român de transformare revoluționară a societății noastre.

La trecuta Conferință națională a scriitorilor, — se arată în Raport — în cuvântul său, tovarășul secretar general Nicolae Ceaușescu a afirmat: „Partidul, statul, poporul duc o luptă consecventă și hotărâită pentru perfecționarea continuă a tuturor laturilor vieții economice și sociale. Arta, creația literară trebuie să înfățișeze veridic această luptă a poporului pentru depășirea neajunsurilor și să contribuie la înlăturarea lor. Criticând și dezvăluind lipsurile, combătând elementele vechiului ce se mai pot întîlni în diferite compartimente ale societății și în conștiința oamenilor, literatura trebuie să se manifeste — folosind mijloacele sale specifice — ca un factor activ în lupta împotriva tuturor fenomenelor negative. Este însă necesar să ne ferim și în acest domeniu — ca în toate domeniile de altfel — ca din cauza uscăturilor, să nu vedem pădurea mare și sănătoasă, să nu vedem cum se dezvoltă și înflorește patria noastră”.

Din perspectiva acestor viziuni echilibrate, putem privi cu un adinc spirit de analiză și cu simț autocritic munca noastră la masa de scris, starea Uniunii și întreg complexul de împrejurări care duc la scrierea cărții, la tipărirea și apoi la trecerea ei în conștiința publică.

Literatura română contemporană — se spune în Raport — și-a cucerit statutul ei superior de astăzi afirmându-și efectiv și intens, actualitatea. Aceasta este o noțiune asupra căreia experiența rodnică a anilor din urmă ne cheamă la meditație temeinică.

Oare numai faptul că a apărut în acești ani, sau simplul amănunt de a-și avea situată acțiunea în ultimele decenii conferă unei cărți actualitatea? Ho-tărât, nu!

Actualitatea autentică este o însușire mult mai complexă. Ea propune surprinderea implicațiilor adânci ale epocii în existența intimă a indivizilor, observația felului inconfundabil în care împrejurările istorice, sociale și morale prezente îl marchează pe oameni, le modifică mentalitatea, comportările și chiar limbajul.

Și scrierile inspirate din trecut au trezit un interes viu, nearhivistice, atunci când s-au dovedit actuale, printr-un unghi inedit, contemporan, în contemplarea istoriei.

Veritabila actualitate aparține unei problematice distincte. Simple imagini ale vieții prezente spun prea puțin, cită vreme nu sint luate de o reflecție în măsură să facă sensibilă tocmai experiența noastră omenească semnificativă. Literatura contemporană, demnă de acest nume, explorează zonele unde ies la iveală problemele specifice ale epocii. Ea îndeplinește o neînlocuibilă operă civică, semnând cu marea forță revelatoare a artei, faptele, comportamentele, fenomenele asupra cărora societatea trebuie să-și îndrepte atenția. Literatura valoroasă, într-adevăr militantă pentru cauza desăvârșirii construcției socialiste și a edificării comunismului, nu se mulțumește să ilustreze lucruri cunoscute, să repete sub formă imagistică, oricât de strălucitoare ar fi ea, ceea ce a fost spus, sub formă teoretică, de nenumărate ori și mult mai precis, mai exact.

Literatura cu adevărat de actualitate desvăluie aspecte ale realității necercetate încă suficient, luminează situațiile noi ale existenței sociale și individuale, într-un cuvânt, scoate la iveală problemele de care oamenii sint cu adevărat interesați.

Actualitatea adevărată o respiră omul care se încapăținează a nu voi să intre în tipare fixe, fiindcă are varietatea necatalogabilă a vieții înseși. Identitatea lui cu lumea și epoca noastră i-o dă faptul că el este parte constitutivă dintr-însa, autorul și în același timp opera lui, iar problematica vieții contemporane îl implică indeaproape, permanent.

Din modul cum acest om, expresie a afirmării unei personalități umane superioare, devine personaj literar, decurg câteva imperative ale efortului literar contemporan, ale literaturii care se scrie la noi astăzi. Trebuie observat, mai întâi, că omul de care vorbim este determinat în spațiu și în timp, trăiește într-un anumit moment al devenirii istorice și într-un anumit loc al lumii. Aparține unei colectivități care ființează la rîndul ei între coordonate spațiale și de timp. E încadrat unei istorii și are o patrie. Are, așadar, rădăcini care îl fixează într-un anumit cadru, generator de expresii spirituale caracteristice. Și dacă literatura pe care o scriem vrea să rămână credincioasă realismului ei fundamental, ea nu o poate face decît răsfrîngînd multiplu această relaționare necesară.

Via prezență a sentimentului patriotic

în lirica valoroasă, — pe linia unei mari și nedeșteptate tradiții literare de la Mihai Eminescu, Tudor Arghezi, Lucian Blaga, Octavian Goga — este urmarea aceleiași firești înrădăcinări a omului adevărat în lumea căreia, prin destin, îi aparține. Solidarizarea e în planuri adînci și are în vedere istoria, ethosul, limba, tradițiile de cultură și de civilizație, toate acționînd decisiv în structura noastră ca indivizi, în felul nostru de a privi și înțelege desfășurarea vieții. Fiindcă patriotismul nu poate fi doar o trăire însușită prin frecventarea anumitor simboluri care trimit exterior la ideea de patrie, de conștiință națională, ci este vocație lăuntrică, simțămînt întîm inoculat ființei noastre prin chiar faptul apartenenței la lumea în care ne-am ivit, la poporul al cărui fii sintem. Patriotismul se definește în ceea ce avem mai durabil și mai adînc răsădit în noi, fiindcă dă expresie identificării noastre cu idealurile și credințele care ne angajează nu doar ca indivizi trecători, dar și ca purtători ai unui mesaj de spiritualitate cu valoare de lungă durată. Desigur, trecutul, raportarea la marile momente, istoria în înțelesul major, sint prezențe firești în această sferă, dar trebuie să vorbim temeinic despre lărgirea perspectivei, despre necesitatea încorporării de noi elemente, despre ceea ce am putea numi dimensiunea socialistă a patriotismului. Trînd acum și aici, aderăm la valorile prezentului, participăm la construirea unei lumi care este a noastră și ne exprimăm integral. S-a făcut mult în literatura noastră din ultimii ani — în romane, în poezie, în piese de teatru — pentru punerea în valoare a semnificațiilor trecutului, pentru relevarea acelor dimensiuni care ne așează în perspectiva unei fecunde continuități. Au rămas însă mai puțin explorate tocmai domeniile prezentului, acele elemente de viață a cetății care au puterea să aducă nărturii despre patriotism ca trăire actuală, într-o țară socialistă.

IN continuare, Raportul desprinde unele trăsături caracteristice dezvoltării literare în ultima perioadă.

Proza a reputat în anii din urmă succese importante, este în plină și solidă ascensiune.

O dovadă evidentă este proza noastră istorică, adică gândită și elaborată pe teme istorice, pe marginea marilor evenimente ale luptei de eliberare socială și națională. Aproape că nu există etape importante ale acestei împliniri tragice și eroice care să nu fi găsit, și în anii din urmă, transpuneri artistice pe măsură, imagini apte de a se constitui într-o „istorie paralelă” de esență artistică.

O bună cunoaștere este temeiul recunoașterii. La sedimentarea amîndurora, proza anilor din urmă și-a adus o valoroasă contribuție. Dovada este făcută de interesul cu care cititorii au întîmpinat aceste încercări de scrutare a drumului parcurs de poporul nostru, în raport cu care tocmai „adevărul artei” se dovedește a fi un nimerit revers pentru „adevărul vieții”.

Nu este mai puțin adevărat că proza noastră își mai recunoaște cu luciditate datorile, mai cu seamă în privința seg-

mentelor celor mai apropiate ale aceleiași „istorii contemporane”, acelea din care se însumează prezentul și prin care se plămădește viitorul. Dar ar fi greșit dacă nu am releva succesele obținute de proza noastră și în acest important sector.

În romanele, povestirile, nuvelele, schițele noastre de actualitate, de obirșie și structură imediată, eforturile majorității constructorilor de valori socialiste sint reprezentate din ce în ce mai substanțial, mai semnificativ, în plan tematic, ideatic și artistic. Este un fenomen care se petrece sub ochii noștri și el trebuie susținut prin toate mijloacele.

În privința acelor forme, tehnici, maniere pe care proza ultimilor ani le-a promovat, putem constata, cu satisfacție, o mare varietate. Această varietate de formule și stiluri reprezintă o cucerire de seamă a întregii noastre literaturi recente, ea poate fi lesne recunoscută în „arta prozatorului român”, artă capabilă de a dovedi viabilitatea celor mai diverse osmoze dintre real și ideal, cotidian și excepțional, diurn și fantastic, lucid și romantic, sec și visător. Și ceea ce este demn de a fi relevat, în ordinea unor compatibilități estetice, rămîne posibilitatea ca toate aceste forme și formule, stiluri și maniere — pină la urmă diversificate în tot atîtea cîte personalități le explorează și le instituie — sint capabile de a fi saturate de o substanță politică, socială și filosofică în măsură să le confere unitate socialistă și unicitate românească. Interesul viu al atîtor cititori pentru „poveștile adevărate” de care scriitorii noștri se arată capabili, obligă la o mereu mărită conștiință de sine și responsabilitate. O literatură mereu confruntată cu un public atît de interesat și exigent se cuvine să se respecte pe deplin și să-și onoreze maniera cu din ce în ce mai măiestrite cărți.

Ca și în celelalte genuri, ultimii patru-cinci ani au adus în poezie elemente noi, modificări semnificative, adînciri și îmbogățiri. Desigur, o perioadă atît de scurtă nu poate avea pretenția să fie caracterizată ca o etapă în procesul înnoirii propriu-zis artistice. Și, totuși, sfîrșitul deceniului al optulea a coincis cu cîteva fenomene importante din cuprinsul poeziei românești actuale și a lăsat să se întrevadă un colț al peisajului liric viitor.

Orice încercare, fie și provizorie, de a caracteriza momentul actual al literaturii, și deci și al poeziei, trebuie să aibă în vedere, înainte de orice, existența, în plan literar, a unei firești și rodnice „colaborări” dintre generații. Într-o literatură e foarte firească vocea poezilor din toate generațiile să se întîlnească pe unele lungimi de undă comună. Aceste lungimi sint sentimentul apartinerii la un spațiu spiritual și la o epocă istorică. Nu există azi la noi în țară nici un poet adevărat care să ignore rădăcinile naționale, tradițiile străvechi ale poeziei din acest colț de lume, pentru care patria și pămîntul să nu reprezinte o materie spirituală capabilă a-i da siguranța și mindria participării la o lume originală, specifică. Nimic din ceea ce este al acestui pămînt al nostru nu poate fi străin poetului. În același timp, toți poezii au conștiința uriașelor transformări revoluționare pe care patria noastră le-a cunoscut de la eliberarea ei.

Am asistat, în acest sfîrșit de deceniu, la apariția unor opere poetice de mare însemnătate, datorate atît unor autori cu o largă activitate, cit și altora aflați la deplina maturitate.

Un fapt ce se cuvine reținut este apariția și conturarea unei promoții noi de poeți. Dacă această promoție va fi considerată de istoria literară viitoare o nouă generație sau nu, acest lucru nu e prea important în bilanțul pe care-l reprezintă o dare de seamă ca aceea de față. Dar prezența unor tineri și foarte tineri autori de talent nu ne poate lăsa indiferenți.

O poezie bună, cum este, credem, aceea scrisă astăzi în țara noastră, se judecă prin prisma a două elemente principale: caracterul major al preocupărilor, al tematicii; și varietatea mijloacelor, unind curajul înnoirilor cu o temeinică cunoaștere a tradiției autohtone și universale. În ce privește întiul element, trebuie spus că numai o poezie capabilă să reflecte spiritualitatea profundă și completă a omului — a omului ca atare, dar și a omului de pe aceste meleaguri — face față trecerii vremii. Poezia din țara noastră nu se pare a fi o astfel de oglindă. Acest lucru nu înseamnă încurajarea nici unei discriminări de felul celor care, într-o epocă din fericele apus, împărțeau temele poeziei în două categorii — corespunzătoare — și prescriau poezilor motive, reguli, sau chiar expresii de care poezia lor trebuia să țină seama, în vreme ce alte motive, reguli și expresii erau de la sine excluse. Afirmăm că iubirea de țară e un sentiment nobil și profund, în poezie ca și în viață, fiind o nesfîrșită și bogată sursă de inspirație pentru poeți. Poezia patriotică valoroasă trebuie promovată cu toată energia. Dacă nimeni nu neagă azi, spre deosebire de anii dogmatismului, că poezia de dragoste, elegia, eglaga sau idila sint specii deopotrivă de legitime ca și imnul și oda, nu e mai puțin adevărat că am putut constata uneori și unele tendințe de desconsiderare a unui gen sau altul și de abdicare de la condiția valorii.

IN CONTEXTUL dezvoltării întregii literaturi, dramaturgia a înregistrat o puternică extensie problematică și un spor de expresivitate modernă. Au fost biruite, în linii generale, factologia și ilustrativismul, s-au obținut succese în abordarea actualității prin modalități de amplă generalizare. Gîndirea omului de azi este prezentă în piesele noi cu un remarcabil sens filosofic. Drama istorică a cunoscut noi realizări, stimulate și de împrejurări sărbătorești din viața națiunii, realizări care luminează, din perspectiva prezentului și cu sentimentul prezentului, fapte și oameni de odinioară. S-a impus, în ultimii ani, categoria teatrului politic, punînd în dezbatere relațiile individului cu societatea, problemele puterii, raporturile dintre clase sociale și partide în lumea de azi, în alte țări, curente de gîndire. Unele piese exprimă, în construcții impunătoare, puncte de vedere românești asupra unor momente de istorie universală.

Insemnate înfăptuiri au fost dobîndite în spectacolarea stărilor de spirit actuale, a fenomenelor complexe prin care se edifică personalitatea omului zilelor noas-

UNIUNII SCRITORILOR

1 - 3 iulie 1981

Conferința națională
a scriitorilor

tre. Datorită și aflului continuu, chiar dacă relativ lent, al noilor talente — unele provenite din alte domenii ale scrisului — s-au diversificat formulele dramaturgice, de la piese de cameră la fresca socială, de la comedia ironică la pamfletul politic, de la monodramă la tragedia ontologică — putându-se aprecia că, prin contribuția scriitorilor de toate generațiile, de toate naționalitățile și din toată țara, prin adeziunea masivă a publicului și interesul nou al editurilor, instituțiilor de artă scenică, al criticii de specialitate, dramaturgia națională trăiește un moment creator remarcabil.

REFERINDU-SE la problemele literaturii pentru copii și tineret, Raportul arată:

Copiii de azi, tinerii, se formează într-un cadru de existență înnoită. Imaginația le e stimulată de alte elemente ale vieții decât în urmă cu nu prea mulți ani, pentru că prefacerile mediului inconjurător sînt într-adevăr extraordinare. Explorarea cosmosului, laboratoarele satelit, navele trimise spre planete depărtate sînt realități de ultimă oră. Cincinalul revoluției tehnico-științifice a produs o anumită ambianță în care cresc copiii noștri, mijloacele de informare audio-vizuale, aflate la îndemîna lor, îi pun în contact nemijlocit cu realizări uimitoare. Interesul pentru cuceririle științifice și efectul acestora în planul relațiilor umane au influențat masiv scrierile adresate noilor generații. Literatura de anticipație a dobîndit în ultima vreme o mare popularitate, cultivă toate formele, de la speculația filosofică la satira socială, înscriind nu puține realizări valoroase, dintre care unele distinsse cu premii internaționale.

În cele mai bune lucrări pentru copii și tineret au fost părăsite recuzita literară prăfuită, schemele puerile plictisitoare care încearcă să mimeze limbajul copiilor. Produsele care mai fac uz de asemenea „tehnică” n-au dispărut încă de tot. Ele trebuie descurajate în continuare, ca și rețeta ieftină, improvizată facilă, dascăleala ostentativă și sicitoare, cu urmări contrarii tocmai intențiilor formative către care năzuiește literatura destinată micilor cititori.

NICI o cultură nu poate trăi închizându-se în limitele propriilor valori naționale. Contactele cu alte spiritualități stimulează forțele creatoare ale unui popor, le deschid orizontul universalității.

În anii socializării, printr-o activitate planificată, s-a realizat la noi o operă culturală cu care ne putem mandri. Numeroși scriitori, buni cunoscători ai diferitelor limbi străine, avînd și darul tălmăcirii, — adevărat și prețios talent, — au făcut să avem astăzi, acoperite în versiune românească, spații importante din tezaurul literaturii universale.

Numărul izbinzilor deosebite în domeniul traducerii, privind deopotrivă lirica, proza, dramaturgia, este extrem de mare. În ultima vreme, lucrări fundamentale de critică și eseistică au venit să întregască acest bilanț impozant, contribuind la procesul ridicării nivelului cultural al cititorului român, dîndu-i prilejul să-și însușească înalte valori culturale, fenomen caracteristic complexului proces formativ al umanismului socialist.

În spiritul politicii partidului nostru, traduceri tind să cuprindă întreaga hartă a culturii mondiale. Publicul României socialiste a încetat să fie atent numai la cîteva literaturi care monopolizau altădată preocupările generale, dictînd gustul și impunînd modele. Ne interesează deopotrivă cultura tuturor continentelor și putem afirma cu satisfacție că am adus în cultura noastră opere a numeroși autori de valoare din Asia, Africa și America Latină.

Lumea de astăzi este teatrul unei înfruntări puternice între nou și vechi și pe planul ideilor, motivelor și formelor artistice. Traducerea nu poate să ignore criteriile etice, ideologice și estetice corespunzătoare idealurilor noastre. Vor fi aduse în cultura română operele pe care le-a luminat de-a lungul timpului, și în toate colțurile lumii, flacăra umanismului, dar vom respinge scrierile destinate să propage neîncrederea în om, să insinueze idei dizolvante, să cultive instinctele josnice, să exalte barbaria, cruzimea, obscurantismul.

S-A VORBIT despre pătrunderea în conștiința publicului larg a literaturii actuale, despre faptul că această literatură și-a dobîndit, în ultimii ani mai ales, un mare credit în rîndul cititorilor săi. Acest statut e datorat în bună parte valorii artistice, deoarece în absența acestora, tot ceea ce am arătat că se constituie în dimensiuni specifice ar fi literă neînsufletită.

Prin cîteva impunătoare opere contemporane, literatura noastră a atins un nivel estetic înalt și tot ce va înfăptui de acum înainte este firesc să țină seama de aceste noi cote. Din păcate, se publică încă literatură slabă, însășirile de fapte nerelevante, constatări plate, în proză, sau compuneri lipsite de emoție, în poezie, și foarte adesea aceste expresii ale nechămării literare își caută justificarea în oportunități tematice, în faptul că răspund cu promptitudine unor cerințe ale momentului. Dar ce oportunitate poate avea în

artă lipsa de har, ce alt efect decît compromiterea iremediabilă a unor țeluri oricît de nobile?

Datoria criticii avizate este de a discerne atent între valoare și contrafacere, între talent și nontalent, în spirit lucid și riguros obiectiv.

Destinată să fie citită, fiindcă numai astfel poate să-și exercite acțiunea formativă asupra minților și sufletelor, literatura e interesată vital de nivelul estetic al maselor. Acesta a crescut considerabil odată cu vastul proces de ridicare a conștiinței oamenilor muncii, cu generalizarea învățămîntului mediu, rîspîndirea culturii la sate, modernizarea întregii activități productive prin însușirea cuceririlor revoluției tehnico-științifice.

Îmbunătățirea calității literaturii care se publică atrage după sine o elevare a gustului societății. În egală măsură, cu cit exigența estetică a maselor crește, cu atît producția literară e obligată la o mai înaltă ținută artistică.

Pentru ca interacțiunea aceasta dialectică să funcționeze normal, exercițiul criticii literare nu trebuie să cunoască stînjîniri. Intimidările, presiunile, monopolizarea opiniilor, împărțirea elogiilor și a injuriilor după interese de grup tind să impună pseudovalorile, influențînd în sens negativ gustul publicului și fac să coboare, pînă la urmă, nivelul întregii literaturi.

Exercițiul liber al criticii, confruntarea aprecierilor diferite permite cititorilor să-și formeze o părere proprie cit mai apropiată de adevăr, înlesnește triumful literaturii.

Capitală e aici răspunderea cu care sînt comentate cărțile, fără vreo pliere la interese care se opun progresului vieții noastre literare, politice, sociale.

Șansele ca obiectivitatea criticii să sporească și impostura sau improvizatia să-și găsească greu loc în aprecierile ei sînt condiționate de o întărire serioasă a bazelor pe care se fondează judecățile de valoare și caracterizare a operelor. Trăim, dealtfel, o epocă de înflorire fără precedent a teoriei literare; critica mondială și cea românească au ajuns la importanță clarificări în acest domeniu și beneficiază azi de metode și mijloace mai riguroase și mai fine în examinarea operelor literare.

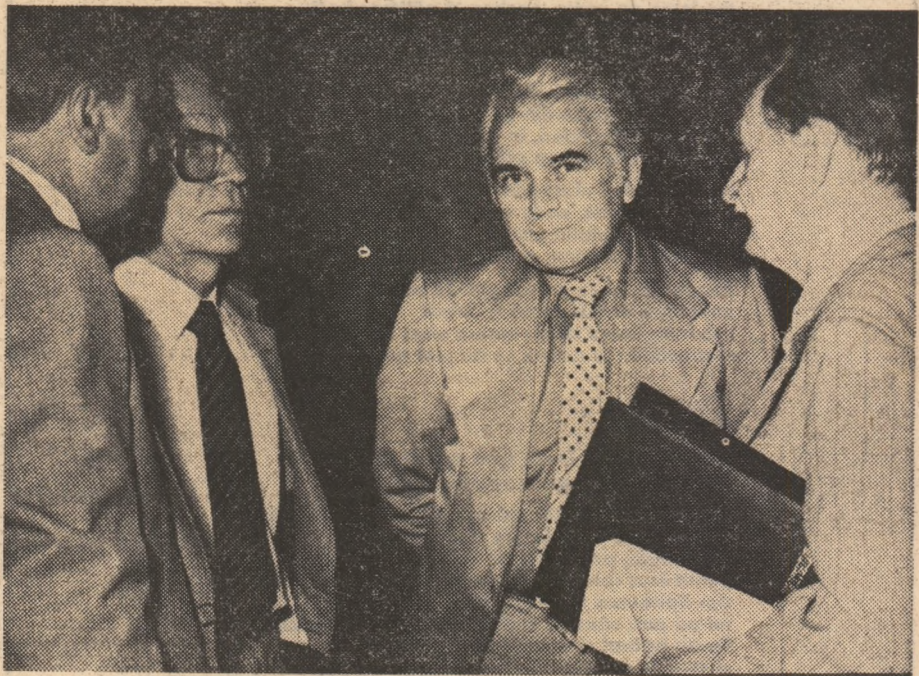
Critica noastră trebuie să fie în mai mare măsură prezentă în disputele ideologico-estetice ale lumii contemporane, luînd prompt și argumentat atitudine împotriva concepțiilor care tind să îndepărteze arta de idealurile umaniste, să propage obscurantismul și indiferentismul social. Prin această afirmare combativă pe terenul marilor confruntări de idei, critica noastră are prilejul de a contribui la propagarea mesajului umanist al culturii române dincolo de hotare.

O dezvoltare impunătoare a cunoscut în acești ani sectorul istoriografiei și teoriei literare. E necesar să se aprecieze creșterea competenței profesionale științifice în acest deceniu. Pornind de la teoriile estetice materialist istorice și de la recomandările documentelor de partid privind criteriile valorificării critice a moștenirii literare, îmbinînd suplu și util metodologiile tradiționale cu cele moderne, istoriografia literară a izbutit să creze lucrări de valoare care au soluționat, într-o perioadă relativ scurtă, chestiuni de mare interes științific național.

Efortul trebuie continuat cu o și mai mare perseverență. Se cuvine ca atenția să se îndrepte și asupra exegezilor privind scrierile de azi, a căror operă s-a cristalizat și cere o analiză cuprinzătoare.

SCRITORULUI îi stă firesc la inimă, mai mult ca oricui, soarta limbii române, socotindu-se într-un anume fel răspunzător de destinul ei. Limba națională este materia vie, plasma din care iau ființă creațiile noastre. Nu se poate să nu ne doară atunci cînd aceasta e maltrată, uneori în cîmpul mass-mediei (presă, radio, televiziune) sau chiar în unele cărți literare. Noi, scriitorii, avem datoria să acționăm, prin operele noastre, pentru dezvoltarea și înfrumusețarea limbii române, după cum avem datoria să o apărăm. Sarcina aceasta ne-a lăsat-o marii noștri înaintași, ne-o impune chiar crearea cărților noastre, promovarea culturii noastre, iubirea patriei noastre.

ÎN continuare, Raportul se ocupă de probleme ale literaturii naționalităților conlocuitoare. Dezvoltarea ei armonioasă, cuprinzătoare, este o consecință firescă a politicii partidului nostru în problema națională. Prezența activă a tuturor generațiilor de scriitori din rîndul naționalităților conlocuitoare, varietatea genurilor și stilurilor literare, afirmarea tradițiilor specifice au devenit posibile numai în climatul de democratizare a vieții politice, sociale și culturale din țara noastră, și care a dat șanse egale tuturor creatorilor, fără deosebire de limbă și naționalitate. În același ideal umanist revoluționar, literaturile de limbă maghiară, germană, sîrbă, ucrainiană, slovacă și idîș-au constituit într-o realitate istorică incontestabilă. Evoluția din ultimii ani atestă adîncirea efortului de reflectare a vieții social-politice din țara noastră, patrie comună în care afirmarea nestîngherită a valorilor contribuie la întărirea sentimentului fratern prin apropierea spirituală, înțelegere și stimă reciprocă.

Fotografii de Ion Cucu

Datorită dreptului inalienabil la folosirea nestîngherită a limbii materne, la cultivarea tradițiilor proprii, pe lîngă fenomenele cunoscute ale dezvoltării poeziei, prozei, a istoriei și criticii literare în limbile maghiară, germană, sîrbă și idîș, în ultimii ani se constată o desfășurare îmbucurătoare a literaturii ucrainiene, precum și apariția primelor opere ale scriitorilor slovaci din România. Este de observat că perioada la care ne referim a reprezentat pentru literatura germană din România o perioadă deosebit de productivă, în care — pe lîngă scrierile mai vîrstnice — s-a înscris cu vigoare o pleiadă întreagă de tineri talenți.

În ultima vreme, traducerile din română în limbile naționalităților conlocuitoare au o calitate superioară, față de producția anterioară. Selecția lor e mai judicioasă. E necesar un efort susținut spre a profunzimea acțiunii nobilă, prin revenirea asupra unor opere importante care n-au fost tălmăcite sau au avut parte de o versiune mai puțin reușită.

Cu toate că și traducerea operelor din literaturile naționalităților conlocuitoare în limba română a devenit mai sistematică — alegerea cit și arta tălmăcirii, dovedînd pricepere și exigență — e regretabil că multe asemenea cărți valoroase nu rețin atenția criticilor. Ar fi de dorit, apoi, ca traducerea în română a lucrărilor noi scrise în limbile sîrbă, ucrainiană și idîș să se bucure de o atenție sporită din partea editorilor.

Dacă am încerca să schițăm unele trăsături ale literaturilor, scrise în limbile naționalităților conlocuitoare, trebuie să accentuăm în primul rînd profunzimea mesajului etic al celor mai reușite opere, umanismul activ, angajat, ancorarea fermă în structura social-politică, accentuarea demnității umane și a respectului reciproc dintre semenii, cultivarea ideii de patriotism ca o expresie a calității muncii artistului și a menirii lui cetățenești. Este cert că aceste realități vor conduce, în mod firesc, la afirmarea de noi talente, la realizarea de noi opere de valoare, la deschiderea — prin aplicarea consecventă a politicii partidului — de noi orizonturi și în dezvoltarea literaturilor naționalităților conlocuitoare din Republica Socialistă România.

ÎN continuare, Raportul a înfățișat pe larg manifestările și acțiunile organizate în vederea unei tot mai largi participări a scriitorilor la viața culturală și socială a țării, la desfășurarea Festivalului național „Cîntarea României”, la aniversarea unor mari evenimente și personalități. De asemenea, a fost prezentată activitatea administrativă și organizatorică a Uniunii Scriitorilor din perioada ultimilor patru ani, precum și a Asociațiilor de scriitori, a revistelor și a Editurii „Cartea Românească”. Raportul s-a referit apoi la relațiile externe ale Uniunii, la difuzarea literaturii române în străinătate.

Reflecțînd dinamica prefacerilor revoluționare — s-a spus în incheiere — procesul transformărilor produse în conștiința oamenilor, literaturii îi revine menirea de a contribui la opera de făurire a unui om superior, creator de înaltă civilizație, constructor conștient și entuziast al orînduirii socialiste și comuniste din patria noastră.

Scriitorii, prin întreaga lor operă, înțeleg să contribuie la educarea întregului popor în spiritul umanismului și patriotismului, al dragostei nețărmurite pentru patria în care ne-am născut, în care muncim și trăim. Reprezintă o înaltă datorie de conștiință, patriotică și revoluționară a noastră, a tuturor scriitorilor de a răspunde la chemarea patriei, a partidului comunistilor, printr-o activitate aflată la înălțimea epocii pe care o trăim, prin opere care să reflecte frumusețea și bogăția sufletească a acestor oameni, angajați pe calea ridicării neîntrerupte a gradului de civilizație materială și spirituală a poporului.

Crearea literară a fost, este și va fi întotdeauna un profund act de solidaritate, o acțiune a omului plină de semnificații revelatoare. A oferi hrană spirituală unui popor, semenilor tăi, și a celor care vor veni după noi, este nu numai o muncă plină de răspundere, ci și de neasemuită frumusețe. Sub semnul acestei răspunderi și frumuseți să ne unim forțele pentru a sluji prezentul socialist și viitorul comunist al României.

Al. ANDRIȚOIU

Reflectări

In ochii tăi sint fluvii fertile și cetăți,
Chaldeea ești iubirii de patimi dătătoare,
cu hălci de-amurg și fructe rotunde la ospăț,
cu oști in haine grele sub arcuri răpitoare.

In ochii tăi sint dealuri-cămile care pasc
tăcerea și uitarea de sine. Și otele
cu lama strălucită, lucrată la Damasc,
sub șlefuirii ușoare și sub baroase grele.

In ochii tăi, fosforul din ochi de tigri și
catifelarea lină din ochii verzi ai ciutei, —
Cintare a cîntării cîntărilor in zi
de ceruri hărăzită iubirii și derutei.

In ochii tăi sint toate. Ci numai eu, inolt
și oplecat de umeri sub sarcini de lumină,
nu mă zăresc. Și iată, să te trezesc, tresalt.
Dar, vai ! uitam. Ești oarbă. Cu doliu pe retină.

Scrisoare

Buretele absoarbe oșetul crud și fierea
după ce-a supt din mierea minunilor dintii.
Cu degetul arată-mi — și-am spus — unde-i durerea
și tu mi-ai arătat-o din creștet la călcii.

Ca să ne-o cînte-ntreagă ne-ar trebui o liră
din lemn de cedru, oacheș, și pătimăș la fir.
Căuile ritmate, din grase flori, respiră
pe landele durerii cu spini de trandafir.

Nimic nu reșează din ce s-a ros, in trupuri,
nimic nu readuce din ce s-a dus din duh !
Pierdute anotimpuri, in împătrite grupuri,
dă mugurelui frunza pălită in văzduh.

Întrebi unde-i ninsoarea ce-a fost, in plină vară,
și-n plină iarnă, unde sint macii care-au fost.
Buretele absoarbe, eternă domnișoară,
ceea ce nu rămîne, ceea ce n-are rost.

Absoarbe tot ce nu e legat de veșnicie :
imaginea femeii uitată-n poezii
sub mîngîierea miinii care-a uitat să scrie
și-a ochilor cu umbră ce nu mai pot citi.

În ot

Inot, prin ape tulburi, spre nuferii incerți,
spre frunzele cu stele pe palma-le subțire.

La margine de iezor mă-aștepti, cîntînd, și ierți
sosirea mea tîrzie la ora de iubire.
Prin lîntiță, prin feluri de bulbi acvatice am
pornit inot spre tine, încă-n amiaza-mare,
dar lipitoarea tandră, țiparul pehlivan
mi-au pus, sărutul, piedici la miini și la picioare.
Te-au apărut și somnii căscînd in somnul lor
și știucile cu dinții de ferestrău, să muște.
Și ziduri de sideturi pîndind din valva lor
și-au întrepus, in drumu-mi, cohorta de moluște.
Ci totuși, plin de plante de baltă, am sosit !
Poseidon ridicol al ochiului de apă,
după noian de veacuri și-not, să te mîrit
cu stînga lirei mele care nu te mai scapă.
Pînă s-ajung la tine imi fuse dat să lupt
cu mine-nții de toate, să nu-mi cad mie pradă.
Deschide-mi poarta verde a țărmlui abrupt,
și brațele-ți cit lumea de lungi, totdeauna !
Sint locul stîns de apă,
ești foc incins de soare,
ești cerul,
sint pămîntul,
deci bate ceasul apt
al dragostei din patru, esențele primare.
Acesta ni-e destinul și starea-ne de fapt.

Iar restul, poezie din cărțile școlare.

Viziune

Ce-i dincolo de baltă, de cuiburi și nisetru ?
Existențialistii vor ști ce-i peste drum.
Arbitrii eleganței, cu pălării de fetru,
noi știm, doar in bodegă, ce-i dincolo de fum.

Deasupra păsări triste și nemaipomenite
străbat auritura lunatică, țipînd.
Lîngă paharul rumen, inducerea-n ispite
ne-alungă spaima. Talpa apasă pe pămînt.

Anunțul, de mătase, a unei doamne suple
filează-n lămpi lăleaua incinsă. Tresărim.
Și-ntreaga încăpere cu dragoste se umple
și ochiul, pus la pîndă, se face acvilin.

Ce-i dincolo de balta acestei triste toamne ?
Ce-i dincolo de bancul de pește migrator ?
Acolo sint cohorte de albe, suple doamne,
Acolo sint mătăsuri ce prevestesc amor.

Acolo sint haremuri la regele nisetru
și pivnițe cu vinuri de singe și arămii.
In zori, sub streșinile de pălării de fetru
privim cu lăcomie, spre vagile lor vămii.

Dar nu le vrem. Căci unul a îndrăznit să-noate
spre-apoasele palate cu știme in exord,
să dovedească blindei boeme că se poate.
Și l-au găsit pescarii surizători și morți.

Privind edițiile critice

Pe fundalul epocii interbelice, mar-
turitatea criticii și istoriei literare
era confirmată de cîțiva reprezen-
tanți prestigioși, oferînd continua-
torilor direcții și repere. — adică puncte
de sprijin. In materie de textologie și edi-
ții critice, domenii implicînd in grad inalt
jertfă de sine, exponenții de marcă par a
lipsi. opera lor de benedictini desfășurin-
du-se lent, in genere ignorată, intr-o pi-
oasă căutare a unor voci dispărute. Edi-
tori de valoare au existat. De observat, ca
in culturile apusene, prioritatea interesu-
lui pentru opere clasificate sau de impor-
tanță istorică. Lansată in 1862, colecția
„Les Grands Ecrivains de la France“, sub
direcția lui Adolphe R gnier, adăuga mai
vechilor ediții din clasicii antichității
greco-latine altele, consacrate in special
clasicismului național. La noi, eruditul
N. Cartoian dirija inainte de al doilea
război mondial colecția „Clasicii români
comentați“, a editurii craiovene „Scrisul
romănesc“; nu erau, totuși, ediții critice
propriu-zise. In schimb, specialiștii in
cultura română veche, — între ei N. Car-
toian, P. P. Panaitescu, Nestor Camariano
— aduceau contribuții de mare rigoare fi-
lologică, in genul lor exemplare, iar lui
N. Iorga, „specialist total“ (cum l-a numit
G. Călinescu) nu-i scapă nici un prilej de
a propune soluții metodologice. Timpul a
lucrat in favoarea reluării și perfecționă-
rii edițiilor, de unde in ultimele trei de-
cenii rezultate remarcabile, — implicit o
relativă fervoare teoretică, aceasta in pas
cu aplicațiile semiologiei și lexicologiei
moderne. Pot fi consultați acum, in solide
sau excelente ediții critice, marii croniciari
moldoveni, dar și Dimitrie Cantemir, Ni-
colae Milescu, Dosoftei, Ioan Budai-De-
leanu; dintre moderni, — I. Heliade-Ră-
dulescu (serioasa ediție critică a lui Vla-
dimir Drimba), Costache Negruzzi (de-
cemdată un prim volum, amplu, model de
exigență textologică — îngrijit de Liviu
Leonte), Grigore Alexandrescu, N. Băl-
cescu, multilateralul Alecsandri, Titu Ma-
iorescu, Eminescu (in ediții critice in curs
de întregire), Ion Creangă (ediție critică
de Iorgu Iordan și Elisabeta Brăncuș, su-
perioară edițiilor G. T. Kirileanu și celor-
lalte), I. L. Caragiale (ediție nouă de
Al. Rosetti, Șerban Cioculescu și Liviu
Călin amplificînd ediția in șapte volume
de dinainte de războiul mondial al do-
ilea), de asemenea Al. Macedonski (nouă
ediție de A. Marino, după cea a lui Tudor
Vianu), Barbu Delavrancea (ediție critică
de Emilia Șt. Milicescu); — alte nume de
scriitori li se alătură.

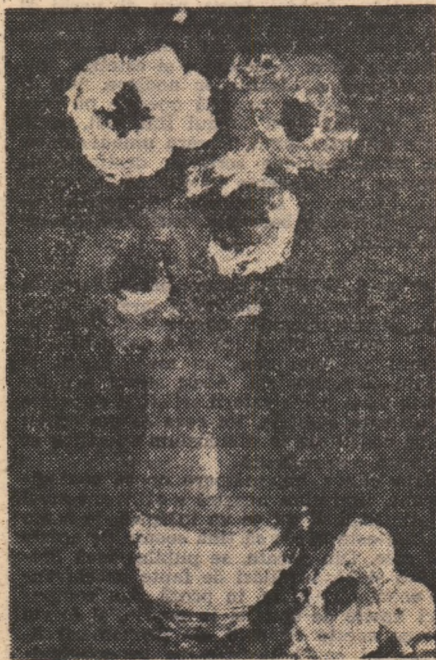
CEEAA CE a fost in domeniul exegezei
critice studiul călinescian in cinci volume
Opera lui Eminescu (1934—1936), avea să
fie in materie de textologie ediția critică
Opere — al cărei prim volum se tipărea
in 1939. Ne-ar fi greu de imaginat reali-
zările in eminescologie din ultimele de-
cenii fără monumentală ediție Perpessic-
ius, despre care — la apariția intîiului
volum — dificilul N. Iorga nota că „se ra-
zemă pe o muncă lungă și inteligentă“.
Este sigur apoi că nici unul dintre stu-
diile eminescologilor de peste hotare
(Rosa del Conte, Alain Guillermeu, La-
distau Gáldi) nu putea avansa fără acest
instrument de lucru indispensabil. Prin
ordonanța logică a textelor, prin multitu-
dinea și utilitatea notelor critice privind
geneza, evoluția și variantele, destinul
fiecărei poezii in critica din epocă și ecou-
rile in posteritate, — Perpessicius deschi-
dea fenomenul eminescian perspective
pînă atunci neglijate. Impunea, totodată,
un model de editare — rămas in conti-
nuare termen de referință. Introducerea
de „bun augur“ la primul volum al Ope-
relor, reprezenta in ochii lui N. Iorga o
„măgaloasă cercetare a textului“ (emines-
cian), — Perpessicius punînd in lumină
„multe greșeli de tipar și chiar prelucrări
datorite gustului, uneori dubios, al lui
Maiorescu“; erau aprobate „aprecierile
critice, — drepte in ce privește ediția
C. Botez“ și dezavuate cele „neînțelese de
îngăduitoare“ față de niște „încrezute ca-
ricaturi“ provenind de la „revoluționari
estetici fără inteligență și gust, cei mai
puțin chemați prin cultură și structură să
înțeleagă pe Eminescu“. De reținut de
aici ideea corectă despre necesara conso-
nanță structurală, spirituală, dintre edi-
tor și scriitorul editat. Structură intens
pasională. N. Iorga tună împotriva edito-
rilor „abuzivi“ (I. Scurtu, G. Ibrăileanu,
M. Dragomirescu), care și-ar fi luat liber-
tăți frizînd „caricatura și scandalul“. Nici
Perpessicius, de altfel, nu-l satisface in-
tegral, căci „acordîndu-i toate laudele
cuvînte“, nu întirzie să-i opună proiectul
unei ediții proprii — „pe un alt plan“.

INDĂRĂTUL imputărilor formulate in
comunicarea de la Academia Română
(17 noiembrie 1939), se conturau cîteva
puncte de vedere interesante, mai mult :
o metodologie. „Nu strica să se adauge
supt fiecare bucată in notă, data de tipă-
rire sau de alcătuire și locul unde s-a fă-
cut publicarea“; antumele se cereau gru-
pate la un loc cu postumele, in spiritul
producerii lor cronologice, — imbinare
chiar cu prozele și cu articolele. „Era mai
bine, orice proporții ar fi luat editla, să
se dea și mai des, cum se făgăduise, in-
tegralitatea tuturor versiunilor. Nu se
poate face mai departe, cu totul neinte-
melată, aproape absurdă împărțire între
lucrurile publicate și cele rămase in ma-
nuscrit“. De ce să se disocieze „judecata
politică și socială“ de restul operei ? De

ce „admirabilele Serisori“ să nu fie pla-
sate „in mijlocul chiar al prozei de studii
și articole de ziare care-i este mediul fi-
resc ?“ Sincronizare și organicitate, — iată
esența celor peste douăzeci de pagini des-
tinate lui Eminescu in și din cea mai nouă
ediție — pagini de „lungă și atentă ana-
liză“, cu sugestii multiple, chiar dacă nu
totdeauna de luat in seamă. Pentru evi-
tarea oricăror „caricaturale denaturări“,
editarea operei eminesciene trebuie pusă
sub egida unor colective de academicieni,
aceștia „oameni de gust, filologi și isto-
rici, din a căror colaborare poate să re-
zulte ceea ce de atita timp se așteaptă“
(Academia Română — Memoriile Secți-
unii istorice; Seria III; Tom XXII,
1939—1940, pp. 213—236). Cit privește nece-
sitatea lecturilor reluate, întreprinse pe
aceleși texte eminesciene de diverși spe-
cialiști, N. Iorga avea dreptate, — inves-
tigațiile mai noi in vederea autenticității
totale ducînd la revizurii și completări.
Studiul variantelor și colajarea tipări-
turilor au arătat că ediția Perpessicius
era pasibilă de rectificări; Dinu Mură-
rașu, Florica Șuteu, Gh. Bulgăr, Luiza
Seche, alături de alți cercetători ai Poetu-
lui, au meritul de a fi amendat unele lec-
țiuni, contribuînd astfel la stabilirea tex-
telor de referință. Dar, practic, oare se
poate spune că o operă ca a lui Emines-
cu, in marea-i majoritate nedefinitivată,
poate deveni o ediție ne varietur ? Greu
de crezut ! Completările intrînd in ordi-
nea lucrurilor, mai realistă este posibili-
tatea unei ediții variorum — bazată pe
cumularea contribuțiilor esențiale.

INSISTENȚA asupra modelului edito-
rial Perpessicius aduce in centrul atenției
întrebarea dacă metodele ulterioare con-
tribuie la un plus de rigoare — și in ce
sens. Un universitar parizian, Roger Lau-
fer, vorbea in a sa Introduction à la tex-
tologie („Larousse“, 1972) de fragmentele
manuscrite pascalienne ca de niște non-
texte, — caz analog cu cel al multor bru-
ioane eminesciene. „A stabili textul cele-
brelor Pensées ale lui Pascal, a fost
pentru numeroși cercetători o ambiție
pasionantă, căci aceasta accentua asupra
semnificației“; o ediție Pascal din 1952,
îngrijită de Louis Lafuma, eluda „pro-
blema semnificației“, mîrgîindu-se la
„succesiunea semnelor scrise de Pascal
pe foi de hirtie, in ordinea lor primă și
incompletă, după o clasificare provizorie
parțială, anterioară unei redactări și chiar
unei ordonări definitive“. Metoda urmată
era a unui textolog. Textologia, care in
ultima vreme se constituie tot mai precis
intr-o știință cu statut propriu, este după
Roger Laufer o garanție a transmiterii
corecte. „Litera se alterează, spiritul se
schimbă. Textologia se străduiește să asig-
ure buna transmitere a unor mesaje“. Întreg
studiul literar „se sprijină pe text“,
de unde imperativul formei lui optime.
„Textologia veghează la buna utilizare a
semnelor tipografice: ea nu se aplică de-
cît la texte deja tipografice sau cel puțin
pre-tipografice, compatibile adică cu sis-
temul. Ea este o semiologie științifică a
textelor pentru că neglijează semnificația
umană, filosofică etc. in profitul sensu-
lui operator al semnelor intr-atît cit ele
fundează spațiul textualității. Fără indo-
ială, apropierea critică ale semnificației
au locul lor in edițiile critice, dar ea
(semnificația) nu aparține textologiei de-
cît intr-atît cit ele (apropierea critică)
modifică sau perturbă textualitatea pe
care ele-și propun s-o elucideze, dar pe
care o întunecă alterînd spațiul ei grafic.
O ediție savantă monumentală, text mixt,
somează in realitate pe lector să aleagă
între text și note, căci el n-o poate citi ca
atare, nefiînd dotat cu o viziune tridi-
mensională“ (pp. 5—6, 9) Noul limbaj
conferă, neîndoios, o armătură științifică
procedeeilor anterior subiective.

Constantin Ciopraga

CORNELIU BABA : Anemone

creație și muncă

CONFERINȚA națională a scriitorilor e un bun prilej de a discuta (și rediscuta) problemele „breslei” noastre. Cuvântul pus de mine în ghilimele a sugerat unui prozator viziunea unor turnuri, steaguri și medievale uliți, pe care colindă calfe și ucenici cu călimări în briu și pana după ureche: viziune sarcastică, hrănită din nu știu ce îndoieli și aprehensiuni față de preocupări foarte firești, acum în timpul Conferinței, ale majorității scriitorilor. Se uită, în primul rând, în astfel de cazuri, că, dacă Uniunea Scriitorilor nu este locul de muncă al scriitorilor în același fel în care sint locuri de muncă o uzină sau o instituție oarecare (căci fiecare scriitor scrie acasă la el), ea nu rămâne, mai puțin, o organizație profesională, o formă instituțională ce ne garantează munca. „Breslă” vrea să spună tocmai organizație profesională. De aceea cuvântul mi se pare destul de nimerit.

Se uită, în al doilea rând, că arta este o formă a muncii. E minunat să auzi că poetul sau prozatorul sint **creatori** (și sint cu adevărat), pe care harul îi vizitează în solitudinea ființei lor adinci: dar **muncitori**, în sensul cel mai propriu al cuvântului. Creație înseamnă și muncă de un fel anume: nu fac nici o încercare de a răpi artei partea ei de mister. Două aspecte trebuie relevate. Întiul: opera este produsul muncii, nu al amuzamentului. Poemul, romanul, piesa de teatru, studiul critic, traducerea nu se fac în timpul liber. Ele sint oglinda timpului ocupat al artistului. Dacă refuzăm creației statutul de muncă și vedem în ea doar rezultatul distracției, al relaxării, riscăm să-i răpim unul din atributele fundamentale și să privăm societatea de una din forțele ei de producție. Al doilea aspect: opera de artă este rodul unei munci intrucitva diferite de celelalte, si anume al unei munci cu un puternic caracter individual și irepetabil. Artistul e un muncitor nesubstituibil: opera lui n-o poate scrie decit el. Dacă intimplarea ar fi făcut ca Marin Preda să dispară înainte de a scrie *Cel mai iubit dintre pământeni*, nimeni nu ar

fi putut implini munca neefectuată de el și literatura contemporană ar fi avut o operă importantă mai puțin.

În acest punct, se ridică și chestiunea raportului dintre profesioniști și neprofesioniști în artă. Nimic nu-l împiedică în principiu pe ultimii de a fi la fel de talentați ca primii. Dar, cită vreme ei își creează operele în timpul liber, aceste opere rămân doar expresia talentului lor individual și joacă un rol social oricum mai mic decit operele scriitorilor „de meserie”. Și, dacă, în principiu, promovarea talentelor, pe toate căile, e un lucru bun, ar fi absolut necesar ca operele neprofesioniștilor să fie privite cu același spirit critic, spre a nu se incuraja simplul veleitarism.

În sfârșit, de aici derurge un principiu ce ar trebui cu mai multă rigoare observat: așa cum există necesitatea educării prin muncă, prin orice fel de muncă, există și educația prin artă, care are specificul ei. A incuraja pe om să scrie sau să picteze, din ideea generoasă că în orice îns se poate afla un creator virtual, e un act util numai cu condiția de a-i prezenta omului scrisul sau pictura în lumina lor adevărată, în exigențele lor de neînălțurat. E important cu alte cuvinte să trezești și **conștiința** artei. Și pentru artist, și pentru publicul lui, ignorarea acestui principiu comportă mari dezavantaje, pină la limita de la care educarea prin artă se prefacă în contrariul ei, în cultivarea improvizatului, prostului gust, a kitsch-ului cultural. Răspunderea scriitorului e imensă în împiedicarea acestei degradări, și dacă vorbim atit de profesionalismul artistului, de breslă, de specificul și greutatea muncii lui, n-o facem din protest orgoliu ori din cine știe ce sentiment de superioritate disprețuitoare, cum își mai inchipuie cite unii: ci din convingerea că numai **sporind în oameni conștiința intelectualității lor artistice** îi aducăm cu adevărat și-i ferim de compromisul cu falsele valori.

Nicolae Manolescu

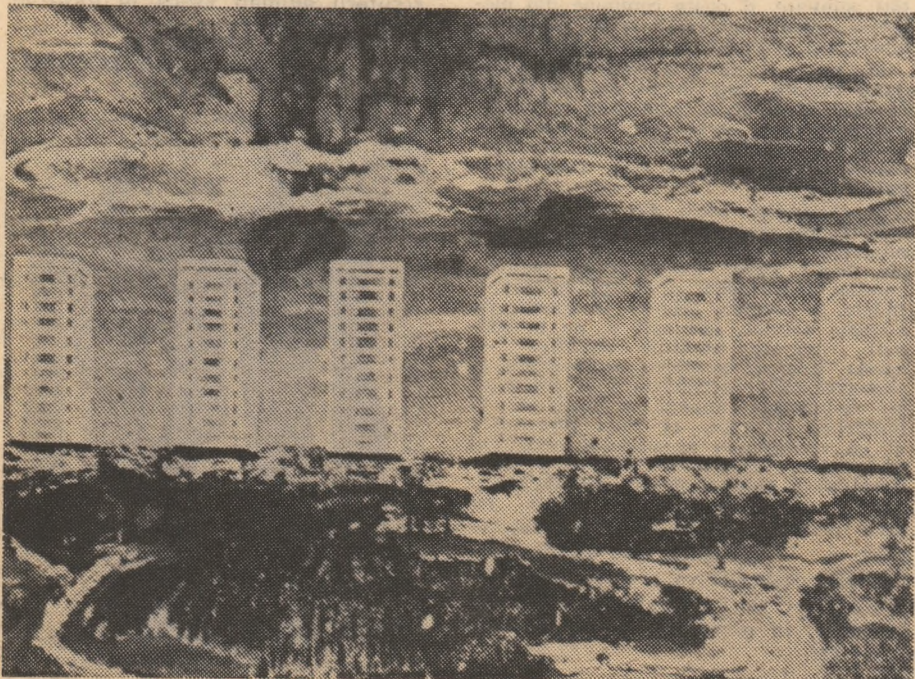
Inscripție pe un prag

AM început să citesc ultima carte a Florenței Albu într-o dispoziție banală, cu acel sentiment de curiozitate medie și de prietenie sigură de ea însăși cu care citesc cărțile colegilor pe care îi cunosc bine și cu ale căror calități și defecte mă simt. Într-un fel, solidară. Îmi doream — ca cititor și coleg — să fie o carte bună, nici nu mă îndoiam de altfel că va fi, dar nici o clipă înainte de a o citi nu mi-a trecut prin minte că mă va tulbura în asemenea măsură și că nu-mi va ieși din minte pină cind nu mă voi hotări să scriu despre ea. Mi-au plăcut în multe, în nenumărate rânduri cărțile colegilor mei și de foarte multe ori am avut imboldul de a scrie despre unul sau despre altul. M-am oprit însă aproape întotdeauna la timp, nu pentru că impresiile pe care mi le-ar fi trezit nu ar fi fost detul de puternice, ci pentru că am avut mereu superstiția de a nu împrumuta pentru a mă exprima uneltele criticii literare. Nu o fac nici acum. Nu despre arta literară a unui autor vreau să scriu, ci despre impactul tremurător și înlăcrimat pină la marea poezie dintre durerea unui copil și jalea unui popor. Intitulată *Epitaf*, cartea Florenței Albu este de fapt un bocet prelung din acelea care, ținute prea mult închise dincolo de buze, dincolo de coaste, nu mai pot fi oprite pină cind nu-și varsă toată suferința și nu se sting de la sine în limpezimea de după plins; este bocetul unui copil de țaran nu numai la moartea părinților lui țărani, și nu numai la moartea satului său, ci la moartea tuturor țărănilor și a tuturor satelor de pe pământ. „Nobili de brazdă scăpătați” țărani Flo-

renței Albu, morti „la cimitirul țărănilor fără pământ” sint purtătorii unei civilizații și ai unei culturi milenare care se sting fără drept de apel, prin hotărîrea istoriei, odată cu el.

„Istoria lumii — spune undeva Spengler — este istoria omului din oraș” și cine-ar putea să-l infirme? Istoria s-a scris la Babilon și la Ninive, la Memphis și la Troia, la Atena și la Alexandria, la Roma și la Bizanț. Acolo s-au înălțat templele și s-au purtat războaiele, acolo s-au împodobit palatele și s-au dus luptele pentru putere, acolo s-au scris si s-au ars bibliotecile, acolo au descoperit arheologii urmele mărete și aiuritoare ale lipsei de măsură a neamului omenesc. A semăna griul, a crește albinele, a paște oile, a face cintece de primăvară și toamnă, de naștere și de moarte, a împodobi ștergarele și ulcelele, a-ți iubi caii și boli, țărîna și obiceiurile, a păstra în toate cuviința și măsura și bunul nume al perfectului anonim — nu s-a numit niciodată istorie. Anistoric, satul ne ținea de milenii zălog nostalgia și sufletul nostru croit țărănește pe măsura lui. Il privim dispărînd cu ochii cu care trebuie să-și fi privit conchistadorii corăbiile cărora le dăduseră foc ca să nu mai existe nici o ispită și alternativă a cuceririi Lumii noi. În acest sens, cartea Florenței Albu este o cutremurătoare inscripție pe un prag. Soabră și eliptică, modernă și profetică, ea este punctul terminus și sinteza unei întregi literaturi românești, închinată satului căruia i se datorește totul.

Ana Blandiana

EUGEN POPA : Blocuri noi în Floreasca

Ioan ALEXANDRU

Obârșie

Cosmosul e casa Logosu-i pridvor
Locul de scăpare și ieșire
Marea e transfigurată în ulcior
Vița e vie în potire

Cosmosul incepe în cuvint
Temelia-i pusă înafară
Să nu te mîngii cu pămînt
Cind încep cereștile să doară

De lumină ești lovit întii
Și-apoi trupul spinzură-n țărîna
Ștețele să-ți fie căpătii
Și mormintul numai căpătina

Bradul meu

Rodnicia bradului nu-i la pămînt
Crengile din virf sint încărcate
Să auzi cind șuieră în vînt
Cite vămîi în urmă-au fost lăsate

Nu în pulbere ești mai bogat
Rodnicia-ncepe între stele
Pe pămînt în taină s-a-ntrupat
Slava strecurată printre ele

Pe cit crești și-ntruna te frămînji
Pe atit mai limpede transpare
Că de mirul picurat pe munji
S-a trezit pustia-n sărbătoare

Imn

Cind voi pleca deșert să fiu găsit
Tot ce-am avut mai bun să fi-mpărțit
Și relele cite m-au scos din fire
Să le fi stins printr-o mărturisire

Să fiu golit de tot ce-i avuție
De bunăvoie și cu bucurie
Căci numai astfel va avea de unde
Această navă-n cer să se cufunde

Crinul

Ce este floarea crinului transpare
Cind se predă luminii-ntr-un tîrziu
Intii e numai alba-nfățisare
Și-ntradeschis potiru-i aurii

Bobocul indelung dintr-o svicnire
Plesnește copirșeu preastrimt
Și se revarsă miru-amirosire
Și locu-i bun de templu pe pămînt

Salamandra

Nu mai din foc trăiește mîncîcă numai soare
Și-nsămîntarea-n foc i s-a promis
Sîngură făptură tîrtoare
Ce joacă-n flăcări ca în paradis

Spre bătrînețe cade în orbire
Dar doru-n ea e încă nesfirșit
Cu ghiarele își sapă o ieșire
Spre jarul soarelui din răsărit

Atit de neclintită stă la pîndă
Pină ce focul razelor fierbinți
Se răsucește-n peștera străfundă
Să picure un svon de suferinți

Fierăstruind în stinca uriașă
Cale îngustă focului dintii
Și funia de flăcări se îngroașă
Pină-i strămută cerul căpătii

Porumbelul

E numai sborul singura-i putere
El n-are-n ce să stea fără-nviere
El n-are brațe tîlpi pe ce să cadă
Mai mult steluțe-nșiruite-n zăpadă
Numai de cer să poată să se-apuice
Cerul să-i fie singura lui cruce

Mare

Iar că din duh se-ndestulează toate
E nesfirșita lor seninătate
Și valurile nu își află stare
Pină mai sparg la țarm o-nseninare
Ce se prefacă grabnic tînguire
De n-o cuprind a candelă-n privire
E marea cer în reluare
Pe plutitoare mii de sanctuare
Ce spune cerul dintr-o-nșuflețire
Inculcă marea a nădăjduire
Ce a-nceput Luceafărul să spună
Pe mii de valuri mările-ncunună
Cu cit e sus mai multă împăcare
Cu-atit sint mările liniștitoare

Un cenacul de prozatori tineri

ZILELE acestea a apărut la „Cartea Românească” un volum cu un titlu enigmatic: **Efectul de ecou controlat**. Este, după **Aventuri într-o curte interioară** (1979), a doua culegere de scurte narațiuni ale lui Mircea Nedelciu, care ni se pare a fi cel mai interesant prozator din ultima promoție a scriitorilor tineri.

Tot acum debutează alt reprezentant al lor, foarte inezestrat, Sorin Preda, cu **Povestiri terminate înainte de a începe**. Pe amândoi i-a precedat Constantin Stan, publicând în 1978 un mic însă original roman, **Carapacea**. Încep să se afirme astfel citiva autori ieșiți din același cenacul, „Junimea”, care funcționează la Facultatea de Limbă și Literatură Română a Universității București. E poate interesant de știut că ei alcătuiesc un adevărat eșalon; nume ca George Cusnarencu, Nicolae Iliescu, Cristian Theodorescu, Anibal Stănculescu, Gheorghe Iova, Mircea Cărtărescu (în ipostaza de prozator) sînt cunoscute deocamdată prea puțin, prin unele texte semnate în reviste, dar nu mă indoiesc că vor produce curînd multe surprize prozei noastre tinere.

Cenacurile literare, ca mediul cel mai favorabil de formare și promovare a talentelor, așa cum s-a preconizat acum patru ani la Conferința scriitorilor, își confirmă practic rosturile. Cu condiția să nu devină rezervații de ratați sau trambuline pentru tagma numeroasă a veleităților.

În cazul de față, reține atenția și altceva: cenacurile sînt cel mai des pepiniere de poeți, pentru simplul motiv că nu e ușor să ascuțiți citindu-se proză. Chiar la „Sburătorul”, asistența suportă greu asemenea încercări și numai politetă, calitate a cerului, făcea lumea răbdătoare. Oftături se mai auzeau, totuși, din cînd în cînd, relatează memorialiștii.

Iată, fapt nu prea frecvent, un cenacul care dă o întreagă promoție de prozatori. Mai mult, în ciuda fizionomiei lor foarte diferite (Cusnarencu manifestă un pronunțat gust pentru fantastic, Cristian Theodorescu e atras de cazuistica psihologică, Sorin Preda se oprește cu predilecție asupra existențelor frustrate, neajutorate, umilite, oarecum cehoviene), tinerii prozatori la care mă refer au ceva comun, schițează împreună o anumită tendință literară.

E, în momentul de față, prematur și foarte greu ca ea să fie analizată. Unele note pot fi însă desprinse chiar din volumele amintite la început.

Și Mircea Nedelciu, și Sorin Preda, și Constantin Stan, și ceilalți colegi ai lor practică o proză cu un secret tăios polemic împotriva așa-numitei literaturi a „dezvăluirilor”, continuînd-o totodată printr-o mișcare evolutivă dialectică.

Astfel, ei părăsesc „obsedantul deceniu” ca timp de situație a acțiunilor narate, situîndu-și subiectele în prezentul imediat, cel mai strict. Păstrează spiritul critic, dar, lucru important, nu fac din lumea socialistă un obiect de studiu spe-

cial. Ea devine la dinșii, pur și simplu, realitatea curentă a vieții, singura ambianță posibilă de evoluție pentru eroii lor. O mare varietate de aspecte sociale, psihologice, intelectuale, chiar și artistice, dacă vrei, intervin în acest context. Mircea Nedelciu, Constantin Stan, Sorin Preda tratează cu o mare libertate crize juvenile, decepții amoroase, amiciții striccate, experiențe profesionale crude, lezări sufletești, nostalgii, indioșări, hotăriri, fiece implicînd bineînțeles mediul și în chip inextricabil, dar fără nici o ostentație sau distanțare sistematizatoare. E — așa spune — o adîncire a demersului realist, fiindcă își îndreaptă observația către conexiunile cele mai ascunse și intime între indivizi și mecanismele mari sociale. Și problemele vieții cotidiei socialiste dobîndesc, într-o asemenea perspectivă, o amplificare, diversificare și ascuțire remarcabile.

Citiți, pentru a vă convinge, admirabila bucată a lui Mircea Nedelciu, **Partida de „Taxi-Savage”**. Puține lucruri mai profunde și mai revelatoare despre dificultățile adaptării la viața matură a unor tineri s-au scris la noi.

Totul respiră o mare autenticitate, detaliile dînd mereu sentimentul realității lor întîlnite zilnic. O lumină puternică și inteligent dirijată e proiectată asupra existenței tineretului; năzuinți, iluzii, ispite, fascinații și repulșii, ezitări în alegerea unei cariere, obstacole ivite, mentalități noi iscate de impactul lumii tehnice moderne, efectul diverselor forme de mass-media asupra idealurilor, comportamentelor și limbajului, acestea și multe altele apar supuse observației atente, lucide, dar nimic nu e cercetat „din afară”, ci adus în discuție pe neașteptate, spontan, subtil, sub forma experienței trăite

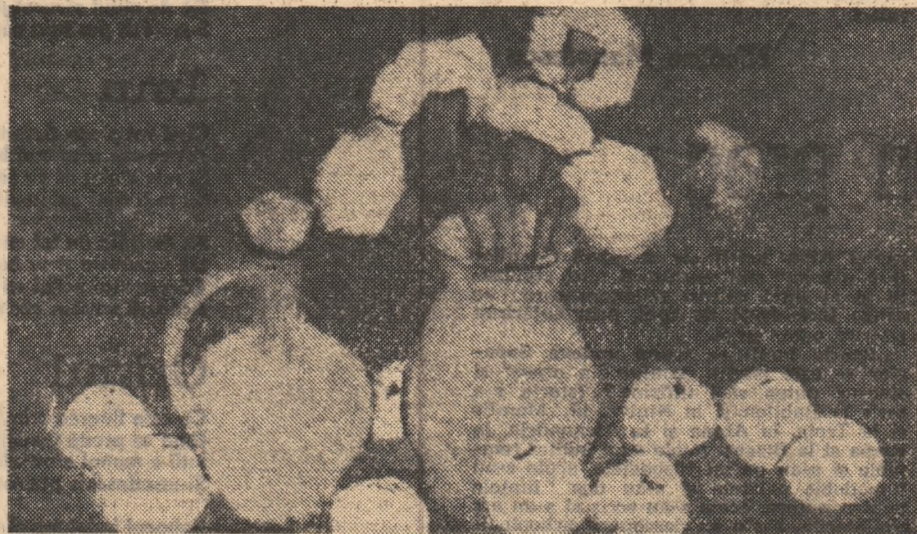
demijocit. Aș cita iarăși ca exemplu: **Christian voiajorul** (Transmisune directă) de Mircea Nedelciu, episoadele școlare pe care le derutează într-un film rapid **Carapacea** lui C. Stan sau **Pătratul dragostei** de Sorin Preda.

În sfîrșit, luăm contact cu o proză trecută prin cele mai noi experimente literare, dar adusă la o serioasă funcționalitate. Inovațiile în arta de a relata, descrie sau născoci abundă. Pe tărîmul acesta e evident că avem de-a face cu niște tineri care nu au pierdut timpul prin școală, au citit mult, reflectînd asupra lecturilor și au folosit bine anii de ucenicie literară ca să-și „facă mina”. Tehnicile noi apar, cel mai adesea la ei, subordonate imperios unei nevoi acute de comunicare precisă și completă. Cu alte cuvinte, îneditul exprimării e cerut neapărat de însăși nouțatea a ceea ce se spune. Demersul fundamental realist în atitudine, nu formă, i-a obligat la o auto-interogație serioasă și angajată asupra mijloacelor prozei. De unde impulsul spre îmbogățirea și perfecționarea acestora, condiționat însă permanent de eficiență. Să reținem, deci, o salutară rezistență în experimentul literar la gratuitate. Mircea Nedelciu numește asta cu umor, dar și mult adevăr, „efectul de ecou controlat.”

Ar mai fi încă multe de spus privitor la „urechea” acestor tineri prozatori, descendențele literare și ironia lor, dar prefer să le las pentru o analiză concretă, pe text.

Aici, am vrut doar să semnalez un fenomen simptomatic în procesul afirmării noilor talente scriitoricești.

Ov. S. Crohmăniceanu

ALEXANDRU CIUCURENCU : Flori

Comunitatea scriitoricească

OȘTIU prea bine: majoritatea oamenilor sînt interesați de literatură, ca atare. Literatura ca lectură, ocazională sau, dimpotrivă, implicînd o frumoasă regularitate — așadar, romanul (cel psihologic, cel istoric, romanul de aventuri și cîte altele), poezia sau eseu, — tot atîtea cărți pe care omul și le alege după gust și pentru plăcerea lui și le adună cu sîrg în rafturile bibliotecii personale. Și dacă e să ne gîndim, aceasta e în firea lucrurilor. Într-adevăr, lucrul de căpetenie aici este cartea — valoroasă, utilă și, pe cit posibil, servind conținutul și prin aspect. Cartea, cărțile — numărul și, mă grabesc să adaug, numărul de exemplare al acestor cărți. Astfel avem măsura forței și stării de spirit a unei literaturi naționale sau a literaturii unei naționalități, a raporturilor cu tradițiile specifice sau universale, a apetitului innoitor în privința expresiei, a influenței pe care o exercită literatura asupra publicului cititor.

Dacă așa stau lucrurile — mă întrebă deunăzi fiul vecinilor noștri, student în medicină —, dacă literatura este suma cărților individuale, a unor cărți pe care autorii le realizează în singurătatea lor creatoare, dacă opera e o strictă chestiune de talent și efort individual, ce nevoie mai e de Uniunea Scriitorilor? Cum se justifică faptul că un număr de vreo cinci sute de scriitori sînt gata să se adune la o Conferință națională?

Se justifică prin realitatea apartenenței comune, îi zic. Prin interesele profesionale comune și, mai mult decît atîta, prin sentimentul răspunderii, izvorit din angajamentul comun. Prin conștiința faptului că există nu numai literatura, ci și o viață literară. Iar aceasta, dincolo de relațiile mai bune, sau mai puțin bune dintre scriitori, presupune și o serie de factori sociali, economici, din sfera politicii culturale și a psihologiei creației care determină — adeseori în mod decisiv! — apariția operelor, configurarea unor destine scriitoricești.

Să luăm un exemplu. Nu e deloc îndiferentă durata uceniciei unui tînar autor, timpul pe care trebuie el să-l

petreacă în așteptarea apariției primului său volum. Un debut prea mult aminat, întîrziat poate avea consecințe fatale chiar și în cazul celui mai original talent. Nu e lipsit de importanță nici faptul că un manuscris zace uneori, fără a fi măcar citit, prin redacțiile revistelor sau ale editurilor. De asemenea, tirajul unei cărți contează atît din punct de vedere material, cit și moral; va ajunge ea oare să fie citită de cei cărora le este destinată și din partea cărora autorul așteaptă validarea eforturilor sale? această validare îl va ajuta pe autor să-și asigure condițiile care să-l stimuleze la noi eforturi creatoare, la realizarea unor mai noi opere, care, el o crede cu strășnicie, vor fi mai bune și mai eficiente?

Și toate acestea depind de Uniunea Scriitorilor? — mă întrebă studentul. În parte, îi spun. Numai că această parte e de neînlocuit. Constituie cadrul necesar unei vieți literare conștiente de valoarea ei socială. Iar una dintre îndatoririle comunității scriitoricești este să vegheze ca fiecare membru al ei să-și cunoască limpede sarcinile pe care le presupune angajarea socialistă, dar, în același timp, să-și cunoască și să-și apere șansele și drepturile izvorite din caracteristicile esențiale ale socialismului, din politica culturală a partidului comunist, din rolul însuși al muncii scriitorului.

Statutul Uniunii Scriitorilor prevede — este deci o îndatorire — că Uniunea trebuie să cunoască și să analizeze, din punctul de vedere al activității celor pe care-i reprezintă, activitatea acelor instituții — edituri, reviste, teatre, studii cinematografice, ziare, radio și televiziune — care îndeplinesc rolul de punte de legătură între scriitor și publicul său. Iar dacă sesizează fenomene care perturbă sau împiedică formarea unei atmosfere propice creației, trebuie să propună soluții menite să îndrepte lucrurile în mod rațional. Cu alte cuvinte, trebuie să fie o organizație care să apere interesele membrilor ei, să dea dovadă de vigilență, fără să-și depășească atribuțiile prevăzute de lege, dar luîndu-și

în serios atît drepturile, cit și îndatoririle.

Și încă ceva. Abia acum îmi dau seama că am omis să-i ofer tînarului meu prieten un argument esențial. Anume, că Uniunea Scriitorilor este, ce-i drept, o organizație cu caracter profesional, dar, fie și numai datorită naturii muncii scriitoricești, ea este, în același timp, mai mult decît atîta. Ea poate contribui la rezolvarea unor probleme ce privesc cultura în totalitate: poate stimula procesul de limpezire principiale ce se repercutează asupra întregii societăți; poate, parțial sau integral, construi un model valabil pentru alte comunități, similare, îl poate compune din elementele unei democrații reale, ale principialității și responsabilității civice.

Cu toate că nu e o problemă secundară, remarc doar în treacă că modul în care se respectă egalitatea națională, modul în care obște scriitoricească din țara noastră cultivă încrederea, cunoașterea și stima reciprocă este într-adevăr exemplar.

În călătoriile mele din ultimii douăzeci de ani am avut prilejul să întîlnesc numeroși scriitori, pe diverse meleaguri ale lumii. Dacă există vreun subiect abordat pretutindeni cu același interes — firește, în maniere diferite, în funcție de sisteme politice, ideologii și, nu în ultimul rînd, de tradițiile specifice —, acesta ține de problema solidarității și responsabilității scriitorilor, de respectul și demnitatea muncii scriitoricești. O problemă pe care, pe baze principiale și cu respectarea specificului activității de creație, Uniunea Scriitorilor o conștientizează prin și pentru membrii săi, pentru validarea căreia militează pe baza democrației socialiste și a statutului ei. O problemă care va fi, fără îndoială, dezbătută cu precădere la conferința ce-i va întruni pe scriitorii din România în primele trei zile ale lui iulie 1931.

Domokos Géza

CORNELIU BABA : Portret

Eu, cititorul

CUM i-ai răspunde unui orb la întrebarea „ce e lumina?”, m-a întrebă cineva pe care nu-l vedeam, era cred în spatele meu, în troleibuzul spre gară. Era o zi însoțită și vechiul orb al studenției mele, din ce în ce mai veche și ea, oferea trecătorilor șireturi pentru pantofi, tot în Cluj, lângă Canalul Morii. Am căutat pe fața lui și în atitudinea lui semnele timpului. Erau foarte mici, abia ghicite, avea aceeași tinuță de statuie dată jos de pe soclu și înaintînd atent, nesigur, printr-o lume prea puțin cunoscută.

Deosebirea între omul eu toate simțurile și orb este mare. Dar nu într-atît încît să ne facă să nu observăm că orbul e de fapt un fel de exemplu extrem de om: ființă ce poartă o lume, cea dinăuntru, printr-o cu totul altă lume, cea dinafară. Și între cele două, numai pelicula aceasta subțire de piele și singe și carne și oase, o nimica toată gata să se spulbere la cea mai slabă adiere, o fragilă mașină de zbor care însă n-a mai reușit să decoleze. Dacă n-ar fi orbul am înțelege mai greu asta.

Dar printru toate reflecțiile mele divagante și divergente despre lume și orb, fără pretenție firește de nouțate absolută, și-a făcut loc din nou întrebarea: cum i-ai răspunde unui orb la întrebarea „ce e lumina?”

Datele pur materiale, așa zicînd exacte și așa zicînd științifice, nu l-ar putea lămuri, el neavînd suportul sensibil necesar înțelegerii lor. Așa că n-ar rămîne decît arta, poezia. Și într-adevăr numai ea rămîne. Însă nu poezia plină de vorbe, amestecată și destinată să ametească și pe alții, ci o poezie făcută din cuvinte și noțiuni, din precizie și exactitate, rezonînd în același timp mult dincolo de ceea ce numim obișnuit precizie și exactitate, rezonînd înăuntru, pentru că acolo sînt toate referințele orbului, exemplu extrem de om.

De cite ori eu, cititorul de poezie și cititorul de artă, nu am închis ochii pentru a vedea lumina așa cum încerca să o circumscrie opera? Și ce lung timp am rămas astfel, contemplînd imaginea ideală care se năștea înăuntru?

Pentru că eu sînt orbul de lângă Canalul Morii, minus șireturile, eu, cititorul și eu sînt cel care-i întreb pe scriitorii adunați astăzi în forul lor: „ce e lumina?”

Nicolae Prelipceanu

ION IRIMESCU : Muzica

Efervescență creatoare

CRITICA literară a remarcat în ultimii ani tot mai frecvent contribuția meritorie și a autorilor de expresie germană din Banat la o înflorire a vieții literare din România de azi. Există, în cadrul acestei literaturi, o poezie, o proză și o dramaturgie originală, o activitate susținută în privința traducerilor, a istoriei și criticii literare, se dezvoltă un domeniu mai puțin frecventat al scrisului german din Vestul țării, literatura pentru copii și tineret. Sînt abordate probleme specifice ale naționalității din care facem parte, în egală măsură cu problemele ce ne sînt comune tuturor celor ce trăiesc laolaltă în România socialistă, deschizîndu-se totodată unei problematice cu care se confruntă omenirea contemporană de pretutindeni.

Cu alte cuvinte, este vorba de o literatură adinc ancorată în realitate, o literatură matură în esența ei, o literatură angajată, preocupată de soarta omului, a individului, încadrat într-o comunitate largă și complexă. Putem afirma totodată că literatura autorilor din Banat care scriu în limba germană evită să prezinte escamotat ceea ce se cere să fie abordat deschis, pentru a fi îndreptat. Lucrările noastre sînt inspirate din contemporaneitate, în mare majoritate, și din trecutul mai mult sau mai puțin apropiat. Se știe că în decursul istoriei ei zbuciumate, naționalitatea germană din țara noastră s-a aflat în multe momente dificile, chiar tragice. Aceste probleme au fost relevate de conducerea statului nostru, fiind, de asemenea, tratate pe plan literar, evidențindu-se, cu mijloace specifice, implicațiile lor profunde, prezența în viața individului, cit și a comunității întregi.

Pentru a ne formula mesajul, noi folosim o gamă largă de procedee stilistice. Dorința fiecăruia dintre noi este desigur o audiență cit mai mare în rîndul cititorilor. Prin tradiție, la populația germană din Banat, în acest sens, se bucură de un interes deosebit literatura în dialect — în limba maternă primară a majorității germanilor din această parte a țării, cunoscuți ca șvabi bănățeni. Asistăm la un adevărat reviriment al literaturii în dialect, însoțit de pronunțata actualizare și problematizare a ei. Prin literatură scrisă în dialect, autorul are posibilitatea să transmită un mesaj social, politic, filosofic și emoțional unui public aparținînd unor pături foarte diferite. Preocupările literare în dialectul șvăbesc se înscriu de altfel în contextul mai larg al mișcării literare dialectale din spațiul lingvistic german unde asistăm la o confruntare aprigă între tradiționaliști și progresiști.

Efervescența creatoare a autorilor de expresie germană din Banat nu este întâmplătoare. Ea este promovată și susținută prin cenaclul literar Adam Müller-Guttenbrunn, care, continuînd o tradiție îndelungată, ființează de peste un deceniu pe lângă Asociația scriitorilor din Timișoara. Membrii cenaclului sînt peste 70 de autori și iubitori de literatură, care susțin această activitate printr-o contribuție voluntară bănească, se reunesc bilunar în scopul discutării unor lucrări. Cenaclul nostru și-a publicat în anul 1979 prima antologie, a doua fiind în prezent sub tipar. Am decernat acum cîteva săptămîni pentru a doua oară premii literare în bani, instituite de membrii cenaclului și destinate promovării creației tinere. Ca o inițiativă deosebită merită să fie evidențiat un număr special al revistei

„Neue Literatur“, realizat în întregime de membrii cenaclului nostru. Pagini speciale sau emisiuni ne-au fost dedicate de revistele „Orizont“, „Forum studentesc“, și „Transilvania“, de studioul teritorial de radio din Timișoara și emisiunea germană a televiziunii din București. Fiecare sedință a cenaclului nostru este comentată de cotidianul „Neue Banater Zeitung“, publicîndu-se totodată textele cele mai reușite cit și pagini speciale, cuprinzînd grupaje de poezii ale membrilor cenaclului. O preocupare de prim ordin este activitatea de tîlmăcire prin care creația unor autori reprezentativi de limbă germană din Banat a devenit accesibilă publicului cititor român, participînd astfel la circuitul național al valorilor literare.

Noi, grupul de autori germani din Timișoara, am așezat existența noastră pe temelii adevărate și a muncii. Vorbim despre adevăr și adevăruri și numai în numele adevărului, chiar dacă acest adevăr este uneori mai puțin dulce și idilic. Spunem lucrurilor, ideilor, fenomenelor și sentimentelor pe numele lor adevărate și credem că aceasta este calea cea mai dreaptă de a vorbi și scrie direct și concret despre apele limpezi din sufletul nostru sau despre vînturi și valuri care tulbură luciul apelor prin fire de nisip ascunse în străfunduri. Vorbind despre adevăr, nu ne putem permite în exclusivitate straițe de sîrbătoare sau penajul seducător al păunului. Orice fel de redundanță sau goană cu orice preț în vîntul metaforei spre inobilizarea expresiei și mărirea caratelor din versuri poate duce la diluarea adevărului și puterii cuvîntului. Adevărul despre noi și despre visurile noastre trebuie spus rîspicat și fără echivoc. Acesta este moto-ul nostru și în numele acestui adevăr ne desfășurăm activitatea ca scriitori angajați.

Nikolaus Berwanger

ION IRIMESCU : Portret

LÁSZLOFFY Aladar

Unica viață

Din nou aceste zile frumoase. Sosește din nou ispita după-amiezii despre care crezusem odată că m-a uitat. Dar înflorirea-i aceeași ! Vezi, nu-i nimeni acuma să vadă tăcuta-mi putere, să-i pot repeta ceea ce de ani tot predau din sfînta iubire a mileniilor. În asemenea cazuri a pleca din grădină, din curte, chiar după tine, înseamnă-a muri : Pină aș reveni definitiv, s-ar sfîrși acest proaspăt Aprilie. Dar pot să rămîn, pot fi calm, pot trăi într-un om ? Pentru un singur om o viață ? Din nou aceste zile frumoase. Așa că pot să mă plimb. Plimbarea prin casă, plimbarea-n eternitate și nicăieri nu există măsura care sînt eu ! Și nu e cîntarul acela care sîntem : care tu și cu mine, care eu și cu tine. Doar permanența, doar veșnicia, care oricînd se poate întoarce. În floare, în vers. Această calmă-nflorire eternă, acest azi, această viață dintotdeauna.

Logica

Ce poți mai perfect înțelege ? Dacă pină și logica e doar un șarpe care neîncetat scoate capul din coș. Durerile mele de cuvînt sînt legate, m-a asurzit, m-a orbit, nu mai știu nici pipăitul de cînd m-a dezobișnuit cu atingerea nemijlocită a realității. Și atunci vine iubirea, goliciunea noastră se ferește de definiții, dar cînd după-amiaza ne așezăm miinile alături, îmbrăcați pentru un mic dialog, trebuie să te fac să-nțelegi, că ești depărtată, ruptă definitiv, pentru că vorbești, pentru că ai atîta dreptate, pentru că ai cunoscuți, mamă, foste iubiri și planuri de viitor, numai nume, numai cuvinte, doar adevăr. Am dezbrăcat o fată aseară și acum se-nvește un șarpe.

Nu e posibil

Nu poate avea toată lumea aceeași stare de spirit cu a orașelor. Îndeosebi în acele orașe, în care eu simt o neliniște, în care sînt trist, n-ar putea locui, nimeni nu ar locui bucuos. Alfel nu ar mai fi atîtea orașe ci doar un oraș, nu ar mai fi locuințe ci numai o cameră mare, nu ar mai fi nici familii ci doar o familie, nu ar mai fi nici iubiri ci doar o iubire. Alfel nu am mai fi atîția ci unul doar. Nu pot toți ca să aibă ceea ce toți posedă. Nu se poate trăi îndelung într-o lume de neînțeleș. Am îndrăgit toate astea ca pe niște amintiri, ca pe propria-mi viață și în mine mai umblă pe răspundere proprie opera cea mai durabilă, cea temută. Se plimbă, bintuie opera prin oraș, fiți atenți împotriva cui se ridică. Eu lumea am ajuns s-o cunosc și încerc s-o cunosc mai departe.

Și am cîntat cam așa

Nu dorești niște bomboane ? Mersi dar toată după-amiaza m-ai îndesat cu bile de sticlă. Pină și în trahee am una. Stai s-o tușesc. Și să cînt cam așa : Aud că se pot găsi aparate de radio cu format de mașină. Pentru că am văzut și mașini asemenea aparatelor de radio. Viața are o formă de turn. Și în Babilon au construit un turn în formă de viață. Dezordine în formă de limbă și limbă cu forma dezordinii. Prezent sub forma trecutului, dar și trecut în formatul prezentului. Aud că se renovează cascadele. Se spune că stîncile s-au tocit. Deci să ridicăm căderea asta de apă și s-o ținem așa cîteva clipe băieți, doar cit s-o schimba secolul de jur-împrejur.

Traduceri de IOSIF NAGHIU

Calendar

- 1.VII.1921 — s-a născut Ion Mihăileanu
- 8.VII.1906 — s-a născut Lato Erdely Anna
- 8.VII.1908 — s-a născut Const. Lăzărescu (m. 1980)
- 8.VII.1939 — a murit G.M. Zamfirescu (n. 1898)
- 8.VII.1941 — s-a născut Angela Marinescu
- 8.VII.1942 — s-a născut Șerban Foartă
- 8.VII.1968 — a murit Petre Pandrea (n. 1904)
- 9.VII.1900 — s-a născut AL Graur
- 9.VII.1923 — s-a născut Tatiana Nicolescu
- 9.VII.1949 — s-a născut Teodor Bulza
- 9.VII.1973 — a murit Miron Neagu (n. 1889)
- 10.VII.1891 — s-a născut Salamon Laszlo
- 10/24.VII.1910 — s-a născut Vasile Tacu
- 10.VII.1943 — s-a născut Toma Mibinic
- 11.VII.1917 — s-a născut Viorica Vizanti (m. 1977)

- 11.VII.1927 — s-a născut Emilian Georgescu
 - 11.VII.1973 — a murit Radu Brateș (n. 1913)
 - 12.VII.1833 — s-a născut Alexandru Ivasiuc (m. 1977)
 - 12.VII.1943 — s-a născut Radu F. Alexandru
 - 12.VII.1977 — a murit Richard Hillard (n. 1905)
 - 13.VII.1870 — s-a născut Const. Z. Buzdugan (m. 1930)
 - 13.VII.1905 — s-a născut George Acinteanu
 - 13.VII.1913 — s-a născut Josef Puvac
 - 14.VII.1929 — s-a născut Mihail Cosma (m. 1978)
 - 14.VII.1927 — s-a născut Szász János.
 - 14.VII.1941 — s-a născut George Anania
 - 14.VII.1967 — a murit Tudor Arghezi (n. 1880)
 - 15.VII.1859 — s-a născut D. Th. Neculuta (m. 1904)
 - 15.VII.1919 — s-a născut Aurel Iordache (m. 1975)
 - 15.VII.1976 — a murit Octavian Neamt (n. 1910)
 - 16.VII.1928 — s-a născut Alexandru Calais.
- Rubrică redactată de GH. CATANA

ALEXANDRU CIUCURENCU : Ciclame

CORNELIU BABA : Portret

ION IRIMESCU : Portret

Literatura și publicul ei, azi

CITESC într-un număr relativ recent din „L'Express” o anchetă privitoare la lectura francezilor. Se citește?, cit se citește?, ce se citește? Sint chestiuni care frământă pe sociologi și neliniștesc în gradul cel mai mare pe apărătorii spiritului francez. Cultura este o mindrie națională, lectura este viciul cel mai stimabil la un popor care a crezut totdeauna că sabia spiritului învinge în cele din urmă cealaltă sabie, a forței. La începutul anilor '70, un sondaj de opinie a relevat faptul că 60% dintre francezi nu citesc nici o carte în decursul unui an. Panică, mihnire generală. Spiritele conservatoare aruncă vina pe televiziune și, în genere, pe o civilizație sufocantă (în disponibilități și privațiuni) care împiedică pe omul onest să mai pună mina pe o carte. O altă anchetă, în 1978, reface într-o oarecare măsură moralul: numărul francezilor care citesc a crescut la 58%. Să ne înțelegem: cei care citesc cel puțin o carte într-un an. Pufin, dar se citește. Renaște speranța în lumea oamenilor de literă, atmosferă încurajatoare printre marii și micii librari (aceștia din urmă fiind cei mai amenințați). Numai că satisfacția nu ține mult: 48 dintr-o sută de francezi n-au atins în ultimele trei luni de zile (1981) nici măcar o singură carte. Iar dintre cei care au citit, numai 14% au citit trei sau patru cărți. Numărul celor care depășesc cifra 10 este foarte mic.

Așadar: se citește puțin, din ce în ce mai puțin. Tipul clasic al „mîncătorului de cărți” (papivore) este pe cale de dispariție. Comentatorii (sociologi, culturologi) caută explicații mai profunde. Este ușor să dai vina pe formele civilizației hiperindustriale: ușor și inutil. Nimeni nu se gîndește să se întoarcă la o existență preindustrială numai ca să sporească numărul cititorilor. Și atunci? Atunci trebuie găsite forme favorabile în interiorul civilizației în care trăim. Folosirea, de pildă, a mijloacelor mass-media în educarea estetică a publicului. Impunerea valorilor prin televiziune și radio. Au apărut, în scurt timp, oameni instruiți și talentați care înțeleg că discursul oral este altceva decît discursul scris. Unul dintre ei, devenit celebru, este Bernard Pivot, cronicar literar la televiziunea franceză. Fiu de podgorean, inteligent și instruit, cu simțul umorului, Pivot și-a creat un stil și stilul lui s-a impus numai deodată. Cea dintîi grijă a cronicarului este să fie crezut, și nu o dată, de două ori, ci ori de câte ori apare pe micul ecran și recomandă o carte nou apărută. Și Bernard Pivot, cu aerul lui țărănesc, este crezut aproape totdeauna. Opinia lui contează enorm. El poate trimite o carte spre Premiul Goncourt sau spre tarabele de cărți cu preț redus. Sociologii, luînd în serios influența lui în difuzarea culturii, vorbesc de „Efectul Pivot”. A doua specialitate a lui Pivot este dialogul. Știe să pună întrebări, știe să răspundă fără a fi complezent, fără a provoca. Ferm, loial, abil, el scoate de la interlocutor ceea ce poate interesa pe ascultători. Am urmă-

rit, cu cîțiva ani în urmă, dialogurile lui Pivot, mi s-au părut remarcabile, mici spectacole de inteligență și fantezie polemică.

„Efectul Pivot” a fost, spun sociologii literarii, pozitiv, totuși cronicarul literar t.v. nu poate face totul: numărul cititorilor a scăzut din nou în ultimul timp, și cauzele trebuie atunci căutate în altă parte. N-am competența și nici nu este locul să mă ocup aici de aceste probleme. Voi am să semnalez numai o situație care preocupă, în fond, lumea contemporană, indiferent dacă lectorul trăiește la Paris sau la București. Dintr-o elementară comparație, putem scoate un fapt satisfăcător pentru noi: cititorul român este mai activ, mai curios, cartea bună se duce ușor din librărie. N-avem sondaje de opinie, dar după toate aparențele numărul cititorilor de limbă română este mare. În multe cazuri n-avem noi, oamenii de literă, atîtea cărți (cărți bune și exemple numeroase), pentru a satisface setea (realmente setea, fără nici o exagerare), de lectură a cititorilor. Într-o recență adunare scriitoricească am semnalat un spectacol, după mine, fără precedent: peste 3000 (unii spun: 5000) de cititori așteptau în ziua de 22 mai în curtea Editurii „Cartea Românească” să se lanseze, cum se zice, o carte despre Marin Preda: **Timpul n-a mai avut răbdare**. Spectacol, repet, magnific. Iată cum l-aș defini: o mare mulțime de oameni însetați de adevăr. Și adevărul se lega, în acel moment, de numele lui Marin Preda, scriitorul care, la un an de la dispariția lui brutală, are probabil, azi, cea mai mare popularitate printre cititorii de limbă română... Aud că ultimul lui roman **Cel mai iubit dintre pămînteni** se vinde, pe sub mină, la prețuri fabuloase. Sau se împrumută contra cost. Dacă este adevărat — și am motive să cred că este — faptul este nemaipomenit. Nu înțeleg în acest caz de ce romanul în discuție (un roman, scris de un autor care crede ca nimeni altul în valorile umanismului și frumusețea morală a omului!) nu este reeditat. Nu cred să fie un motiv serios care să împiedice întîlnirea dintre o mare carte și un public atît de loial față de memoria scriitorului. Nu cred și nici nu vreau să primesc o justificare în acest sens. Nu este unica scriere în situația de mai sus. Ce facem cu clasicii care lipsesc din librării? Și, în genere, cum stăm cu reeditarea cărții bune: aceea care formează gustul cititorului și-l educă moral, estetic, patriotic?

Spunînd aceasta, mă întorc la chestiunea cititorului de literatură și la posibilitățile de a-l orienta în sensul valorilor. Am impresia că lectorul român nu trebuie prea mult îndemnat să citească; el citește, problema este ce citește? și, mai ales, cum citește? Critica literară are, în această relație, rolul pe care știm că-l are. Nu despre critica literară vreau însă să vorbesc, ci, pornind de la exemplul dat înainte, să spun două cuvinte despre o formă specială de critică (să-i spunem fără nici o nuanță peiorativă: o critică, în esență, **culturală**!), despre care se vorbește rar, foarte

rar, și mai totdeauna fără spirit critic. Este vorba de **cronica literară radio** și de **cronica tv**, sau de alte forme audio-vizuale prin care literatura ajunge la public. Un public infinit mai numeros decît publicul revistelor literare. N-am o statistică în față, nu știu cîți ascultători urmăresc emisiunile literare, dar îmi dau seama că numărul lor trebuie să fie enorm. Urmăresc și eu, din cînd în cînd, asemenea emisiuni și, în cunoștință de cauză, pot aprecia exactitatea unei opinii, pot chiar judeca (în mod inevitabil, dealtfel), modul în care este comunicată această opinie. Contează faptul dacă vîi și citești un text indigest în fața telespectatorilor sau dacă, cu o decentă spontaneitate, vîi și comunicî, clar și nuanțat, ceva despre o carte. Impresia mea este că se vorbește mult la emisiunile culturale ale radio-televiziunii române, mult și inutil. Stilul sfiorător este în floare. Metafore gata făcute, dintre acelea ce se deschid, demagogic, spre vasele spațiilor ale vidului. Dacă as avea putere, aș impune un sistem drastic de amenzi menit să stirpească logocrația.

N-avem un Pivot, asta este sigur, dar avem mulți oameni pricepuți (nu ascund faptul că ei ajung uneori să vorbească în fața unui microfon), care se pot constitui în veritabili agenți (sau interpreți) ai operei literare în fața unui cititor, încă o dată, extraordinar. Pe acest cititor nu trebuie să-l duci de nas. Trebuie să-l spui numai adevărul și este suficient să-l cîștigi de partea ta. Dar o facem? Ascult un redactor al televiziunii care prezintă, în pauza unui concert, 10 (zece) cărți de literatură. Le citisem și eu, aștept acum să văd ce spune redactorul cultural, om, altfel, dezghețat, inventiv. De la primele fraze, îmi dau seama că n-a citit cărțile, sau, dacă le-a citit, le-a citit prost: toate diagnosticurile lui sînt greșite. Contestă un tînar autor talentat și laudă un șir de volume lamentabile. Li retrag de aici înainte încrederea mea. Nu-l mai cred pe cuvînt.

Este suficient, apoi, să citești prezentările din programul radio-tv, la emisiunea **Revista literară radio** pentru a opta mai degrabă pentru emisiunea **cotele apelor Dunării**: crește la Drencova, scade la Calafat... Fraze generale (la revista literară), de o exasperantă măreție a platitudinii. Astfel de probleme nu ne pot lăsa indiferenți. Ele fac parte din ceea ce am putea numi **civilizația culturii**. Alții știu s-o organizeze bine pentru că se știe că tehnologiile trec și cultura rămîne. Cultura duce, azi, un război pe care trebuie să-l cîștige. Nu este suficient să scrii o carte (deși este un miracol cînd apare o carte bună), trebuie ca ea să călătorească nestingherită spre destinație: cititorul avid de adevăr, neliniștit de atîtea lucruri, dornic — adesea — să găsească în literatură un sens al valorilor umane și chiar un model moral. Iată un subiect de meditație pentru Conferința națională a scriitorilor.

Eugen Simion

Respect pentru valoare

IATĂ, mult așteptata oră a Conferinței a sosit. Ea va fi, așa cum ne îndeamnă să credem evenimentele ce au precedat-o, o conferință a lucidității și responsabilității, a angajării totale pentru cauza unei culturi viguroase, demne. Tocmai de aceea, în acest moment, este bine să ne reamintim că piră a putea susține cu toată convingerea că literatura noastră se află în momentul deplinei sale maturități, drumul străbătut de ea a fost foarte anevoios. Fiecare cîștig s-a dobîndit cu mari eforturi, după lungi și uneori chinuitoare ocolșuri și reveniri: teroarea dogmei, a rețelei unice, a spiritului coercitiv, agresivitatea nemască a păstrătorilor de tabuuri au deviat atîția ani literatură de la rosturile ei firești, au dus la dezvoltarea strîmbă a unor generații. Și chiar dacă aceste adevăruri par de o banalitate revoltătoare, chiar dacă drumul pe care ne găsim astăzi este fără întoarcere, e bine să nu uităm nimic, deoarece toate cuceririle dobîndite de literatură, teritoriile aflate la îndemina curiozității scriitorilor, într-o clipă de neatenție sau inhibiție, pot fi puse sub semnul întrebării de ceea ce mult regretatul Marin Preda numea spiritul primar agresiv, „spirit” care, odată cu trecerea timpului, și-a schimbat vocabularul, desigur, dar nu și structura. Sigur, scriitorul nu poate fi substituit: o cultură serioasă se poate dezvolta plenar numai într-un climat de libertate și de respect pentru valoare, într-un climat în care aceasta are posibilitatea și mijloacele de a se exprima.

În același timp, modul de a exista al unui scriitor adevărat este confruntarea neîntreruptă cu sine, cu limitele cunoașterii și ale biologicului, cu bogăția și varietatea materialului faptic, ca și cu tot ce l-ar putea obliga să-și restrîngă zona investigației sau să-l limiteze dreptul de a-și comunica observațiile; un scriitor începe să moară abia în clipa cînd abandonează lupta, cînd renunță la exigențele profesiei, lăsînd interesele majore ale culturii dar și ale celor pe care-i exprimă — mijloacele de cititorii — pe un plan secund, în umbra intereselor personale. Pentru un scriitor, riscul nu este, așadar, să spună ce crede, să discute cu demnitate și spirit de răspundere atribuțiile și soarta profesiei sale, ci să stea de-o parte, să nu se implice în această dificilă bătălie pentru mai bine, adevăr, frumos, bătălie care, în ultimă instanță, nu se poartă numai în numele breslei.

Anii trecuți de la precedenta Conferință, deși nu lipsiți de dificultăți, au fost bogați în fapte de valoare și de conștiință, adică în cărți. Scriitorimea română a dovedit că există și nu oricum. De aceea, în clipa de singurătate, cînd va trebui să optăm pentru confracții care se vor ocupa de destinele Uniunii, nu e bine să uităm că nu alegem numai niște oameni, evident pe cei mai buni, ci și niște idei care au menținut și vor menține literatura noastră la cotele demnității și competitivității, dînd, în același timp, profesiei noastre caracterele ei adevărate. Și asta nu se poate obține decît printr-o solidaritate reală.

Augustin Buzura

Delegat!

MĂNTILNESCU în curtea Uniunii cu un grup de scriitori și ne dăm binețe. O voce cunoscută mă vestește voios:

— V-am ales delegat în ședința noastră de secție, de la care ați lipsit. Nu v-ați simțit bine?

Nu știu exact ce i-am răspuns simpativului confrate Eugen Simion, care era incredințat că-mi dădea o știre bună. Parcă mi-amintesc că am fost sincer și i-am replicat pe șleau:

— Am lipsit tocmai ca să nu mă alegeți.

— De ce oare?

— De ce, de ne ce? Pentru că sint un edec în materie, am participat la atâtea Conferințe naționale, încât a venit momentul, mai-mai în ajun de a fi octogenar, să mă retrag în ordine.

Intr-adevăr, votul confrăților îmi conferă ceea ce nu mi-a dăruit pirdalnică de natură: dubla personalitate. Cu alte cuvinte, cuvântul meu, dacă-l voi lua, va fi și acela al unui scriitor pe care-l reprezint, iar în votul meu se va rostii și cel absent. Această constatare de aritmetică elementară îmi dă un șoc. Sint, care va să zică, încercat cu o în-doită responsabilitate: de a fi eu însumi, sau cum se spune, printr-un prestigios clișeu verbal, fidel mie însumi, iar apoi, să-mi cumpănesc fiecare cuvânt, ca și, mai la urmă, votul, în spiritul celui-lalt, al necunoscutului meu alter-ego.

Așadar, alegerea mă obligă. Nu mă mai pot absentă, într-un confortabil **doce far niente** (care, de fapt, la mine, printr-un nărav nelecuit, constă într-o plăcută lectură sau în recitarea eternului meu Montaigne, ghidul de o viață al celui ce semnează mai jos).

Nu mai îmi rămâne decît să mă conformez marelui comandament pe care, mărturisesc, nu-l resimțeam în rîndurile trecute, cînd intenționam din capul locului să iau parte la Conferința națională.

Odată cu invitația de a participa la lucrările ședințelor ce au avut loc la 2 și 3 iunie, am primit și Statutul Uniunii Scriitorilor din Republica Socialistă România, căruia i se vor aduce unele modificări. Va trebui deci să-l studiez cît mai apriat și să mă duminesc, cum spunea Slavici, asupra celor ce se vor dezbate în marginea lui.

Nu mai vorbesc de amplele documente pe care le-am citit cu atenție, și vitoare la dezvoltarea literaturii pe anul 1981—1985. Sint „tezele Conferinței” și de justa lor înțelegere atîrnă în bună măsură viitorul creației beletristice în cincinalul care s-a inaugurat de curînd. Nu ne lipsesc, firește, talentele. Poporul anonim și-a dat cu prisosință examenul aptitudinilor lui, încă din vechime, cu incomparabila lui poezie lirică și epică, precum și cu așa zisele arte minore, care atrag mereu

admirația străinilor, de cîte ori le „conspictează” aici, la noi, sau în poziții itinerante. În sărăcia noastră, nu putusem desfășura luxul altora, dar le-am dovedit că nu-ți trebuie aur și purpură, fast și decor, ca să crezi valori de artă nemuritoare.

Năzuința supremă a confrăților noștri, literați și artiști, se concentrează în cuvîntul magic: universalitate. Dorim să creăm pe scară mondială, să fim traduși și citați în cît mai multe idiomuri de pe planeta noastră sublinară.

Marii noștri clasici, din secolul trecut și dintre cele două războaie, au trecut cu succes această probă de foc. De ce nu ar trece-o și scriitorii zilelor noastre? O parte din ei, cițiva dramaturgi, au fost jucați și aplaudați pe cîteva scene de pe toate meridianele globului. Poeti ca Arghezi și-au găsit monografisti pînă și dincolo de Oceanul Atlantic. Ne simțim frustrați că Premiul Nobel s-a acordat unor scriitori care n-au fost de talia altora, de-ai noștri, așa este. În conferința supramei distincții intră — și încă prea adesea — considerente extraliterare. Acesta nu-i un motiv de dezarmat. Avem poezi, romancieri și dramaturgi, critici și esești la nivel foarte înalt. Scriitorii noștri nu mai au de a face, ca în trecut, cu spiritul comercial al editorilor. Sint liberi să scrie în toate stilurile și să atace orice temă, cu condiția să-i dea viață. Talente reale s-au afirmat în anii din urmă, la cele mai fragede vîrste. Chiar teribilismul etății critice și-a găsit deoseburile.

În aceste condiții, climatul creației literare este dintre cele mai favorabile, chiar dacă, vorba aceea, nu-i poate mulțumi pe toți (nici cu editarea, nici cu elogiile).

Multitudinea și varietatea activităților scriitoricești, atestate săptămînal în pagina a doua a revistei noastre, sint prodigioase, desfășurîndu-se pe toate meleagurile frumoasei noastre țări și fiind pretutînduși întîmpinate cu însuflețire. Aceeași animație, cred că va caracteriza și Conferința națională a scriitorilor, din zilele de 1—3 iulie. Se vor inserie mulți la cuvînt. Se vor exprima tot felul de opinii, de deziderate și de himere.

Lua-vom și noi cuvîntul? Nu este nici pluralul de modestie, nici cel de maeistate, care mi se impune, ci unul real: eu și celălalt, în numele căruia am fost însărcinat să iau parte ca delegat la sus-zisa Conferință.

Mă pătrund de importanța sau, mai bine zis, de gravitatea acestei investiții și mă simt ca în ajun, femeia, de fericit eveniment.

Fie într-un ceas bun, după vechea vorbă din popor!

Serban Cioculescu

TRAPEZ

Ediție specială

DACĂ ar fi să mai scriu o carte, în al cărei titlu să fie cuprins acest cuvînt, atunci — dintre atîtea cu putință — aș scrie „Cartea griului”. Aș urmări miraculoasa sămîntă, din clipa în care e pusă în pămînt și pînă își răspîndește mireasma în brutării, cu un ochi electronic care ar proiecta-o în cosmos și ar implica întregul cosmos în ființa ei. Povestea unui bob de griu, dacă ar fi scrisă cu o dragoste străluminată, și fără o clipă de oboseală pe toată durata ei, ar putea fi o Carte a Omului, a Pămîntului și a lui Dumnezeu.

PARCĂ ar fi o mare de smarald!... am exclamat în acea dimineață, la răsăritul soarelui, ale cărui raze luminau un verde — O, ce verde! — și unduitor lan de griu.

— Parcă ar fi o mare de smarald!... doar atît am spus, oprindu-mi o clipă respirația, cum vor fi făcînd japonezii, cînd spun un hai-kai.

EXISTĂ un moment cînd, nemaifiind verde și nefiind încă galben, griul are o culoare miloasă, — ca și cum, în paiul ce dă în pîrg, pămîntul ar avea o trecătoare victorie asupra soarelui — în fața căreia nu se poate bucura nici cea mai exaltată pupilă. E, în viața lui, momentul turbure al pubertății.

DE nu știu cîți ani, urmăresc unduirea — atît de fastuoasă — a lanurilor de griu, cîntînd să-i descopăr dinamica. N-am descoperit nimic. Vîntul bate dintr-o singură direcție, dar valurile griului se duc și se întorc din toate părțile, în contrapunct vizual.

Probabil că aici, și pentru dinamica valurilor mării, ar fi nevoie de un inginer hidraulic.

DE atîta vreme pe acolo nu mai zărisem decît tractoare, combine și autocamioane... Dar în acea dimineață, în pămîntul umezit de ploaia de peste noapte, cu cîtă nostalgie am privit — de parcă aș fi fost moșier și mi-aș fi revăzut latifundiile expropriate — evocatoarea urmă a unei potcoave de cal.

CUM se coace griul? Cum se preface culoarea lui verde — atît de intensă, încît întreg universul pare verde — de la începutul lui iunie, către sfîrșitul lunii, într-o mare de aur? De cînd mă țin minte, încerc să surprind clipa inefabilă — și hotărîtoare — a fenomenului, dar ea îmi scapă, an de an, așa cum îmi scapă, dimineață după dimineață, clipa în care întunericul nopții se schimbă în lumină.

ÎN acel amurg, m-a cuprins revolta împotriva mea însumi, cînd, în fața unui lan de griu, n-am putut să nu exclam, vibrînd din toată ființa: — E formidabil!

De cîte ori, în ultimii ani, de cînd nu-l pot descoperi fără să mă innebuească, n-am scos această exclamație? Și totuși, lanul în fața căruia mă opriam era și el, altfel decît toate celelalte, formidabil.

De unde mă aflam și pînă în zare, fișii de pămînt, pe care griul abia răsărise și, bătînd în gîlbui, părea clorotic, alternau cu altele, mai vaste, pe care el crescuse foarte înalt și de un verde atît de întunecat, încît adăuga încă o notă la culoarea sumbră a amurgului. Părea minios, poate de nereușitele de lingă el, și în tălăzuirea lui răzbătea — cu sonorități wagneriene — tumultul unui ocean bîntuit de furtună.

DACĂ aș fi fost pictor, în acea zi, sau m-aș fi sinucis, sau lumea s-ar fi ales cu încă un Van Gogh.

Străbăteam un cîmp în asfințit, iar razele auriu-roșietice ale soarelui luminau în stînga mea, cît vedeam cu ochii, un lan de griu ce tocmai fusese secerat. Păiele — un jărătec galben — brăzdau imensa miriște în fișii largi, pîrînd valurile unei mări. Tumultul lor se sfîrșea de un dig.

În dreapta, un verde — un foarte verde — lan de porumb creștea spre cer, implacabil în felul în care își proclama neclintirea, tinerețea și, mai ales, culoarea. Aici, în cele două culori ce se confruntau, în intensitatea lor care părea că dezvăluie ceva din chipul lui Dumnezeu, stătea marele farmec, și indescriptibila revelație, a prveliștei.

Contemplînd-o, mi-am dat seama că, în afară de o nemaîncercată uimire, nu-i rămîneau dator cu nimic, că ea era — Slavă cerului și luminii din univers! — treaba pictorilor. Vai de cei ce ar fi trecut pe acolo, și n-ar fi avut geniu.

Geo Bogza

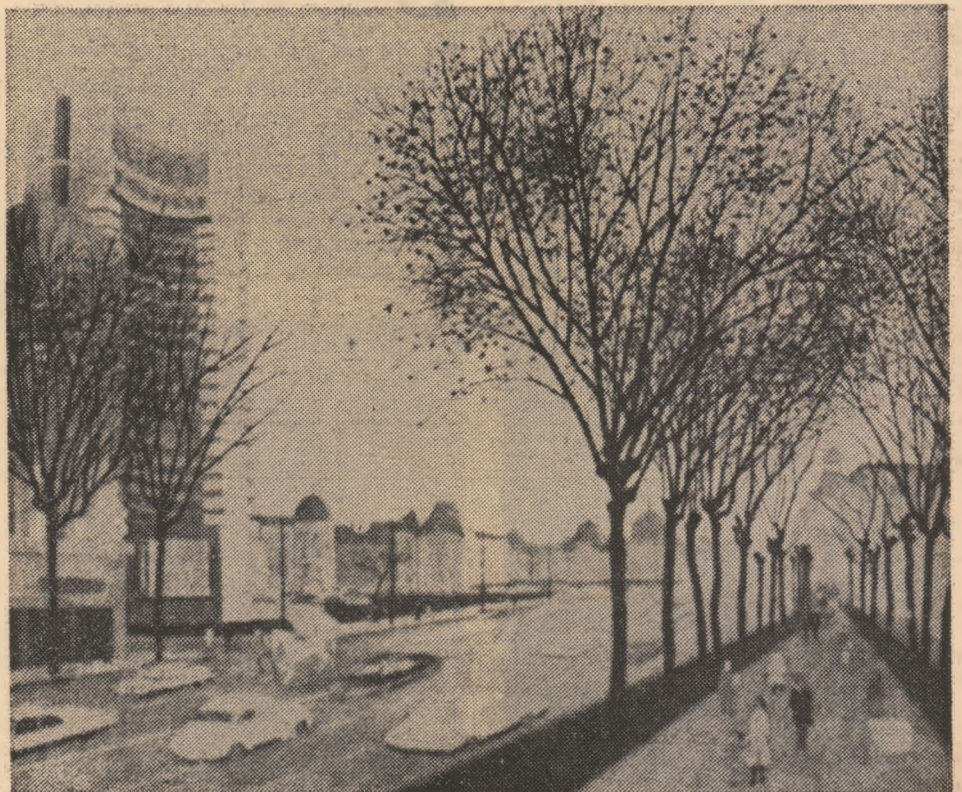
Aștept provincia...

CULMEA solicitudinii la mica publicitate se concentrează în formula „aștept provincia”. Adică, pînă și pe aia. Ori, mai exact spus, „am atîta nevoie de bani, încît sint în stare să-mi vind limuzina și unuia de la Mizil”. Pînă acum cițiva ani, în viața literară nu se ostenea mai nimeni să aștepte provincia. Configurația peisajului literar românesc a suferit, însă, modificări de substanță și, la această Conferință națională a scriitorilor, provincia (adică asociațiile din țară) se constituie ca o realitate de care, obligatoriu, trebuie să se țină seama. N-are nici un rost să reluăm, acum și aici, discuția veche privind inexistența literaturii de ori din provincie; cărțile nu-s legate de vreun „domiciliu stabil” și libera lor circulație le absolvă, din clipa nașterii, de orice șerbie. Scriitorul, trăind și muncind undeva, acolo, respirînd aerul orașului X., oricît de provincial ar rămîne ca persoană, posedă șansa enormă de a se ridica deasupra tuturor determinărilor geografiei locale prin operă. Viața literară, însă, obligatoriu gravitează în jurul unor instrumente de afirmare scriitoricească și se structurează în funcție de cîteva centre desemnate în primul rînd de tradiția literară. Cam așa au și fost înțelese, multă vreme („să fie prezent și orașul X., întrucît poartă semnificația cutare în peisajul spiritual românesc...”).

Iașul, inzeștrăat cu doar două posibilități de evitare a provincialismului sufocant — drumul către gară adică (și eva-

derea către o Capitală ospitalieră și acaparatoare) și celălalt drum, îndreptat spre „eternitatea” cu tei, a izbutit, totuși, să ofere reazem și temei unor existențe scriitoricești — mai ales datorită climatului constituit prin yeac. Alte (destule) orașe au rămas pe harta literaturii drept puncte de plecare și atît. Nici Iașul n-a fost, lungă vreme, prea departe de condiția provinciei îngăduite. Prin anii '60, toamna literară moldovenească nu izbutea să numere mai mult de 12—14 cărți. Ultimii patru ani ne-au oferit, însă, o recoltă spectaculoasă și semnificativă: 205 apariții. Creșterea se datorește, evident, unei fortifieri reale a literaturii moldovene și se cuvine coroborată, obligatoriu, cu înființarea revistei „Cronica” și a Editurii Junimea. Pornind cu 17 scriitori în 1969, Asociația din Iași a ajuns la cifra de 79 de membri. Și, ceea ce e extrem de important, există o sumedenie de scriitori tineri, capabili să aspire cu îndreptățire la condiția de membru al uniunii. De unde se vede că provincia nu-i chiar provincie. Ori, nu mai este provincie. În județele țării trăiesc și muncesc circa 500 de scriitori — ce formidabilă cifră! Iață de ce sintagma **aștept provincia** are, aș fi adăugat, nuanțe în plus. Este așteptată fiindcă merită.

Mircea Radu Iacoban

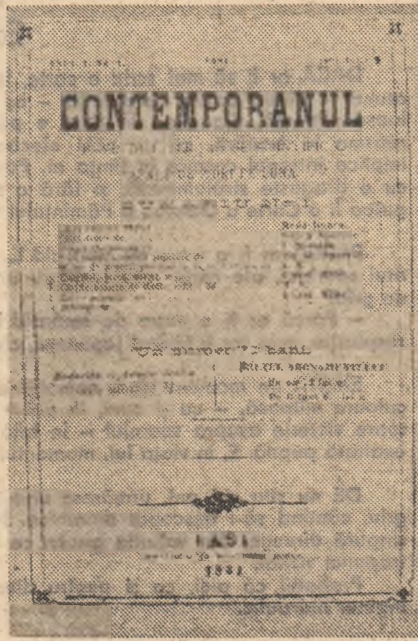
VIORLE MĂRGINEAN: Piața Universității

Centenarul unei reviste precursorare

TINARA mișcare socialistă românească cugeta încă din primăvara lui 1877 la întemeierea unor publicații care s-o reprezinte. Cele două nuclee ale ei mai importante, cel ieșean și cel bucureștean, se străduiau activ în acest scop. În mai 1877, cei din București au editat efemerul „Socialistul”. În septembrie 1879 cei din Iași au publicat „Bessarabia” (din care, până în decembrie, cind a fost suspendat, au apărut 14 numere) iar în decembrie 1880 a apărut la București „România viitoare”. Aceasta din urmă n-a putut trece probabil de primul număr. Singurul câștig era clarificarea fizionomiei posibile și necesare a unei publicații socialiste: o revistă cultural-științifică.

Cu această experiență dobândită, vor porni tentativa lor socialistii ieșeni, la mijlocul anului 1881. Grupul tinerilor socialisti din capitala Moldovei era bine organizat, se bucura de o mare stimă și audiență în lumea tinerimii studioase, aveau faima de erudiți și curajoși, erau siguri de succesul inițiativei lor. La 2 iulie 1881, după preparative care n-au depășit o lună de zile, grupul de inițiatori (Ioan, Gheorghe și Sofia Nădejde, Const. Miile, Th. Speranță, N. Turcanovici) fac să apară „Contemporanul” la tipografia lui Th. Codrescu, „Buciumul român”. Era bilunar, avea 32 de pagini în format carte, cu fizionomia răposatei „România viitoare”. Formula publicistică, fericită, le oferea, erau siguri, garanții de izbindă și longevitate. Pronosticul s-a verificat chiar de la primele numere. Pornită cu un tiraj de 700 de exemplare, ajunge în primul trimestru la 2.000, pentru ca la sfârșitul primului an să ajungă la cel — pe atunci aproape amețitor — de 3.000 exemplare. Apoi tirajul se va fixa la 4.500 exemplare. Succesul era asigurat și nimic nu-l mai putea compromite.

Meritul integral era al lui Ioan Nădejde care, cu erudiția sa extraordinară, ce uluise pur și simplu profesorii ieșeni, era cu adevărat personalitatea providențială chemată să asigure succesul unei asemenea întreprinderi. Concepția ca o revistă cultural-științifică (subtitlul era chiar „revistă științifică și literară”), faimă trăinică a „Contemporanului” a fost creată de compartimentul său științific și cel consacrat comentării manualelor sau cursurilor universitare. Adepții ai concepției științifice despre lume, redactorii și colaboratorii revistei au ținut să facă cunoscut cititorilor ei „cum privește știința contemporană lumea”, „Contemporanul” a vrut și a izbutit să fie, în prima lui fază de până în 1885—1886, ceea ce am numi astăzi o foarte bună publicație de largă informare și popularizare a cunoștințelor științifice, luind prompt și ascultat atitudine împotriva anacronismelor de orice fel. Cucerirea la revista socialistilor ieșeni anticongresismul programatic, spiritul de perfectă consonanță cu preocupările științifice moderne pe plan european, afirmarea evoluționismului, ateismul declarat. Nume ilustre, stimate de tineretul studios și în general de publicul intelectual, ca Darwin, Lamarque, Spencer, Haeckel, Pasteur, John Stuart Mill erau curent citate, li se rezuma concepția, li se reproduceau lucrările, fiind luate ca sprinjin în afirmarea unor puncte de vedere. Rubrici și articole seriale ca „Ce știm despre lume”, „Despre darwinism”, „Este oare spiritul ca ceva deosebit de materile?”, „Este sau nu Dumnezeu?”, „Neputriviri între evangheliști” se bucurau de mare succes, pentru că luau în răspăr anacronismul oficializat și propuneau modernitatea în înțelegerea fenomenelor naturale. Impresiona, de asemenea, acea extraordinară acțiune de ecorisaj etic întreprins de revistă (la vestita rubrică „Monstruoșitățile științifice și literare”, redactată mai ales de Gh. Nădejde), în viața științifică și culturală. În această rubrică, repede devenită celebră și foarte temută, se denunțau, cu curaj bărbătesc, plagiatul, impostura și anacronismul strecurate, cu morgă, în manuale, cursuri universitare sau alte cărți înghesbate fără competență și probitate. Demolarea sistematică a falșilor idoli, coborîrea zgomotoasă de pe soclu a statuiilor de mucava, denunțarea diletanților cu ifos au fost urmărite, în

„Contemporanul” nr. 1, iulie 1881; „Contemporanul” nr. 1, 20 septembrie 1946; „Contemporanul” nr. 32, 8 august 1969.

epocă, cu respirația tăiată. Liceenii, studenții, profesorii, intelectuali în genere citeau revista lui Ioan Nădejde cu interes și o aplaudau. În chiar primul an de apariție (în septembrie 1881), „Convorbirile literare” au comentat favorabil revista socialistilor ieșeni iar scriitorii ca Delavrancea sau Duiliu Zamfirescu au scris, și ei, admirativ despre rolul și rostul „Contemporanului”.

Mișcarea socialistă (pentru că toată lumea știa că revista era scrisă de socialisti) înregistrase un succes răsunător iar redactorii, în frunte cu Ioan Nădejde (care, în 1881, nu avea mai mult de 27 de ani), erau nespus de bucuși pentru izbînda lor. Se muncea în colectiv. Mica lor familie de tineri înfrății prin convingeri făceau totul, de la alcătuirea sumarelor, elaborarea articolelor, a poeziilor sau a prozelor scurte, efectuarea traducerilor, culegerea știrilor, corecturi și pină la expediție (la această din urmă operație erau îngăduiți, după stagii de verificare și abilitare, tineri care au demonstrat, prin fapte, calitatea de socialisti). Entuziasmul, devotamentul, conștiința etosului socialist erau constante de neclintit în această grupare sudată de lăntul ideilor umanitarismului socialist. Redacția era, desigur, în locuința soților Nădejde din Sărărie, o uliță de undeva aproape de Țicău. Aura legendară a personalității lui Nădejde își prelungea undele și asupra casei, evocată apoi cu nostalgie de toți cei ce au frecventat-o. Aici era nu numai redacția „Contemporanului” (apoi și a „Muncitorului”, a „Revistei sociale” și a „Criticii sociale”), dar și sediul original al socialistilor ieșeni. Casa din Sărărie a fost, cum suna mai tirziu Miile, „Mecca Idolii” socialiste din acea vreme, „venerată” de militanți, vegheată cu spaimă de autorități și contemplată cu curiozitate uimită de nepreveniți. Mitologia odată creată, s-a statornicit, trecînd dincolo de veac pentru a rămîne bine înscrustată în memoria posterității.

DUPĂ ce fundațiile au fost atît de tocmite turate și prestigiul curcit atît de răsunător, s-a trecut la al doilea ciclu din istoria publicației. De astă dată meritul îi aparține co-virșitor lui Gherea. După un proces de autolimpezire ideologică, Gherea determină, încă la sfârșitul lui 1882, necesara depășire a premarxismului. Nădejde și ai lui se conving — datorită lui Gherea, cum avea să mărturisească Sofia Nădejde în amintirile ei din 1936 — de superioritatea marxismului. După o perioadă de abilitare și atunci cînd s-a considerat că prestigiul revistei nu-i mai poate aduce mî-

suri punitive, „Contemporanul” se instalează decît în etapa sa marxistă. În 1883 se publică, de-a lungul a șase numere, celebra lucrare a lui Engels *Originea familiei, a proprietății private și a statului* (care apăruse în limba germană în 1884), se fac dese referiri la *Capitalul* lui Marx și la o altă, tot atît de celebră operă a lui Engels, *Dezvoltarea socialismului de la utopie la știință* (apărută în 1882). Această radicală transformare a fizionomiei ideologice a revistei s-a produs simultan cu apariția, în 1885, a noii publicații „Revista socială” (pusă tot sub directoratul neobositului Ioan Nădejde), unde în 1885—1886 s-a publicat primul program socialist marxist din țara noastră (*Ce vor socialistii români?*), elaborat de Gherea, în urma unor prelungite dezbateri cu colectivul ieșean, cărui i s-a adăugat, din 1885, și Vasile Morțun, devenit la „Contemporanul”, redactor pentru partea ei literară.

Rolul lui Gherea nu se reduce însă numai la determinarea acestei cotituri ideologice din istoria „Contemporanului” și a mișcării noastre socialiste în general. În 1885, cel ce începe să semneze în „Contemporanul” I. Gherea își descoperă vocația de comentator literar. După citeva articole de interes mai mult istoric, în numărul din iulie 1886 semnează studiul *Cîtra dl. Maiorescu* (devenit, în vol. I din *Studii critice, Personalitatea și morala în artă*) care inaugurează polemica cu direcția estetică junimistă. Au urmat altele, fie analize ale operei lui Eminescu, Caragiale, Duiliu Zamfirescu, sau studii de ideologie literară ca *Percepționismul în literatura română*, *Critica criticii*, *Direcția „Contemporanului”*, *Schife critice*. Aceste studii au trezit un mare ecou în epocă, merînd interesul revistei din compartimentul ei științific spre cel al esteticii, criticii și ideologiei literare. Interesul era justificat. El se datara nu numai faptului că se înfrunta polemic autoritară, pină acum, direcție junimistă, ci și pentru că Gherea propunea un punct de vedere cu adevărat innoitor, în perfectă consonanță cu estetica și critica literară modernă europeană. Înclearea a fost, se vede bine, o caracteristică esențială a „Contemporanului”.

Voga „Contemporanului” timo de un deceniu calendaristic (dar numai șapte ani de apariție efectivă) nu trebuie înțeleasă ca o diminuare în importanță a „Convorbirilor literare”, două cum aparitia criticii lui Gherea nu a eclipșat-o pe aceea a lui Maiorescu. Aceste exagerații, care au fost totuși susținute acum vreo trei decenii, trebuie sever repudiate. Adevărul e că pină în 1886 cele două publicații au ocu-

pat zone de preocupări diferite, iar de la inaugurarea polemicii cu junimismul și a fundării de către Gherea a criticii moderne de tip analitic, cele două direcții în disputa au realizat paradoxala performanță de a se completa, deși polemizat neîmpăcat. Gherea (și implicit „Contemporanul”) a impus la noi estetica istorică, științifică și marxistă care, cum spuneam, fiind innoitoare, a trezit interesele cititorilor, făcînd epocă. Dar dincolo de divergențe, amîndouă direcțiile ce se înfruntau recunoșteau suveranitatea criteriului estetic în artă și literatură și îl aplicau deopotrivă în cele de evaluare. Paradoxul complementarității nu se opreste însă aici. Am mai amintit încă unul. Gherea este cel ce a fundat la noi critica analitică modernă. Dar aceasta s-a exercitat pe analiza operei marilor scriitori ai timpului care a fost publicată și continuă să apară în revista *Junimea*. Pentru că — avizării o știu prea bine — literatura „Contemporanului” nu a depășit plafonul modestiei. Singura apreciere judicioasă favorabilă revistei lui Nădejde vis à vis de „Convorbiri” e că ani de-a rîndul atenția mare a cititorilor s-a îndreptat spre „Contemporanul”, trezînd satisfacții și un benefic partizanat.

Dar „Contemporanul” a fost înfînt mai mult decît o revistă. A creat un curent nu literar, ci cultural-științific, cu o structură complexă și cu consecințe de o neasemuită importanță în spiritul public. Tineretul studios care s-a educat la școala „Contemporanului” s-a format spiritual potrivit acestei mentalități. O mentalitate alcătuită din raționalism și înțelegere științifică a sporă fenomenelor sociale și naturale, din civism democratic, toleranță și o concepție adevărată despre literatură, ca expresie mediată a socialului, care nu agreea purismul estetic. Climatul creat de curentul de la „Contemporanul” nu s-a risipit odată cu dispariția revistei. El s-a păstrat viguros, menținîndu-se pină tirziu, în deceniile interbelice ale secolului nostru. Îl detectăm lesne în spiritul „Făclei” lui N. D. Cocea, al „Vieții românești” și al tuturor celorlalte mari publicații democratice („Adevărul” și „Dimineața”, „Adevărul literar și artistic”, „Cuvîntul liber”, „Șantier”, „Reporter” și altele altele). Aceste publicații, ca și prestigioase personalități literare, culturale, științifice și politice au păstrat flacăra nestinsă a „Contemporanului”, întreprîndu-i legatul spiritual.

Omagiul centenarului „Contemporanului”, ne inclinăm înaintea unui precursor ale cărui idealuri innoitoare le slujim, altfel structurate și azi.

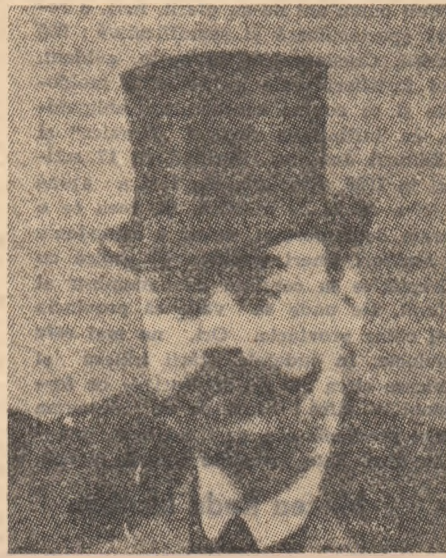
Z. Ornea

Ioan Nădejde (dreapta) și V.G. Morțun

Sofia Nădejde

Constantin Miile

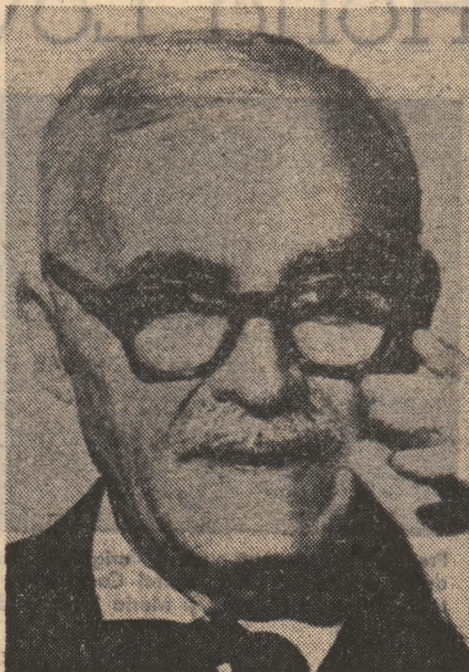

C. Dobrogeanu-Gherea

De la 20 septembrie 1946...

Zaharia Stancu semnează, la 20 septembrie 1946, în noua ediție a „Contemporanului”, articolul Trebuie...

Tudor Arghezi, autor al celebrelor tablete din „Contemporanul”

La „Contemporanul”, în 1964: G. Călinescu și G. Ivașcu

LA 20 septembrie 1946, a apărut la București întâiul număr din actuala serie a revistei „Contemporanul”. Noul săptăminal „politic, social și cultural” și-a propus să continue tradițiile primei publicații de prestigiu a mișcării socialiste din România, „Contemporanul” anilor 1881—1891, și să exprime, în noile condiții istorice, concepția despre lume și viață, aspirațiile și idealurile, valorile etice și ideologice ale clasei muncitoare.

Editat la doi ani după Eliberare, sub îndrumarea unui comitet, Ștefan Voicu fiind redactor-șef, „Contemporanul” beneficia totodată de experiența presei de partid sau influențată de partid din perioada interbelică: „Bluze albastre”, „Era nouă”, „Manifest”, „Reporter”, „Cuvânt liber”, atât prin preluarea spiritului combativ, cât și prin prezenta în coloanele sale a unora dintre foștii conducători și colaboratori ai perioadelor amintite.

„Contemporanul” a fost primul mare săptăminal de cultură prin intermediul căruia, în plină luptă pentru instaurarea puterii populare, Partidul Comunist Român și-a propus să grupeze forțele intelectuale progresiste, să afirme ideile filosofiei materialist-dialectice în interpretarea fenomenelor social-politice, să contribuie la făurirea unei culturi cu rădăcinile adânc implantate în realitățile autohtone și să familiarizeze masele largi populare cu idealurile generoase ale socialismului.

„Țara întregă a pornit pe un drum nou — se menționa în Cuvântul înainte al primului număr. Revista noastră se situează în mijlocul marilor evenimente nu ca spectatoare, ci ca participantă activă, cu spirit hotărât și combativ. Probleme noi de ordin ideologic și științific, preocupări noi de ordin social, cultural, filosofic și literar se ridică în fața poporului român și cer a fi rezolvate.” Editorialul constata necesitatea angajării unor ample dezbateri publice pentru „limpezirea vieții culturale și literare” și revista era hotărâtă să supună „unei analize critice problemele și curentele ideologice, culturale, literare și artistice”, începând cu reevaluarea criticii înșăși, deoarece „fără o critică a criticii nu vom avea o critică științifică la noi în țară”. În sfârșit, revista își propunea să se ocupe „de toate marile probleme de ordin național și internațional, care interesează lupta de zi cu zi a poporului român.”

Publicație de doctrină și tensiune ideologică, „Contemporanul” a fost „o puternică și splendidă manifestare a forței Partidului Comunist Român” (George Macoveșcu), „a pus în dezbateră rostul artei și literaturii într-o lume care se pregătea să treacă la socialism” (Zaharia Stancu), „cu răsunări numai literare, ci în toate domeniile culturii; imbinând informația cu interpretarea” (Al. Philippide) și a oglindit participarea devotată, entuziasată a intelectualității la lupta pentru transformarea revoluționară a societății românești. „Ne amintim — evoca Ștefan Voicu începuturile revistei — cu câtă dăruire de sine s-au grupat în jurul redacției «Contemporanului» cei mai valoroși scriitori, filosofi, critici literari, istorici, specialiști în istoria literaturii, critici de artă, graficieni etc. Unii erau, desigur, comunisti, dar mulți erau oameni cu vederi înaintate, făcând parte din numărul deosebit de mare de intelectuali, de oameni de cultură, cu sentimente democratice, antifasciste, însetați de «adevăr», privind cu simpatie și admirație lupta partidului...”

Într-adevăr, în toamna lui 1946 și în anii următori, în „Contemporanul” întâlnim poemele lui T. Arghezi (nr. 12 și 13), Al. Philippide, M. R. Paraschivescu, Eugen Jebeleanu, Radu Boureanu ș.a.; semnificativele articole *Artistul și timpul său* (nr. 5) și *N. Iorga* (nr. 11) de G. Căli-

nescu. *Artistul nu poate rămâne departe de om* (nr. 4) de G. Bacovia. *Scrisul nu-i zădărnice* (nr. 6) de H. Papadat-Bengescu; proză de Cezar Petrescu, Zaharia Stancu, T. Teodorescu-Braniste etc., studii și eseuri de Lucretiu Pătrășcanu, Gaal Gabor, Grigore Preoteasa, D. I. Suciianu, Camil Petrescu, Ion Biberi, C. I. Gullian, Mihnea Gheorghiu, Eugen Schilearu, Costin Murgescu, Silviu Iosifescu, Ov. S. Crohmălniceanu, desene de Camil Rescu, M. H. Maxy, Lăgia Macovei, Vasile Kazar, Florica Cordescu, Mac Constantinescu etc., etc.

Din anul 1948, revista a intrat într-o etapă proletcultistă și dogmatică, prin articolele denigratoare împotriva unora din marile valori ale culturii naționale: G. Călinescu, T. Arghezi, G. Bacovia, dintr-o perspectivă ce discredită în fapt marxismul. Pretinsa critică „științifică” din perioada respectivă se infățișa sub povara unor deformări străine tocmă de spiritul revoluționar al marxismului și ea s-a răsfrint negativ asupra vieții literare în ansamblu. Așa se explică de ce aproape toți scriitorii care s-au strâns inițial în jurul „Contemporanului” îl părăsesc în acești ani. Referindu-se la acea perioadă, Congresul al XI-lea al P.C.R. va dezaproba practicile abominabile ale epocii, „loviturile greșit îndreptate”, care au frinat mersul societății românești spre progres.

În septembrie 1955, la conducerea revistei „Contemporanul” a fost numit George Ivașcu. Sarcina principală a noului conducător era să ridice prestigiul publicației pe o treaptă superioară, readucând în paginile ei marile personalități artistice contemporane. În primul rând, a solicitat colaborarea lui G. Călinescu. Scriitor „dificil”, „cu probleme”, G. Călinescu fusese constant ocolit vreme de 6 ani de redacția periodicelor literare. Profesorul a răspuns invitației la 7 octombrie, cu un articol ocazional, pentru ca la 9 decembrie să inaugureze rubrica permanentă „Cronica optimistului”, pe care o va semna săptăminal până la sfârșitul vieții. Venirea lui G. Călinescu în publicistică depășește simpla informație de istorie literară. „Cronica optimistului” a constituit principalul mijloc de comunicare al lui G. Călinescu cu timpul său și a adus „Contemporanului” un numeros public cititor, revista ajungând în anii aceia la tirajul săptăminal de 75 000 de exemplare. G. Călinescu era dintre marii critici interbelici, cel al cărui glas răsuna cu regularitate și multi intelectuali cumpărau „Contemporanul” în primul rând pentru G. Călinescu.

Începând cu toamna anului 1955, în revista „Contemporanul” vom întâlni, de asemenea, articole semnate de Mihai Rălea, T. Vianu, Camil Petrescu, G. Oprescu: între lunile aprilie și august 1960, Lucian Elaga va publica eseurile *Probleme și perspective literare*, *O certitudine și Profil de epocă*. Din aprilie 1956, la început cu intermitență, apoi cu regularitate, T. Arghezi va redacta săptăminala sa „Tabletă”. Lă se vor adăuga, în anii următori, printre altele, colaborările permanente ale lui Al. Philippide, Zaharia Stancu, Gr. C. Moisil, Geo Bogza, Eugen Jebeleanu, astfel încât, în deceniul al VII-lea, „Contemporanul” va strânge iarăși în jurul său valorile reprezentative ale României contemporane. Conducerea „Contemporanului” a recuperat tradiția, reluând de pe platforma contemporaneității, peste epoca imediată, dialogul cu generațiile anterioare.

PE DE altă parte, efortul colectivului redacțional s-a îndreptat spre modificarea structurii revistei, pentru a pune în concordanță titlul cu conținutul ei. Străduința aceasta va exploda literalmente cu numărul 43 din 28 octombrie 1955, închinat aproape

integral lui Mihail Sadoveanu, cu prilejul sărbătoririi a 75 de ani de viață. Îmi amintesc și acum surpriza în fața celui număr, pe care țin minte că l-am comparat, atunci, instantaneu, cu „Les lettres françaises”. Revista își schimbase în întregime paginația, utiliza tiparul în două culori, folosea o ilustrație abundentă și o literă de mai mare varietate.

Noua concepție structurală s-a impus treptat, dar cu tenacitate. Revista a continuat să păstreze același amplu spațiu pentru literatură — înființându-se o cronică literară permanentă, redactată în acei ani de D. Micu și Radu Popescu — însă în egală măsură se concretizează ideea unei publicații apte să reflecte cu competență profesională toate sectoarele vieții culturale. În consecință, muzica, teatrul, artele plastice, viața științifică vor fi tot mai statornic ogândite, prin interpretări pertinente și analize judicioase, revista deschizându-se constant, paralel cu sporirea numărului de pagini, spre comentarea complexelor aspecte ale vieții internaționale. În acest mod, până spre sfârșitul anului 1959, „Contemporanul” și-a creat o fizionomie inconfundabilă, perfecționându-o mereu în detalii, intrind continuu în zonele cele mai diverse ale suprastructurii, intervenind prompt, cu obiectivitate și opinii originale, fondate științific, în toate aspectele majore ale culturii naționale ce străbătea ea însăși spațiul unor hotărâtoare mutații.

„Contemporanul” se infățișa cititorului ca un magazin superior. La nivelul publicațiilor europene similare, în care lectorul știa că deschizând revista la o anumită pagină găsește totdeauna, în același loc, rubrica preferată. Prima, parțial, și a treia pagină în totalitate erau dedicate recepțiilor critice a literaturii contemporane și interbelice; pagina a doua, cu un profil eterogen, a avut peste un deceniu o rubrică de „Corespondență” semnată succesiv de M. R. Paraschivescu și de Geo Dumitrescu, o cronică a școlii, iar la foiletonul „Meridiane”, ani de zile, A. E. Baconsky a prezentat personalitățile literaturii și culturii universale; paginile a patra și a cincea infățișau problemele specifice dramaturgiei și cinematografului prin articole teoretice, prin comentarii, prin croniclele spectacolelor, note felurite, interviuri cu regizori români ori străini. O structură asemănătoare aveau următoarele două pagini destinate, sub genericul „Arte frumoase”, picturii și muzicii. *Cronica concertelor*, opinii ale pictorilor sau muzicienilor, cronica expozițiilor, articole referitoare la diversele forme de evoluție ale artei moderne, medalioane sintetice despre dirijori, pictori, compozitori năzuiau să ofere o imagine pe cât posibil completă a mișcării artistice, naționale și străine, de-a lungul unei săptămâni. Penultimele două pagini erau dedicate științei; din 1956, când Mircea Malița semna cel dintâi articol comprehensiv despre *Cibernetica*, până în martie 1971, cînd profesorul Gr. C. Moisil propune înființarea la București a unei Facultăți de medicină electronică, cele mai inimaginabile probleme științifice au fost aduse la cunoștința publicului român. În fine, pagina ultimă analiza schimbările profunde ivite în lume, aspectele concrete ale politicii externe. Fiecare pagină era, la rîndul său, flancată de o coloană cuprinzînd succinte informații despre evenimentele literare, artistice, sociale și politice.

PRIN identificarea deplină cu contemporaneitatea României socialiste, redacția „Contemporanului” și-a asumat cu o responsabilitate izvorită din conștiința datoriei, promovarea unei literaturi pătrunse de patos revoluționar, a unei arte închinată perfecționării morale a omului, îmbogățirii cunoștințelor și vieții lui spirituale. Totodată — se preciza în articolul de fond dedicat aniversării a 20 de ani de la apariția revistei — tribuna reprezentată de „Contemporanul” a înlesnit „transferul în cercuri tot mai largi de opinie publică a ideilor, înaintate promovate de partid”, cultivarea în masele largi de cititori a înaltelor idealuri ale socialismului și comunismului.

După Congresul al IX-lea al P.C.R. din anul 1965, odată cu intrarea țării pe făgașul primei trepte a desăvîșirii construcției socialiste, capacitatea de creație materială și spirituală, de civilizație și cultură a poporului nostru a cunoscut o semnificativă redimensionare, într-o perioadă cînd, pe plan mondial, noua etapă a revoluției tehnico-științifice a declansat și o revoluție a spiritului de nebănuite, anterior, proporții.

În noile condiții istorice, „Contemporanul” și-a lărgit sfera preocupărilor, canalizîndu-și eforturile spre afirmarea unei culturi strîns legată de tradițiile naționale, dar deschisă spre lume, purtînd dialog, de la egal la egal, cu marile culturi străine, participînd activ la schimbul de idei și de valori artistice mondiale.

În același timp, „Contemporanul” a reușit să determine o masivă participare a oamenilor de cultură la dinamica proceselor spirituale, la efervescența ideatică a epocii. În cele peste 1 800 de numere apărute pînă în prezent, revista totalizează mii de semnături, aparținînd personalităților artistice și științifice din toate generațiile: poeți, savanți, prozatori, critici, cercetători, artiști plastici, compozitori, arhitecți, regizori, subțiori ai scenei sau ecranului, activiști din domeniile învățămîntului și culturii se infiltrează în paginile „Contemporanului” ca într-o ideală republică a ideilor.

Mai accentuat decît alte publicații, redacția revistei a investit cu o nelimitată încredere pe tinerii iubitori, oferînd responsabilitatea unor rubrici permanente lui Nicolae Manolescu, ca titular al cronicii literare, lui Eugen Simion, George Gană, G. Muntean, Laurențiu Ulici ș.a. Aportul „Contemporanului” la afirmarea tinerelor talente implică, apoi, pe Șt. Augustin Doinas, Ana Blandiana, Teodor Mazilu, Ioan Grigorescu, o deosebită receptivitate manifestînd pentru Nichita Stănescu, Constanța Buzea, Ileana Mălăncioiu, Adrian Păunescu și mulți alții.

În septembrie 1971, la conducerea revistei e numit Constantin Mitea, iar în 1974, „Contemporanul”, într-un format schimbat, își axează profilul pe dezbaterile de ideologie a culturii. Fiecare pagină apare sub o nouă rubrică: „Sinteze politice”, „Idei contemporane”, „Orizont științific”, „Cultură și educație”, „Artă și societate”, „Cărți, reviste” etc. În ultimii ani, lunar, a introdus cite două pagini sociale axate pe problemele fenomenului literar.

Privind retrospectiv activitatea „Contemporanului” în perioada de după Eliberare, *Mesajul* adresat revistei în septembrie 1971 de secretarul general al partidului accentua contribuția „însemnată la făurirea culturii noastre noi, pătrunsă de idealurile socialismului, de ideile filosofiei materialist-dialectice, de concepția despre lume și viață a proletariatului. Prin aceasta, «Contemporanul» și-a cucerit prestigiul în opinia publică, s-a afirmat ca demn continuator al luminoaselor sale tradiții de aproape un secol”.

Ion Bălu

Debut

TEATRUL „Ion Vasilescu“ ne atrage atenția asupra unui debutant, Nicolae Mateescu. Numele lui este cunoscut ca autor de cărți de nuvele și reportaj, și ca semnatar al unei rubrici de film în revista „Luceafărul“. Regina balului, cum se intitulează textul oferit teatrului la comanda directorului Sorana Coroamă-Stanca (după cum ne asigură dramaturgul în caietul de sală), s-ar putea spune că exprimă preocupările de până acum ale lui Nicolae Mateescu. Observația atentă a vieții, decuparea unui fir semnificativ în evoluția personajului principal se realizează ca intenție a punerii în scenă (ori în cadrul de film) a momentului de criză din existența eroinei. Ioana, protagonista, „regina“ de altădată a unui bal oarecare, este muncitoare, deci un om simplu căruia decorul firesc al țesătoriei și ambianța familială îi sint foarte dragi. Mai mult, tinăra țesătoare are și bucuria de a apărea la televizor în spațiul unei reclame a „Lunii preparatelor culinare“, ceea ce dă satisfacții părinților și rudelor ei de la țară. Într-o zi, un regizor în căutarea chipului netrucat al realității, îi propune să joace, într-un film de actualitate, chiar rolul unei țesătoare. Dintr-o dată viața femeii (căsătorită, cu doi copii) la o întorsătură spectaculoasă, nu lipsită însă de dramatism. Arta cere sacrificii, va trebui să plece din București la Brașov, unde se filmează, să părăsească, deci, familia și să absenteze de la locul de muncă. Cei din jur nu rămân indiferenți la ceea ce se întâmplă cu omul de lângă ei. Șefa de la țesătorie, o femeie voluntară, dă fuga acasă la Ioana punind astfel în alertă pe soțul „actriței“. La rîndul lui, bărbatul Ioanei intră în panică, alertînd și el, atît cît poate, pe părinții de la țară ai femeii, mai puțin mișcați de eveniment. dimpotrivă, incintă să știe că fata lor va juca într-un film. Acesta ar fi șirul întâmplărilor ce se succed în planul relațiilor constituite ale personajului: familia și locul de muncă.

Un alt fir al acțiunii îl constituie raporturile echipei de filmare, diferențiate, în funcție de importanța membrilor acesteia, cu debutanta amatoare. Va reuși ea să înțeleagă, într-adevăr, ce înseamnă să fii artist, ce presupune arta interpretării, ori confuzia între mașina de cusut și aparatul de filmat va persista? Piesa lui Nicolae Mateescu pornește, așadar, ca un reportaj, spre a sfîrși prin intrarea în zona labilă, freatică, a unui raport esențial, între viață și expresia ei artistică. Prin teatrul în teatru, mai exact prin momentul filmului în teatru lucrarea dobîndește un accent pirandellian bazat pe raportul, deja menționat, dintre aparență și esență, dintre falsitate și autenticitate. Ca la autorul italian, eroina este și aici mamă și soție, avem deci o dramă de familie cu implicații artistice.

În spectacolul de la Teatrul „Ion Vasilescu“ semnatarul regiei, Grigore Popa, pare să dea imoresia că, spre a rămîne tot la o referință pirandelliană, întocmai ca în textul celor Șase personaje în căutarea unui autor, este tot timpul „căutat“ de actori, care vor să-și impună punctul lor de vedere asupra mizanscenei. E unul din motivele pentru care reprezentarea nu are unitate, nu are stil, lipsindu-i mai ales coerența în demonstrația regizorală. Compartimentele (viața de familie, întreprinderea, platoul) sînt compuse fără diferențieri adecvate (nici scenografia lui Mircea Ribinschi nu ajută). Cîteva scene sînt de-a dreptul parazitare, așa cum apar montate. Una ar fi aceea a petrecerii cîneaștilor, unde mai era destul de lucrat. Dealtmînter, spectacolul dă impresia ciudată că a fost gândit de mai mulți „autori“, care au moșit, fiecare în felul lui, venirea pe lume (într-un travaliu căzînt) a dramaturgului. Din această împrejurare, textul, bogat în sugestii scenice, al lui Nicolae Mateescu, nu a ieșit tocmai bine. Dramaturgul reprezintă însă o garanție.

Din distribuție, efortul și aderența la ideile textului o impun în primul rînd pe interpreta Ioanei, Gabriela Vlad, al cărei joc atinge o tensiune emoționantă în punctul culminant al spectacolului (singurul de luat în seamă), cînd țesătorea realizează deosebirea dintre o trăire autentică, adevărată, și una jucată, reluată compusă artisticeste. Mai sînt de notat: Ion Lemnar, interpretul ofuscat, ambițios al lui Silviu, Dinu Cezar (care face un Regizor dezabuzat, atîns de un plictis mortificator), Doru Ana (deși cam repezit în rolul soțului părăsit, Anghel) și Lavinia Jemna (o Baby bălăoasă, ce-și poartă ironia cu aplomb).

Deși nu-l slujește printr-o montare pe măsură, Teatrul „Ion Vasilescu“ are totuși meritul de a lansa un nou dramaturg al actualității.

Ioan Lazăr

Piese de Horia Lovinescu

„Orașul viitorului“ (Teatrul „Bulandra“)

OPTIND pentru piesa lui Horia Lovinescu *Orașul viitorului* și prezentînd-o în premieră absolută, Teatrul „Bulandra“ ne invită la o dezbateră despre raportul personalitate — istorie, responsabilitate și putere în socialism. Textul propune un personaj reprezentativ, pe activistul Crainic zis Dinamită — revoluționar de baricade — înlăturat în mod arbitrar de la activitatea partidului într-o perioadă revoluțiară. Repus în drepturi, în noile condiții ale socialismului, Crainic cere să-și consacre forțele unei opere constructive: Orașul viitorului. Pus să conducă șantierul acestui oraș-simbol în care „procesul de intenție, abuzul, teama, capriciul personal, intimidarea n-au ce căuta“ și unde „fiecare cărămidă va trebui să poarte în ea o idee“, bătrînul activist aplică în relațiile cu oamenii „metode“ la care nu aderase și pe care le condamnase în trecut. Înlăturat din funcție de voința colectivă a muncitorilor șantierului, bolnav și însingurat, personajul traversează, înainte de a muri, un dramatic proces de conștiință legat de lumea viitorului, de noua etapă socială la care aderă dintr-un autentic crez politic, dar pe care nu o mai înțelege în esență, căci ea îl impune să-și revizuiască principiile asupra modului de exercitare a puterii politice.

Drama lui Crainic nu se desfășoară pe tot parcursul reprezentației de la Teatrul „Bulandra“ cu aceeași intensitate. Impresia lăsată de text și accentuată de regia spectacolului, lipsită de o unitate de concepție creatoare, este că dramaturgul Horia Lovinescu se grăbește, lansează enunțuri, teme, apoi le abandonează, nu are răbdare, să le ducă pînă la capăt. Piesa demarează cu o scenă semnificativă pentru timpul istoric asupra căruia se oprește scriitorul, cînd, prin modificarea condițiilor social-politice, o lume aflată la răscruce își schimbă fizionomia. Dialogul dens dintre cei doi activiști, Crainic și Dinescu (Petre Gheorghiu — Ion Caramitru), sugerează imaginea acestor deveniri dialectice cu victorii mărețe, dar și cu pierderi irevocabile. Din schimbul de replici, din tăceri și mici detalii de interpretare, Ion Caramitru, în Dinescu — distins, politic, ușor distant, rezervat, cu replica măsurată, animat de un entuziasm vizionar bine argumentat cu cifre, obiective imediate, date precise — și Petre Gheorghiu, în Crainic, frust, cam impulsiv, cu o fire directă, necurtenitoare, cu replica spusă pe șleau, fără menajamente, cu un entuziasm încă nestăviluit, ușor patetic, conturează două tipologii viabile de activiști, aparținînd unor etape istorice diferite.

După această scenă demonstrația începe să preexiste formei dramatice. Mișcările conștiinței lui Crainic se consumă în momente convenționale și retorice (explotia de la șantier), în situații insuficient aprofundate și dezvoltate, cum ar fi procesul, confruntarea cu propriii copii, cu fostul tovarăș de luptă, destituirea sa din funcția de conducere în urma nemulțumirii muncitorilor și a unei ședințe despre care aflăm cîte ceva prin intermediul benzii de magnetofon. Burlacu, fostul tovarăș de luptă, Andrei, Dumitrel, Simina sînt mai degrabă personificări abstracte ale unor atitudini și idei, decît personaje conștiente, cu o individualitate proprie.

Problematicele piesei, compoziția parțial împlinită a textului, solicitau un efort regizoral mai laborios pentru a se decanta o concluzie viabilă într-o reprezentare teatrală semnificativă. Regizorul Cristian Munteanu și scenograful Mihai Mădescu fac o lectură scenică ilustrativă. Acest proiect „gigantic și gingaș ca o floare“, creier uriaș, „consacrat cercetării și invenției“, devine, în viziunea scenografică a lui Mihai Mădescu, un fundal decorativ, un dispozitiv impersonal, nefuncțional, care strivește mai degrabă personajele decît să sublimizeze sensurile. Figuratia amorfă și aproximativă, neglițarea întreprinderii planurilor pe care se desfășoară acțiunea micșorează din forța dramatică a unor scene esențiale pentru destinul personajului principal (de ex.: întâmplările de pe șantier), maculează cîteva intervenții bune din spectacol — dialogul dintre Crainic și tinerii absolvenți, sau cel dintre Crainic și paznicul de noapte. În ciuda acestor nerealizări, în dezacord cu o înțelegere spectaculară simplistă a lumii personajului în care funcționează dihotomia bine-rău, actorul Petre Gheorghiu, prin propria personalitate, dă complexitate, adîncime și dimensiune tragică eroului lui Horia Lovinescu. Ion Caramitru, Mihai Mereuță, Gelu Colceaș, Petre Lupu, Răzvan Ionescu dau și ei viabilitate personajelor interpretate, printr-un joc atent la nuanțele de ordin psihologic, punînd în evidență, prin evoluția lor, profilul dramatic al personajului central. Rostirea telegrafică, un anume imobilism fac prezența Micaelei Caracaș monotonă și rece. Replica spusă cu crispitate de către Marcel Iureș ca semn factice al încordării intelectuale, sau masca forțată a lui Flo-

Premieră cu o nouă piesă originală la Teatrul Național din Cluj-Napoca: Valsul de la miezul nopții de Viorel Cacoveanu, regia Victor Tudor Popa. În fotografie, actorii Gheorghe Nuțescu și Maria Biztraș (de la Teatrul maghiar de stat) — în reprezentație

rian Pittiș, mizînd pe datele sale exterioare și mai puțin pe cele interioare (actorul nemaîavînd de mult vîrstă personajului, lucru vizibil, în mod jenant, în spectacol), cu stereotipi de comportament fac mesajul personajelor interpretate superfluu.

„Jocul vieții și al morții...“ (Teatrul din Constanța)

FIȘII cenușii, un trunchi de copac cu crengi chircite, profilate amenințător în fundal, pinza albă cu ridicături conturînd un spațiu de joc cu meandre și moliciuni gata să absoarbă personajele, totul sugerează un univers devastat de catastrofa atomică, deșertul de cenușă în care cei patru supraviețuitori — Tatăl, Abel, Cain și Ana — trebuie să refacă, să recucerească drumul umanității pierdute. În această tentativă ei trebuie să învingă deșertul de cenușă din ei înșiși, să traverseze Golgota care este propriul lor eu. Sugestiv în acest sens este sunetul glacial al vîntului pustiitor din deșert, însoțînd momentele de înclăstare și de neliniște ale personajelor.

În cadrul abstract creat de scenograful Mihai Tofan, regizorul Gheorghe Jora propune cu adevărat, meritoriu, o lectură scenică stilizată, tratînd textul lui Horia Lovinescu în registrul său simbolic. Drama se petrece la incidența temporalului cu supratemporalul, a faptului istoric cu mitos-ul. Spectacolul colectivului constănțean este construit relevant, pe forța plastică a cuvintelor, pe tensiunea schimbului de replici, pe desfolierea sensurilor multiple ascunse în cuvînt. Ritualul scenic intenționat este cel al simplității. Tatăl, histrionic în de-gringolada sa cristică, convulsiv și patetic, măcinat de instinct și înspăimîntat de sancțiunea supremă, Cain, călător obosit

urmărit de spectrul păcatelor, Abel — extatic, animat de un ideal abstract, steril, cu gesturi demonetizate, prin ineficiență în această situație limită — și Ana, fragilă, dezarmată și neputincioasă în fața vieții, caută, toți, în abisul ființei certitudini.

În acest demers estetic al trupei, împlinirea este parțială, reprezentația rămînd într-un singur registru. O curgere frumoasă, inteligentă, însă o transcripție în tablouri statice. Bune momente de expresivitate picturală (de exemplu: tatăl dormind pe cruce; sau finalul) dar decorul, figurant imobil, nu se modifică odată cu derularea și culminarea conflictului. Subtextul regizoral se desprinde pe parcursul spectacolului în indecizii. În intruzia celor cîteva semne teatrale menite a sugera rămășițele unei civilizații care a dus la catastrofa (case-tofonul, costumația și machiajul Anel în momentele de frivolidate, butoiul cu apă care a conținut, se pare, cîndva încărcătură atomică) simțim facilitatea, efortul minim de invenție artistică. Dramatismul este estompat uneori de jocul egal, fără nuanțe și gradări, cu treceri bruște dintr-un registru în altul al interpretilor. Astfel, o individualitate scenică puternică (în Tatăl, Lucian Iancu, reușește numai cîteodată să reveleze dimensiunea tragică a personajului. Vasile Cojocaru este tentat să supraliciteze starea hieratică extatică a lui Abel pînă la artificial. Expresiv deopotrivă în dialog și pantomimă, în momentele de reculegere meditativă și frenezie, cu un joc mobil, Virgil Andriescu, în Cain, sugerează spon-tan și natural drama personajului, structura sa psihică labilă. Apreciabil efortul tinerei interprete Maria Nestor de a portretiza în rolul Ana. De la starea de inocență la cea de maternitate și pînă la spaimă și însingurarea din final, acțița este stăpînită pe mai multe stări și fizionomii fără ostentație.

Ludmila Patlanjoglu

Stilul unor emisiuni

■ Duminică la prînz, în timp ce afară căldura se întetise neliniștitor, în răcoroasa penumbra a camerei Albumul duminical s-a dovedit a fi o emisiune pasionantă. Echipa condusă de Ovidiu Dumitru a ridicat imbecilitățile de sus stacheta calității, lucru pe care îl așteptam de destul de multă vreme. Nu e ușor a semna un reușit Album duminical și aceasta nu în primul rînd datorită faptului că durata sa este de peste 3 ore. O transmisune de prînz are, prin forța lucrurilor, alt specific decît o transmisune de seară, orizontul de așteptare al publicului fiind marcat de anume caracte-

ristici de care trebuie ținut seama atît în organizarea ansamblului cît și în creionarea detaliilor. În acest univers în continuă mișcare totul trebuie considerat important pentru că așa și este. Numai astfel „piesele“ componente rezistă presiunii integratoare a întregului, numai astfel „căderile“ de tensiune (artistică) sînt evitate, la fel monotonia sau rețeta unui spectaculos facil. Ca și alte emisiuni-magazin, Albumul are datoria să-și drămuiească cu înțelepciune eforturile, altemînd cu un acut simț al ritmului numerele de dimensiuni reduse cu cele de dimensiuni ample, rezervînd spațiul cuvenit baletului, filmului, muzicii de toate genurile, glumei scurte și scenetelor, interviului, anchetelor, recitalului. Să mai adăugăm că, dincolo de existența unor rubrici fixe, „cheia“ Albumului este marea lui libertate, posibilitatea ca, duminică după duminică, accentul să cadă cu o intensitate variabilă asupra diferitelor elemente componente. Cadența monotonă a succesiunii este, astfel, animată de vîlcăra intensă a unei viziuni și a unui stil. Lista de titluri și nume se însușefletește, devenînd semnificativă. Albumul urmărește, altfel spus, un tel,

este o construcție gîndită și realizată după toate legile armoniei, în spatele căreia se poate ghici mai mult sau mai puțin deslușit personalitatea principalilor ei realizatori, personalitatea echipei de realizatori. Reluăm nu întîmplător acest termen folosit în primele linii ale însemnărilor de față. Succesul atîtor spectacole, tele-spectacole și radio-spectacole de divertisment este un succes de echipă. Și cu cît va îngloba mai multe personalități cu voce distinctă, puternică și scăpărătoare, unite însă de indetructibil liant al comunității de gînduri și intenții, cu atît ea — însăși — va avea o voce distinctă, puternică și scăpărătoare. Duminică, Ovidiu Dumitru a impus o asemenea echipă, proiectîndu-și Albumul cu tact și gust artistic. Ce să cităm mai întîi? Incintătoarea demonstrație actoricească a cuplului Horatiu Mălăeș — Tudorel Filimon, grația Vivianei Mitru, plăcută prezență a Dolnei Limbășaru, Florin Bogardo și a unor cunoscute grupuri de muzică ușoară sau sugestivele, cu adevărat sugestivele momente coregrafice? La fel, extrem de agreabila Carte de vizită t.v. purtînd semnătura lui Ion Dichiseanu în ipostază de actor, cîntăreț și dansa-

„Alo, aterizează străbunica!”

SE întâmplă, uneori, în cinematografia română, ca un scenariu excelent să fie masacrat de numeroșii „realizatori” (principali sau adjuncți, producători, regizori, decupori, montori, dialoghiști etc.). Am explicat pe larg un caz tipic: **Vis de ianuarie**. Cazul filmului de care ne ocupăm aici e poate încă și mai grav. Căci e vorba de un film greu, dificil. Tema pare neînsemnată, așa de neînsemnată încât chiar te întrebi ce i-a venit scenaristului să o aleagă. Dar gândindu-ne mai bine, aflăm că povestea aparent așa de anodină este în realitate o poveste tragică, o dramă care poate duce la moarte de om. Sau măcar la moartea fetei într-o căsnicie care, timp de paisprezece ani, fusese perfectă.

Două idei stau la baza povestii. Prima idee: dacă femeia, soția, lucrează și ea, afară, ca salariată, cele 8 ore zilnice, plus interminabilele tramvaie, plus cumpărături, — asta ar duce, după unii, la moartea familiei, la moartea căminului, la moartea educației copiilor. Firește, există leacuri: o soacră, o bunică, o mătușă, o străbunică, o mamă, o cumnată mai bătrână, o multime deci de persoane care pot îngriji de gospodărie și de copii în locul soției extenuate. Se întâmplă însă ca acești „locuitori” să nu existe. Sau să nu se deranjeze. Adică o situație-limită, cind absența din casă a celor doi soți face din gospodărie și din îngrijirea copiilor un balamuc, un infern. Pentru asemenea cazuri extreme, „hiperbolice”, arta filmului a inventat așa-zisele „crazy stories”, poveștile trănite, unde evenimentele sînt enorme, dar nu nefirești, căci au structură stilizată de simbol, de sași, adică de exagerare voită și artistică lucrată. Lucrătura aceasta are un nume tehnic în estetică. Se numește gag. Este satira „burlescă”.

În filmul nostru trebuia arătat ceva încă mai enorm. Anume că, de data asta, soția primește cu plăcere martirajul, munca de sclav istovită. Dar acest eroism face zgomot, un zgomot groaznic. Dacă toate electronicele instrumente de tortură — mașina de spălat rufe, mașina de cusut, aspiratorul de praf, televizorul permanent și necrutător, radio, mașina de ras alimente — someria, telefonul, zgomotele explozive și buruiala venite din stradă, dacă toate aceste intoxicații sonore se reunesc în orele cind sotul, venit acasă obosit, adeseori enervat de supărările de la serviciu, cind, zic, sotul vine acasă ca naufragiatul în portul salvator și este otrăvit de acel inamic al civilizației numit poluare sonoră, această „situație limită”, hiperbolică trebuie tratată tot superlativ, printr-o ploaie de gaguri, de încercături burlești cât mai variate. Așa cere legea ecranului. Ei bine, la conferința de presă de „avan-premieră”, doi croniciari pentru care am o deosebită stimă, Magda Mihăilescu și Valerian Sava, tocmai reprosău nefolosirea alfabetului burlesc. La care unul din „realizatori” (cum fudul se numesc ei în jargon) a răspuns că el e „realizator serios, și nu măscărici”. Participanții la conferință puteau aduce și un adăos de reproș. Scenariul cel adevărat conținea o sumedenie de gaguri, de replici pac-pac, de fraze pline de poante spirituale, ironice, amuzante, pe care realizatorii tocmai că le-au scos, le-au tăiat. Desigur, criticii nu puteau ști asta. Ar fi trebuit să fi citit ambele scenarii: pe cel original și pe cel masacrat. Ei bine, eu cred că o asemenea dublă lectură ar trebui să facă parte din meseria normală de cronicar. Dacă mi s-ar acorda spațiu poligrafic, aș putea aduce o duzină de asemenea nefericite substituiri. Mă mărginesc numai la una, care mai are și cusurul de a fi categoric stupidă. În scenariul cel adevărat, machiavelica stră-

bunică, vrînd să reunească laolaltă pe soț, soție și copii, plătește cuiva să dea un telefon foarte nervos, în care spune că e un simplu trecător, dar că îi sfătuieste să vină urgent în strada cutare, la numărul cutare. Spectatorul vede, pe imagine, firma spitalului de urgență și pe bunică plînd pe mîncinos. În filmul rearanjat de „realizator” se vorbește pe șleau de Spitalul de urgență și de „copii în pericol de moarte”. Ceea ce miroase a farsă și mai ales a șiretenie timpită. Pe cînd o conversație telefonică fistică, vîdînd tocmai jena de a alarma prea tare — este perfect verosimilă.

Să trecem acum la cea de a doua idee interesantă a scenariului inițial. Există salariații care au de a face cu publicul și, convinși că nu sînt controlați, își bat joc de acest public. Ei speră că, din lene și comoditate, clientul nu va pierde o vreme enormă reclamînd și urmîrind efectele ei. Am spus, cu ocazia filmului **Reconstituirea**, cum această bătaie de joc a clientului poate aduce moarte de om. Dădeam ca exemplu pe domnișoara de la telefoane, de la zero trei, informații. Știut fiind că numărul e foarte solicitat, ea decorează liniștită receptorul și se întoarce pentru un timp infinit la cafele și taclale. Dacă clientul voise să afle adresa cuiva care posedă un medicament urgent și salvator, boiful ar fi murit.

În filmul nostru e vorba de o tragedie încă mai gravă. Fiindcă e frecventă. De cite ori un copil, sau mai mulți, lăsați singuri în casă, o casă plină de aragaze și scurt-circuite, au produs catastrofe, uneori mortale! Chiar cinematograful a filmat citeva cazuri autentice. În filmul nostru e vorba tocmai de a găsi o femeie salariată pentru a avea grijă de copii. Știindu-se indispensabile, din cauza primejdiei de

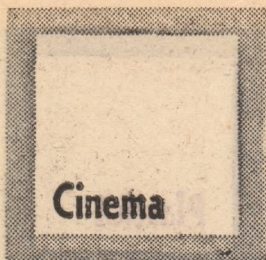
moarte, asemenea salariate devin pline de pretenții. Aproape că soții care o angajează devin dinșiși angajații ei, obligați să-i facă toate chefurile. În scenariul original al filmului găsim o idee în plus. Străbunica dinadins incurajează pe femeia angajată să fie servită ca o prințesă. Aproape ne vine să credem că femeia avea dispoziție formală să facă pe stăpîna casei. În tot cazul, felul variat și plin de invenții de interpretare actoricească, găsite de admirabila Tamara Buciuceanu-Botez, a determinat pe „realizatori” să respecte — în cazul personajului ei — scenariul inițial. Nu același lucru se poate spune despre rolul cel mai greu, rolul soției (Adela Mărculescu). Rol greu, pentru că e vorba de o martiră încintată de a fi martiră și făcînd cu plăcere lucruri obositoare, aproape chiar imposibile. Secvența în care, încărcată cu saci și pachete, urcă pe scări vreo cinci etaje, apoi, ajunsă la ușa apartamentului ei, sună, dar nu o degetul, ci cu cotul, sau cu nasul, scenă, ca și multe altele, e jucată în mod impresionant. Scena cu urcarea scării, tocmai pentru că era interpretată în mod magnific, va fi repetată. Toată. Toate treptele. Interminabil și plăticos. În scenariul cel bun, scena fusese nu repetată, ci doar reamintită. Eliptic. Cum se cuvine în cinematograful adevărat. Realizatorii n-au putut să altereze frumusețea, perfecția rolului străbunicii (Mimi Enăceanu). N-aveau cum s-o împiedice să fie perfectă în misiunea ei de șef de expediție primitivă și salvatoare.

D.I. Suchianu

P.S. Scenariul original aparține scriitoarei Rodica Padina. Regizor, Nicolae Corjoi.

Tamara Buciuceanu în Alo, aterizează străbunica!

FLASH-BACK

Spiritul păcii

■ CU o tehnică perfectă care stăpînea sentimentalismul pînă la a-1 face neobservat, care propovăduia pacifismul și înfrățirea fără a lăsa cea mai mică impresie de propagandă, **Nimie nou pe frontul de vest** (Lewis Milestone, 1930) cucerea publicul epocii sale și îl făcea să retrăiască pînă la nuanță un război încheiat de mai bine de un deceniu. Într-un interviu pe care mi l-a acordat, Zaharia Stancu își amintea în mod special de acest film, desprinzîndu-l dintre capodoperele tinereții sale, și amintirea aceasta durabilă am întîlnit-o și la alți contemporani. Filmul lui Milestone a zguduit, acesta este cuvîntul (după cum zguduișe și romanul lui Remarque, care l-a inspirat), și această forță de obsesie se datora unei foarte firești întoarceri la realism, la simplitate, unei încăpățînate rezistențe atît la imaginea eroică, triumfală, a războiului, cît și la reducățiile lui de platou, hollywoodiene, pe cit de artificiale, pe atît de sărăcăcioase. Copiind cu abilitate tonul și epica romanului, Milestone reduce războiul la relațiile între indivizi, și obține astfel culminații umanitariste șocante, de felul acelei neuite scene din cimitir. Infanteristul privind îngrozit dintr-un mormînt desfundat cavalcadele de cizme dușmane care i se perindă pe deasupra se pomenește dintr-odată față în față cu unul din acești inamici fără chip; îl ucide cu baioneta și are, instantaneu, vîzîndu-l cum trage să moară, sentimentul culpei, revelația că a devenit un criminal; îi duce la buze, în cășul palmei, apă dintr-o băltoacă, îi scoate legitimația de la piept, îi află numele și adresa copiilor, îi promite să aibă grijă de ei etc.

Ambiția ubicuității, dorința de a simultaneiza gesturile personajelor pentru a sublinia prin asta viața care pulsează independent în fiecare din ele, îl însoțește pe regizor pînă în final, unde Paul, eroul principal, moare atins de un glonț, în timp ce se înlîde în afara tranșeei ca să prîndă un fluture. Chemarea copilărească spre viață, spre primăvară, este descompusă în nenumărate mici planuri, ajungînd pînă la fologramă aproape, și această aminare fragmentată, prelungită pînă la exasperare, este alternată cu gestul ucigaș al omului din cealaltă tranșee, care duce mîna la așmă, ocheste, apropie mina de trăgaci, trage.

Interesantă apropierea de ton, de atmosferă, de mesaj cu **Westfront 1918**, filmul turnat de Pabst dincoace de ocean, simultan cu acela al lui Milestone. Apariția concomitentă, ca și marile asemănări, fac din cele două pelicule un caz de ciudată îngemănare. Influența reciprocă fiind exclusă, nu ne rămîne decît să credem că ambele au reprodus cu fidelitate, mai mult decît orice model livresc, scenariul atroce al războiului, pe care fiecare din cei doi regizori l-au cunoscut.

Romulus Rusan

tor: căldură sufletească, farmec, discret umor, modernitate a mijloacelor interpretative. Includerea în **Album** a unei emoționante **Retrospective** din creația lui Alexandru Bocăneț, maestrul de necontestat al genului, a ridicat efectiv cota de interese a emisiunii. Ovidiu Dumitru continuă în chip specific tradiția ilustrată exemplară de Bocăneț, întărîndu-ne încrederea în viitorul acestui tip de emisiune t.v.

■ Am putut urmări pînă la ora incredințării la tipar a cronicii de față două din cele patru premiere teatrale anunțate de **Scena și ecranul**. La televiziune, în cadrul **Emisiunii în limba maghiară**, **O îngrozitoare după-amiază de duminică** de Tamacs Sándor a fost o demonstrație de stil regizoral (Harag György) și de măiestrie actoricească (Barkó György, Orosz Luiza, Toszó Ilona, Lázár Erzsébet, de la Teatrul maghiar de stat din Cluj-Napoca). Sînt filmate cu o chinuitoare înecineală citeva anotimpuri din viața unui modest funcționar ce-și țîrște cu greu singurătatea, nehotărîrile și vîdul sufletesc printre cuvînte și gesturi mecani-

ce, stereotipe, cedînd pînă la urmă, oarecum de nevoie, tentației unei căsătorii ce, parcă, pentru el nu are nici un sens. La radio, un experiment extrem de interesant: ediția comentată cu fragmente ilustrative din **Visuri destrămate**, adaptare (de Mariana Chipuc) după piesa **Visul american** de Edward Albee (regia artistică Cristian Munteanu, interpreți: Radu Beligan, Vali Voiculescu Pepino, Valeria Gagialov, Ileana Stana Ionescu, Florian Pittis, Valentin Plătarea-nu). Acest ciclu de **Dramaturgie comentată** poate deveni o permanență a programului radiofonic.

■ O sărbătoare teatrală la radio duminică după-amiază: **Amicii, Petițiune și Five o'clock** de I. L. Caragiale în interpretarea actorilor Toma Caragiu, Horia Căciulescu, Costache Antoniu, Marin Moraru, Marcel Angheliescu, Carmen Stănescu, Coca Andronescu, Mariana Mihut... (regia artistică, Constantin Moruzan). Pe cînd reluarea la televiziune a extraordinarului „moment” Caragiale: **Căldură mare** cu Toma Caragiu și Marin Moraru?

Ioana Mălin

TELECINEMA

Contrapunct

■ **Tineretea lui Edison**, cu Mickey Rooney, în regia lui Tauborg, este — fără îndoială — unul din cele mai profunde filme ale vieții mele. Înțeleg prin profunzime ceea ce trebuie înțeles prin profunzime — adîncul unui om în care un copil a căzut într-o noapte și nimeni nu-l mai poate aduce la suprafața lucrurilor. Locul miraculos de unde nu mai poți ajunge la suprafața lucrurilor se numește profunzime. Acolo a alunecat — an de an, zi cu zi, ziar cu ziar — filmul lui Tauborg cu care n-am avut de-a face, ce face, timp de 40 ani, ca să dau o cifră. L-am văzut odată și s-a dus în adîncul putului, fără să-mi lase vreun fulg, vreun gust, o idee. Nimeni nu l-a mai chemat înapoi, la lumină, la cultură, la bibliografie. Dormea somnul copilăresc al dușilor. Nici o madalenă nu l-a mai trezit. Nici o madalenă. Pînă și de **Robin Hood** (văzut la Tomis, cinema între biserica Sfînta Vineri și Templul Coral) am mai auzit, l-am mai zărit în fulgerarea unui tramvai bucureștean. De **Tom Edison** cu Mickey Rooney, de

n-am mai avut nevoie și l-am lăsat să zacă în acel mormînt sărac și întins, al poveștilor cărora nu le duci nici apă, nici o floare, nici o necesitate. Fiecare deține un asemenea mormînt. Cine nu are — nu poate să-și cumpere și nici de ce să-și deschidă cinemateca personală cu scară interioară sufletească. Dar în ziua de 19 iunie 1981, într-o seară de vineri, îngropatul s-a așezat în fața mea, înfiorîndu-mă ca un castel, ca o cofetărie din Poiana Taubului (pe care, în goana mașinii, o recunosc, azi, într-o zarzavagerie), ea o poză cu tata, pe fostul Bulevard, unde-i acum Sabena, Eram fraged, incredibil... Și dacă veneam de la acest **Tom Edison**, căruia tatăl său îl poruncește mereu să-și scoată miinile din buzunare? De cum am văzut scena asta, s-a întîmplat ceva: mi-am adus aminte tot filmul, absolut tot, în amănunt; știam toate scenele dinainte — de cum apărea mama bolnavă, aveam convingerea, că Mickey Rooney va alerga să aducă o oglindă imensă ca doctorul să aibă lumină mare pentru operație; de

cum apăreau cărțile de chimie ale băiatului — știam că peste 10 secunde, băiatul, într-un tren, va arăta tuturor că are la el o sticlă cu nitroglicerină, preparată de el, și o femeie va lesina de spaimă, în timp ce el, cu o sfornică, va coborî sticlă în apa riului de sub pod. Finalul — cu alfabetul morse „bătut” la o sirenă de locomotivă, pentru a vesti surioarei sale, din alt tren, că podul s-a rupt — îmi apăru-se de pe la mijloc. Pentru prima oară — de parcă o madalenă-magdalena mi s-ar fi pus pe cerul gurii și al ochilor — am simțit că memoria mea nu e bătrînă, nu se chircește ca o peie de chagrină și e fragedă și neînceptută ca floarea albă de căres.

Dispărînd ca un duh, trăgîndu-se spre apa mormîții sale, lăsîndu-mi un fulg din aripa-i de inger al unei necunoscută (bune?) vestiri, mă fulgeră, deodată, realist, pragmatic, întrebarea: de ce am avut nevoie de el...?

Radu Cosășu

„Simeza“

■ LA „Simeza“ îl reîntilnim pe **CONSTANTIN DIȘE** a cărui pictură, desigur provocând infinite variațiuni pe tema etnosului și a culorilor unui spațiu precis, se impune prin originalitatea viziunii ce generează o formulă plastică aparte și prin sinceritatea aproape frustă.

Amestec de expresivitate intrinsecă, nu o dată cu declarată pasiune pentru modulări tonale și vibrații cromatice deduse din experiența culorii luminate, și de propensiune către un decorativ utilizat ca suport și localizare stilistică, pictura lui Dișe rămâne prin această asociere firească foarte a lui și în afara hibridului. Performanță, trebuie să recunoaștem, destul de dificilă, chiar dacă arta modernă ne-a furnizat exemple suficiente și nu numai teoretice. Problema originii sau extracției acestei formule a fost cel mai frecvent rezolvată prin referirea la precedentul folcloric, în spiritul căruia rezidă capacitatea de a combina forme, repertorii și culori fără a provoca dizarmonie sau vulgaritate. Incontestabil, artistul poartă cu el memoria virtuală, latent existentă în sensibilitatea ce dictează, fie și indirect, tipul fundamental de atitudine, a coloritului unic și inimitabil propriu zonei din care vine. Dar pe lângă această condiție originară — la citi, oare, pierdută — el aduce studiul raporturilor de suprafețe și game cromatice, poate cu o mai severă disciplină decît lasă să se ghicească rezultatul concret. Există asociații de culori ce par incompatibile prin referire strictă la teoria ideală, dar care la Dișe ating acorduri de intensitate și puritate. Puse în stare de autonomie, privite deci în abstracta lor conexiune cu efecte psiho-fiziologice, aceste raporturi se dovedesc logice, active și foarte picturale. Aplicare repertoriului figurativ, ele pot deruta, pentru că nu se supun cutumiei strict picturale, o natură statică de voluptuoasă prelucrare a pastei suprapunind armonia intimistă pe aplatul unui fundal decorativ exuberant, peisajul devenind o alternanță de infinite modulări și efecte decorative de vrste din țesătura populară. Și așa, între permanența referire la repertoriul cromatic domestic și monumentalitatea frustă, eroizantă a peisajului cosmic, cu nenumărate intercalări simbolice, pictura lui Constantin Dișe rămâne un fenomen aparte, de certă originalitate, ea însăși fără orgoliul sau complexe, plină de vitalitate și etalind cu franchețe candoarea și știința, într-o formulă de permanentă sărbătoare optică.

„Orizont“

■ O REALĂ și statornică bucurie provoacă pictura lui **HOREA PAȘTINA** de la galeriile „Orizont“, în primul rînd prin calitatea intrinsecă a demersului în complexa lui structură, apoi prin constatarea că, participanți sau nu la „pariu critic“, instituit în momentul debutului, ne aflăm astăzi în fața unei personalități autentice, definită în datele de esență și în același timp proclamînd calm statutul relativ al fazei în care se află, ca un punct de pe un traseu urmat cu tenacitate. Pictură solidă, tinzînd către sinteza gamei de culoare ce și-a asumat funcția de formă, de volum și masă primordială, dar și investitura de afectivitate plurivocă, impunînd o concentrată forță interioară ce decurge din certitudinea programului ales. Reconfortantă ni se pare convingerea etalată prin lucrări ce arta este, totuși, locul definitivului obținut prin anonimatul seriilor de studii și reluări, că prezența într-o expoziție nu înseamnă mimarea „sinceri-

MUZICĂ

Cartea:

„Izvoare ale muzicii românești“

■ „Izvoare ale muzicii românești“, colecție de prestigiu inițiată de Editura muzicală, ne oferă în seria sa **Documenta** manuscrisul **Antologhion** de la minăstirea Putna. Este meritul bizantinologilor Gheorghe Ciobanu, Marin Ionescu și Titus Moisescu, autorii ediției, de a aduce la lumină acest document a cărui importanță deosebită rezidă în largi zone de semnificații. Ne aflăm în fața unora dintre primele compoziții românești originale, în fața unora dintre cele mai revelatoare mărturii din șirul de verigi ce alcătuiesc unitatea spirituală în permanență continuată noastră. Nu o dată muzica se constituie în monumente nepieritoare — ca această colecție de manuscrise putnene — atestînd, prin creativitate, ființarea structurilor social-istorice.

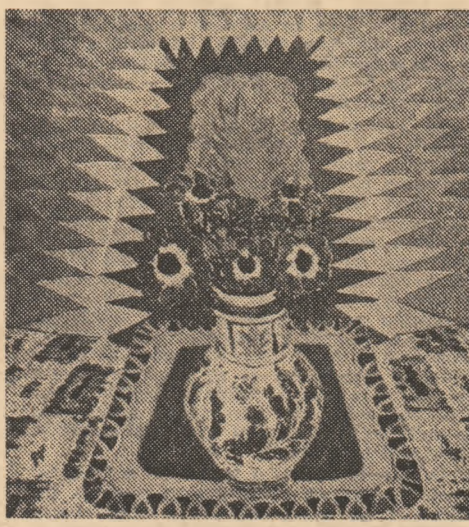
Volumul cuprinde facsimilele manuscrisului, comentate într-o amplă și profundă notă asupra ediției, remarcabilă prin forța argumentelor, prin claritatea înfățișării lor. Exegeza integrează într-un sistem coerent de idei descoperirile trăsăturilor de originalitate pe care cei trei autori le fac la capătul unei analize per-

CONSTANTIN DIȘE : Portret

tății“ deconspirative a studiilor de atelier ci o sumă cu statut de credo și de opțiune conceptuală și formativă. Paștina își refuză cu luciditate scuza „etapei“ sau a sondajului aleatoriu, pentru a impune responsabilitatea deciziei și coerența unui discurs conceput ca modalitate de comunicare cu alți subiecți. Alteritatea propriei profesii și a obiectului ei domină acest tip de atitudine dar fără afirmații apodictice sau trucuri persuasive. Într-un fel foarte sobru și în scara artisticului Paștina pune problema picturalității și o rezolvă, desigur din perspectiva propriei premise, reușind obiectiva performanță de a nu semăna cu nimeni, deși apartenența la o familie spirituală poate fi detectată, cu atât mai mult cu cât ea nu este disimulată. Ar fi aceasta familia de construcție prin culoare, cu o severă, chiar austeră utilizare a raporturilor de tonuri joase, grave și ample, pe care o fonda cîndva Cézanne, așa cum se dezvoltase la prima generație prin acțiunea raționalist-emoțională a cubiștilor sintetici. Monumentalitatea intrinsecă transformă natura, personajul uman sau obiectul cotidian în fenomen supus analizei pentru valoarea sa de conținut, nimic nu evocă efemerul, perisabilul sau ludicul în ordinea existenței, seriozitatea și concentrarea interioară a pictorului se transferă, prin flux simpatetic și cosubstanțialitate, în realitatea imaginii. Detaliul dispăre pentru că nu aparține semnificativului, esența fenomenelor se definește prin sinteza formei. „Ideea de“ predomină fără a diminua sau altera picturalitatea ce se dezvoltă cu senzualism în numeroase piese de o palpabilă vibrație a materiei. Modernă pentru că vizează treapta concentrării realității în concept și pentru că readuce culoarea în atenție prin alte canale decît cele ale exuberanței captatoare, tradițională prin respectul pentru definitiv, formă, desen și comunicare clară și distinctă, pictura lui Paștina impune în acest moment un artist pe care îl așteptam încă de la expoziția precedentă. Căci în afara diferitelor clasificări, coduri, etape, situații sau conjuncturi, există criteriul valorii autoritare, există doar artă bună sau artă proastă. Și pictura lui Paștina este, fără îndoială, o foarte bună pictură de extracție românească.

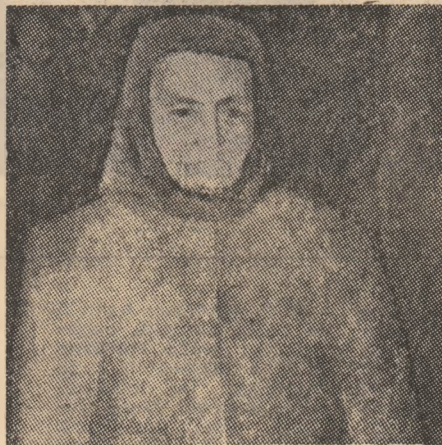
Virgil Mocanu

Vas cu flori

„Victoria“ (Brașov)

ORGANIZATA la Brașov, manifestarea Cenaclului tineretului din București al U.A.P. s-a constituit în replică la expoziția similară pe care tinerii artiști brașoveni au prezentat-o anul trecut în Capitală. Limitarea la grafică și sculptură a contribuit la omogenizarea ansamblului, cu atât mai mult cu cît estomparea demarcațiilor tradiționale între genuri a devenit un fapt care trebuie, mai recent, luat în considerare. Plastica mică și sculptura de mici dimensiuni — categorii distincte după opinia noastră, ambele prezente în expoziție — gravitează astfel, nu o dată, cînd spre soluțiile imaginii plane, cînd spre „obiect“, cînd spre pseudomacheta de arhitectură. Este aici și o doză de ironie (sau autoironie) dar și un efort de conceptualizare a demersului artistic. Simptomatic în acest sens ne-a apărut tripticul Mariei Branea, contrapunctînd expresia sculpturală a reliefului cu procedeul propriu în esență grafic, sau chiar esteticii fotografiei (de cupajul „intimplător“). Sculptura ca semn și-a dezvoltat valorile în „Portretul“ semnat de Leonard Răchită, extrăgîndu-și dintr-un fel de arhaicitate cultivată a viziunii secretul forței sale cupănte. „Porțile“ lui Liviu Russu, ce reclamă transpunerea în monumental, fac

HOREA PAȘTINA : Portret

Flori

sensibil un efort paralel de a regăsi în spiritualitatea artei țărănești un temei de gravitate. Dinu Cimpeanu sau Cristian Bedivan tind la rîndu-le să fructifice eficacitatea constructivă, dar și condiția simbolică a unor forme derivate din tradiția tehnicilor populare. În direcția „arhitecturală“, dar mizînd mai ales pe îmbinări ale rigorii geometrice și libertății organice, se situează lucrările lui Vlad Ciobanu, Ion Mindrescu, sau Victoria Ionescu. Oarecum în aceeași ordine s-ar plasa micul studiu de structură dinamică al lui Nicolae Băndăraș, Nicolae Fleisig și Tiberiu Bențe ni s-au înfățișat stăpîni pe limbaj, atenți la calitățile texturilor, fără a le fetișiza însă prin insistență. Expresionismul tutelează mai mult sau mai puțin direct „portretele“ lui Sava Stoianov și Al. Usineviciu, figurile de copii datorate lui Vasile Ivan și Gheorghe Marcu, ori personajul imaginat de Dinu Juravle. De restituirea senzualității volumului, uneori asumînd sugestiile „nonfinitului“, sînt preocupați Doru Drăgușin, Alecu Bobu, Constantin Radulescu, Corneliu Tache sau, în modalități mai vădit abstractizante, Claudiu Filimon și Ioan Bulborea.

Ca și sculptura, grafica s-a remarcat printr-o nouă atitudine față de real. Am notat bogata explozie figurativă din compozițiile Chirei Cristinel Popescu, sensibilitatea invenției lui Ștefan Damo, ilustrațiile voit anticlofice realizate de Dodi Teodorescu-Romanași la Bulgakov și de Elena Besu la Ion Creangă, ultimele evocîndu-l pe Nolde, precum și cele ale Gabrielei Bubă, proiectate într-o zonă a fantasticului. „Fragmentul de realitate“ văzut aparent fără atributul „temperamentului“ e interogat de Dan Mihălițianu, în timp ce sinteze diverse, grupate în principiu în jurul informalului, produc Peter Csehi, Delia Sechel, Gheorghe Mazilu, Adrian Bubă, Casia Csehi Pupușoi, Ana Golici. Neodadaismul în accepția cea mai largă a termenului este abordat de Cristian Paraschiv, Dragoș Gheorghiu, Marilena Preda, iar „scrierea“ de Antonio Albici sau Constantin Constantinescu. Vizualul convertit în stări lirice calme, la Denisa Mașek, sau avîntate, la Isabela Duicu, încheie succesiunea opțiunilor specifice menite să genereze o anumită „atmosfera“ creatoare dătoare de seamă asupra evoluției generației de plasticieni reprezentate.

Mihai Ispir

„Preste deal“

■ „In ambianța dorului dor, compozitorul cîntecului **Preste deal**... rămîne un nobil simbol al muzicianului-patriot. Stea fixă a inimilor noastre, cu răsănit pretutindeni unde se cîntă românește, Ion Vidu s-a născut în țara corurilor, fiindu-i sortit să nu moară niciodată!“

Doru Popovici surprinde, cu sensibilitatea artistului de nobil extracție sufletească, tocmai simbolul perenității ce luminează existența celui care ne-a dăruit pentru eternitatea fiorului cîntecului **Preste deal**. Și nu intimplător, autorul își intitulează astfel cartea care este o poetică, dar riguroasă biografie, nelipsită de unele trăsături românești.

Se simte inflăcărarea, vibrația lui Doru Popovici în fiecare rînd, în fiecare imagine. Este vibrația unei comunități de familie spirituală; cum altfel s-ar putea explica tonusul emoțional al volumului?

Ion Vidu a fost nu numai un muzician patriot, ci — prin ideile pe care le vehicula, ca și prin legăturile sale de prietenie cu marii muzicieni din Muntenia și Moldova —, un ferment al unificării culturale ce avea să pregătească, în plan afectiv, Marea Unire din 1918. Este aceasta o trăsătură a personalității compozitorului, pe care Doru Popovici o surprinde cu

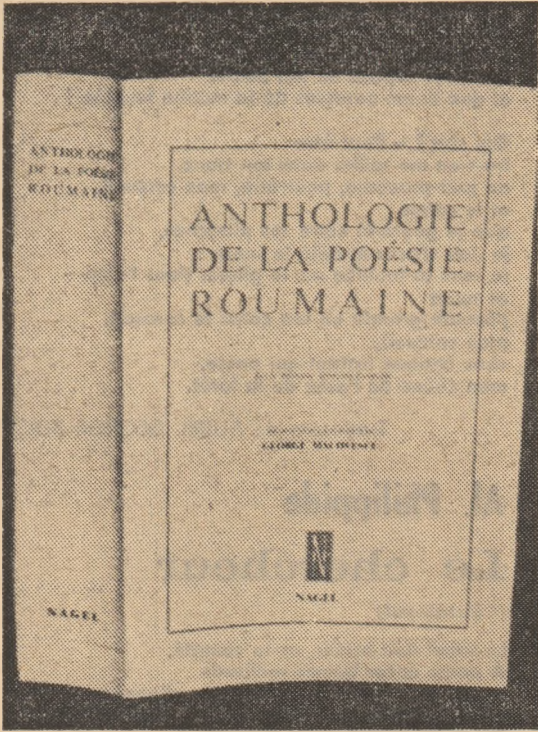
pregnanță, acordîndu-i valoare de model.

Dînd, prin apariția sa, „o nouă strălucire“ **Reuniunii române de muzică și cîntări** din Lugoj, participînd, ca membru fondator, la înființarea **Societății compozitorilor români**, Ion Vidu își definea cu putere vocația de cititor. Importanța fenomenului este luminată de viziunea lui Doru Popovici. Prin ample și documentate digresiuni, el schițează peisajul epocii. Ideile culturale înaintate, cu forța lor generatoare în plan social, sînt intens relevate. Astfel, Ion Vidu, compozitor, animator al vieții muzicale, culegător și avizat comentator de creație populară, Ion Vidu muzician iubitor de țară și cultură românească, se conturează prin scrierea de față ca un înaintaș pildurilor.

Bogăția faptelor selecționate, tonul elevat, dar în același timp cald și captivant, cu nuanța sa de confesiune, sînt datele cu care Doru Popovici știe să numească simplu, dar cu atât mai convingător, actele cele mai înalte ale unui om, să rostească adevăruri străjuite de nașterea, viața, moartea și iar viața, în operă, a creatorului.

Hrisanta Petrescu

„ANTHOLOGIE DE LA POÉSIE ROUMAINE“

■ Marți, 23 iunie 1981, președintele Republicii Socialiste România, tovarășul NICOLAE CEAUȘESCU, l-a primit pe cunoscutul publicist și editor Louis Nagel, directorul editurii pariziene „Nagel“, care a efectuat o vizită în țara noastră la invitația Consiliului Național al Frontului Democrației și Unității Socialiste.

Oaspetele a exprimat întreaga grațitudine pentru înțelegerea acordată, pentru posibilitatea oferită de a vizita din nou România. Editorul francez a rugat pe tovarășul Nicolae Ceaușescu să primească un exemplar din Antologia de poezie românească, lucrare în limbile franceză și română, tipărită de editură în colaborare cu Uniunea Scriitorilor din România. El a arătat că acest volum reprezintă un cald omagiu adus culturii românești.

Mulțumind, tovarășul NICOLAE CEAUȘESCU a subliniat că noua lucrare publicată de editura „Nagel“ din Paris — dedicată poeziei românești — constituie o contribuție la mai buna cunoaștere a României, a valorilor ei spirituale, la întărirea prieteniei tradiționale dintre popoarele română și franceză.

În ziua de 24 iunie, Louis Nagel a avut o întrevedere la Uniunea Scriitorilor cu președintele Uniunii, George Macovescu, și mai mulți scriitori. La această întrevedere, editorul francez a oferit Uniunii Scriitorilor Antologia de poezie românească și, de asemenea, un exemplar din romanul lui Constantin Toiu, Galeria cu viță sălbatică (L'exclu), apărut în aceeași editură, în Colecția de opere reprezentative UNESCO, seria europeană, în traducerea semnată de Ilina Barthouil-Ionescu și Georges Barthouil.

Publicăm, în cele ce urmează, un grupaj de versuri din Antologie, însoțite de prefața semnată de George Macovescu, președintele Uniunii Scriitorilor.

Cuvînt despre poezie

POEZIA este expresia cea mai nobilă și cea mai subtilă a spiritualității umane. E freamătul inefabil al vieții, întrebarea, cînd dureroasă, cînd încrezătoare, pe care omul o pune în fața destinului. E strigătul, e cîntecul său din clipele de tensiune supremă. E însăși esența vieții.

Poezia dă seamă de gradul de civilizație și de cultură al unui popor, al unei societăți. Cînd oamenii pun mîna pe arme, pentru a-și impune voința prin forță, muzeele se îndepărtează și amuțesc. Din clipa, însă, în care muzeele se ivesc din nou, din clipa în care poezia își face auzită vocea sublimă, oamenii devin mai buni, mai nobili și mai frumoși, și numai atunci își pun ei marile întrebări în legătură cu veșnicia și cu propriul lor timp.

Este un fapt că pe noi, românii, cei care trăim pe acest pămînt ce se întinde între arcul Carpaților și gurile Dunării, natura ne-a înzestrat cu o mare sensibilitate. Polimnia a vegheat asupra leagănului nostru și, de atunci, ne însoțește. Ținîndu-ne de mîna prin lume. De la Miorița pînă la poemele de azi, trecînd prin piscul înalt care a fost Eminescu, fiorul poeziei n-a încetat să sălășluiască în acest popor dăruit cu simțăminte adînci, cu pasiuni puternice, și nu l-a părăsit nicînd, nici în vremuri de restriște și nici de victorie.

Dintotdeauna, noi am știut să vibrăm în fața marilor evenimente și să ne exprimăm, cu ajutorul poeziei, emoțiile.

Tot astfel, cu vigoare, o facem și astăzi.

Desigur, nici geniile, nici capodoperele nu pot fi planificate. Dar nimeni nu poate nega că, după multe căutări și șovăieli, după unele erori și eșecuri, în România Socialistă a luat naștere o poezie nouă, de o remarcabilă calitate, o poezie pe măsura unei lumi aflate în plină transformare, o poezie pe măsura omului avîntat în cucerirea spațiului, a marilor prefaceri revoluționare pe care le-am cunoscut. Aceasta este o realitate incontestabilă, creată de opera poezilor ce trăiesc acum, în această țară.

Cum s-a ajuns la înfăptuirea ei? Tainele creației artistice și, deci, ale celei poetice n-au fost încă pătrunse. Poate că, într-o bună zi, pe măsură ce omul se va apropia de cunoașterea tuturor adevărilor, se va face lumină și asupra acestor necunoscute. Cu toate acestea, putem, desigur, examina anumite realități concrete, pentru a sesiza mai bine fenomenul actual și a discerne căile pe care le va urma poezia română în viitor.

Putem vorbi despre locul pe care îl ocupă poezia contemporană în ansamblul spiritualității românești. Putem vorbi despre participarea ei la treburile Cetății, despre influența pe care o are asupra omului României de azi, despre curentul cu dublu sens ce face legătura între el și poezie.

Conștiința epocii se află la obîrșia unor opere lirice în care ideile înaintate și realitățile contemporane îmbracă forme poetice demne de vremea în care trăim. Noutate în idei, noutate în stil, în imagini. Nu sintem și nici nu vrem să fim niște epigoni. A învăța de la trecut nu înseamnă a-l copia, și nici a-l imita. În artă, și mai cu seamă în poezie, e nevoie de îndrăzneală, e nevoie de curaj pentru a pătrunde tainele cele mai adînci ale inefabilului și pentru a aduce de acolo la lumină frumuseți nedezevăluite pînă atunci. În ce fel să fie ele dezvăluite, rostite? Aceasta ține de arta poetului.

Fiecare popor își făurește el însuși limba pe care o vorbește și în care scrie. Poporul, el este marele artist-făurar. Însă, în răstimpuri, poezii intră în această lucrare, își aruncă bulgărele de aur în creuzetul în care se face și se desface limba și unde strălucesc din cînd în cînd noi culori. Cum am fi scris și vorbit astăzi dacă n-ar fi existat Eminescu? A scrie o poezie nouă înseamnă și a descoperi noi mijloace lingvistice, iar, în această privință, trebuie spus că o înnoire și o îmbogățire a limbajului se fac simțite în creația poetică a ultimelor decenii.

Cu drept cuvînt, se vorbește astăzi de o epocă de aur a poeziei române. Laurii ce-i încununează fruntea sînt binemeritați, însă ei ar putea să se ofilească de nu se va veghea neîncetat la înnoirea poeziei. Care sînt modalitățile acestei înnoiri, spre ce orizonturi se va îndrepta miine poezia română? Răspunsurile la aceste întrebări, singuri poezii sînt în măsură să le găsească. Fiindcă societatea se află într-o necontenită schimbare. Omul, el însuși, se schimbă mai repede decît în alte perioade istorice. Psihicul său, intens solicitat de evenimente excepționale, suferă modificări substanțiale. A vorbi de o lirică modernă, la înălțimea acestor schimbări esențiale, devine o necesitate obiectivă.

Fiecare scriitor este, în felul său, un „magister humanitas“ ce recrează lumea conform propriei sale viziuni și într-o nouă perspectivă. În orizontul actual al spiritualității românești, poezia, îmbogățită prin tradiția verbului modelat de-a lungul veacurilor, nu încetează de a se înnoi pe sine însăși și, în același timp, de a înnoi lumea pe care o contemplă și care se regăsește în ea.

La origine, această antologie, e datorată lui Zaharia Stancu, scriitor român bine cunoscut pe plan mondial prin romanele lui, dar care a fost, în același timp, și unul dintre poezii cei mai remarcabili ai generației sale. Ea vede lumina tiparului grație sensibilității lui Louis Nagel pentru tot ce înseamnă frumusețe a spiritului. Sînt convins că ea va izbuti să pună în valoare, pentru cel ce-o va citi, geniul poetic al poporului român, în ceea ce are el mai autentic și mai original.

George Macovescu

Miorița

(fragment)

Par un ciel de trêve,
Sur un pan de rêve,
Voici s'en venant
Pentes dévalant,
Voici trois troupes
Et trois pastoureaux,
Le premier venant
Du Soleil Couchant,
L'autre du Midi,
L'autre enfin d'ici
Du pays joli
De la Moldavie.
Et les deux premiers
Méchant sort jetaient
Pour occir céans
Au soleil couchant
Le pâtre moldave
Des trois le plus brave,
Le plus riche aussi
En moutons, brebis,
En chevaux vaillants
Et chiens à longues dents.
Or, icelle agnelle,
Blanche jouvencelle,
Voilà que depuis
Trois jours et trois nuits
Guère ne s'est tue
Ne herbe lui plut.
— Qu'as-tu, agnelle,
Frisette, bouclette ?
Dis pourquoi depuis
Trois jours et trois nuits
Guère ne te tais,
Ne herbe te plaît ?
Malade serais ?
— Bergeret gentil
Pousse tes brebis
Vers le noir sous-bols ;
Tu y trouveras

L'ombre qui te plait
L'herbe qui nous sied.
— Maître, ô mon maître,
Fais ensuite paraître,
Appelle sur l'heure
Ton chien le meilleur,
Ton chien le plus fier,
Ton chien le plus frère.
Car tes deux amis,
Tes deux ennemis
Voilà qu'ils s'unirent
Et tous deux d'ourdir
De te faire mourir
Au soleil couchant
Au jour finissant.
— Agnelle chère,
Et un brin sorcière,
Si jamais je dois
Mourir ici-bas
De méchant trépas,
Dis-leur qu'ils m'enterrent
Près mes soeurs et frères,
Près ma bergerie
Parmi mes brebis.
Du bercail prochain
J'entendrai mes chiens,
Quand m'auront tué
Pose à mon chevet
Fifrelet de pin,
Moult chante chagrin,
Fifrelet d'osselets,
Moult chante enflammé
Fifrelet de fresne,
Moult chante ma peine.
Par leur glas, le vent
Soufflera doucement.

Traducere de
D. I. SUCHIANU

Vasile Alecsandri

La rive du Siret

(Malul Siretului)

Les buées légères de la nuit tels des phantasmes
s'élèvent
Et, flottant sur la vallée, parmi les branches se
déchirent.
Le fleuve en luisant serpente sous les arbres tel un
dragon
Qui au rayon du matin agite ses écailles d'or.
Moi, je vais au point du jour m'asseoir sur sa rive
verte
Je regarde comme l'eau coule et puis au tournant se
perd,
Comme elle devient vaguelettes sur la grève glissante,
Comme elle s'endort aux tourbillons, sapant la rive de
sable.
Tantôt un saule pleurer doucement vers l'eau se penche,
Tantôt un barbeau jaillit poursuivant une guêpe agile,
Tantôt les canards sauvages interrompant leur voyage,
Recouvrent l'eau obscurcie de leur nuage passager.
Et puis m'emporte ma pensée tout doucement vers la
plaine,
Avec la rivière qui coule sans jamais s'arrêter.
Autour de moi la vallée bouillante ; un lézard
d'émeraude
Sur moi un long regard fixe et quitte le sable chaud.

Traducere de ANDRÉE FLEURY GROPEANU

Mihai Eminescu

Ode

Odă (în metru antic)

Je doutais qu'un jour j'apprendrais à mourir !
Éternellement jeune, enveloppé dans ma cape
Je levais mes yeux rêveurs vers l'étoile
De la solitude.
Soudain tu apparus sur mon chemin
Souffrance, toi, douloureusement douce...
Jusqu'au fond je bus la volupté de la mort
Implacable.
Je brûle vif, tourmenté comme Nessus,
Ou comme Hercule empoisonné dans sa mante.
Je ne puis plus éteindre mon feu malgré toute
L'eau des mers.
Par mon propre rêve je m'épuise en larmes,
Sur mon propre bûcher je me consume en flammes.
Pourrais-je en ressusciter, lumineusement, comme
L'oiseau Phoenix ?
Que les yeux troublants disparaissent enfin !
Reviens dans mon coeur, indifférence triste !
Afin que je puisse mourir, calmement, redonne-moi
A moi-même.

Traducere de MICHEL STERIADE

„Anthologie de la poésie roumaine“

Al. Macedonski

Rondeau pour moi-même

(Rondelul meu)

J'étais grand, lorsque j'ai hai,
Mais plus que jamais, en ce jour,
Je suis grand, me sentant amour,
Je suis grand, me sentant oublié.

On est grand, sans compassion ;
Mais on surpasse la nature
Lorsque le cœur n'est plus qu'amour
Lorsque l'âme n'est que pardon.

Je sais : tout est douleur, toujours,
Nous vivons dans l'inconscience,
Mais le réconfort, c'est l'amour,
Si grande que soit la souffrance.
L'élévation, c'est la clémence.

Traducere de C. BORANESCU-LAHOVARY

George Coșbuc

Été

(Vara)

Mes regards erraient sur les sommets.
Un site splendide, non pareil.
Au couchant le Ceahlău se dressait,
Aux confins d'azur il s'éployait
Géant au front nimbé de soleil,
Qui là sur notre pays veillait.

Et tel un vaste secret errant,
Près du mont, un nuage voisin
Flottait dans l'immense ciel serein,
Sans ailes pour voler maintenant !
Et tout l'air, tout l'éther était plein
De chants et gazouillis, jusqu'au loin.

J'ai lors tourné mes regards grisés
Fascinés, vers la terre et sans cesse
Je voyais sous la brise danser
Les épis, comme on voit tourner
Gaiement les filles aux blondes tresses
Et leurs jupes haut voltiger.

Gars et filles jouaient dans le champ
Et chantaient une doina en chœur.
Et la vie dansait dans leurs beaux yeux
Et le vent itou dans leurs cheveux,
Vers la source luyaient des agneaux blancs
Des étoumeaux gris volaient, piailleurs.

Nature, comme tu t'es parée
A l'instar d'une vierge à la fière
Démarche, au visage bien-aimé.
Je suis heureux au point d'en pleurer,
En sentant ton souffle, ta lumière,
En voyant ce que tu as forgé !
De lourdes larmes mon cœur est plein
Car ici sont enterrés les miens,
Et je le serai aussi demain !
C'est là une mer, tranquille mer,
En ma tombe, ô Nature très chère
Tout est chaud, car il y fait si clair !

Traducere de AUREL GEORGE BOEȘTEANU

Octavian Goga

Les vieux

(Bătrîni)

Pourquoi au loin m'avoir mené
Loin du foyer, loin du hameau ?
A la charrue être resté
Être resté, oui, à la faux !

Je n'aurais plus alors erré
Par tant de voies à l'étrouée,
Et à présent ici auriez
Un appui au soir de la vie.

J'aurais pris femme un' fois fini
Mon temps d'emploi chez l'empereur
J'aurais eu un foyer ici...
Et j'eusse été fort à l'honneur...

Vous auriez moult petits-enfants
Qui vous appelleraient : «Pépé...»
Vous diriez des contes d'antan...
Avec des dragons et des fées...

Ainsi... vos jours pass't en prières
Pauv's vieux, à la Vierge Marie,
Mère pleure sur son bréviaire
Et dans sa barbe père aussi...

Traducere de AUREL GEORGE BOEȘTEANU

Tudor Arghezi

Non, jamais l'automne...

(Niciodată toamna...)

Non, jamais l'automne n'a été aussi beau
A notre âme avide d'une mort qui soulage.
La plaine est couverte d'or et soie à nouveau,
Et les arbres tissent des brocarts aux nuages.
Les maisons amassées, cruches sans pareilles,
Aux panses remplies d'un vin gros et très fort,
Sont là sur la rive du fleuve de soleil,
A la vase duquel nous avons bu tant d'or.

Les oiseaux noirâtres filent vers l'occident
Comme la feuille malade du charme dur
Qui vite se dépouille, bien haut secouant
Ses feuilles dans l'azur...

Qui pleurer désire, qui veut se lamenter,
S'en vienne et écoute cet appel incompris,
Fixe la céleste torche des peupliers,
Et enterre son ombre dans leur ombre, ici !

Traducere de AUREL GEORGE BOEȘTEANU

George Bacovia

Lacustre

(Lacustră)

J'entends pleuvoir depuis tant de nuits,
Oui, j'entends la matière qui pleure...
Je suis seul... Mon esprit me conduit
Au loin, vers les lacustres demeures.

Je crois dormir sur du bois mouillé,
Une vague énorme me submerge –
Je sursaute et je rêve, égaré,
Que le pont est resté sur la berge.

Un vide s'étend entre les âges,
Je me trouve porté en ces temps...
Et je sens sous cette pluie en rage
Les pilotes s'écrouler, lourdement.

J'entends pleuvoir depuis tant de nuits,
Et je sursaute et passent les heures...
Je suis seul... Mon esprit me conduit
Au loin vers les lacustres demeures.

Traducere de AUREL GEORGE BOEȘTEANU

Ion Barbu

Timbre

(Timbru)

La loure sèche au pré, la flûte aux routes font
D'un chagrin divise la note longue ou brève...
Mais l'oraison du roc, et le limon sans sève,
Et l'eau promise au ciel – comment donc le diront ?

Il faudrait un chant-roi, chant vastement profond,
Tel le frisson soyeux du sel des mers sans trêve ;
Ou la louange en chœur des anges, quand naît Eve,
Corps de la côte mâle issu, flou corps second.

Traducere de ROMULUS VULPESCU

Ion Vinea

L'étoile du sommeil

(Steaua somnului)

Dans les tréfonds, où il n'est point d'oubli
et où l'on ne peut pénétrer qu'en rêve,
à travers l'abîme sans fond du sommeil,
tu m'attends dans les larmes d'autrefois.

Pâles retrouvailles, seul instant vivant,
dans la suite des larmes d'antan,
tu as marqué la place pour l'éternité
dans les tréfonds où il n'est pas d'oubli.

Il y a longtemps, depuis, et tu es toujours proche,
près de la source limpide et muette
où tu bois, avec la même soif que naguère
en ressuscitant des regards entre les tristes paupières.

Perdue dans le frémissement de l'attente,
tu es l'étoile du sommeil où dorment mes eaux,
et ta veille fait monter en moi le remords.
Le jour ne m'est de rien, la nuit est de clarté
dans les tréfonds où il n'est point d'oubli.

Traducere de C. BORANESCU-LAHOVARY

Lucian Blaga

Le chêne

(Gorunul)

Aux clairs lointains j'entends en la poitrine d'une tour
battre ainsi qu'un cœur une cloche
et aux doux murmures
il me semble
que des gouttes de calme coulent dans mes veines,
non de sang.

Mon chêne de l'orée de la forêt,
pourquoi suis-je vaincu
par tant de paix aux molles ailes,
quand je repose en ton ombre
et que tu me caresses de ta mutine feuillée ?

Qui sait ? – Peut-être
ira-t-on me tailler dans ton tronc,
un jour prochain, peut-être, mon cercueil,
et le calme
que je goûterai entre ses planches,
je dois d'ores et déjà le sentir :
je sens ta feuillée me le glisser dans l'âme –
et muet
j'écoute grandir en ton corps le cercueil,
mon cercueil,
avec chaque instant qui passe,
mon chêne de l'orée de la forêt.

Traducere de AUREL GEORGE BOEȘTEANU

Al. Philippide

Le chercheur

(Căutătorul)

Le soleil doit brûler, as-tu compté,
A peine encor quinze milliards
d'années...
Quoi ? Rien que ça ? Une simple enjambée ?
Aïe, où perche donc l'éternité !

Bah ! c'est là un rien, chose négligeable :
Le temps ne meurt pas, tu le sais, que diable !
Un bref calcul, et tu as dépassé
La lumière, sa banale vitesse.
Tels les rellets en la glace chassés
Ton esprit court, cherche, explore sans cesse.
Il suffirait, non ? de lever le bras
Pour qu'il monte jusqu'aux astres, là-bas !

Au sort funeste tu as fait la nique,
Et ses menaces, tu t'en moques bien.
Tu jettes bas des portes illogiques,
Et là, vraiment, tu n'as plus peur de rien !

Et quand, par les rayons et par les ondes,
Tu reviens de tes explorations,
En tes replis, en ton âme profonde,
Tu trouves encor mille question.

Traducere de AUREL GEORGE BOEȘTEANU

Zaharia Stancu

Élégie

(Elegie)

Amour, ne m'enferme pas entre des barreaux,
Ni ne me tends l'appât de violons enjôleurs.
Je veux écouter les forêts, les plantes, pousser haut,
Choir la rosée dans les paumes tendues des fleurs.

Jeunesse, non, ne me quitte point,
La pomme jaune de la lune, je n'y ai pas goûté.
Le vin de l'automne peut-être, ou bien
La fumée des nuits peut-être m'ont grisé.

Ne te presse pas, jour noir, jour dernier,
Chargée, trop chargée est ta barque légère.
J'ai encore des fruits à secouer,
A allumer une flamme, une lumière.

Au grand pas du temps
Mon pas s'attache toujours et encor.
Je veux donner quelques autres chants,
Éclats de mon rêve, éclats d'or.

Traducere de AUREL GEORGE BOEȘTEANU

Mihai Beniuc

Anna Kelemen

(Ana Kelemen)

Te souviens-tu, Anna Kelemen,
De cet été si blanc, si chaud,
Nous allions nous baigner ensemble,
T'en souviens-tu, Anna Kelemen ?

Te souviens-tu, Anna Kelemen ?
Nous errions à travers la forêt
Pour cueillir des mûres, il me semble,
T'en souviens-tu, Anna Kelemen ?

Te souviens-tu, Anna Kelemen ?
Les vieux chênes marmonnaient dans leurs barbes,
Tu glissais comme un serpent sur l'herbe,
T'en souviens-tu, Anna Kelemen ?

Te souviens-tu, Anna Kelemen ?
Ce qui suivait était merveille !
Oh, quels mots pourraient le redire ?
T'en souviens-tu, Anna Kelemen ?

Traducere de C. BORANESCU-LAHOVARY

József Meliusz

Scintillement Boulevard de Clichy

(Villanat Boulevard de Clichy)

O, écume pure de ruisseau dans les montagnes,
truite couleur de rouille au soleil d'or –
tu n'es pourtant qu'un rêve
tu n'existes pas.

Seule la mer est,
écume salée, avivée, sauvage,
polypes dans les profondeurs et poissons aux yeux
électriques,

mer,
cloche incertaine de passions et de sens.
Je nage,
je nage.
Flottement, les bras en large immobilité.
Par le flux, par le reflux
me porte le torrent.

Je me figure seulement flotter entre les lèvres d'une
fille noire,
quelque part entre la Place Blanche et la Place Pigalle.

Je flotte
comme cette truite au ventre couleur de rouille,
le soleil du rêve brûle et grésille...

Eugen Jebeleanu

Hannibal

(Hanibal)

Personne n'avait ce que lui avait :
sa superbe superbe
et les éléphants
et leurs pattes écrasant les vertèbres
de ces Alpes blanches d'épouvante.
Il allait, d'un pas à peine audible, sur les roches,
et on l'entendait jusque dans la lune, et
personne encore n'avait jamais vu les trompettes
de pierre ondulante de ces bêtes

Et ils n'ont pas vaincu.

Traducere de AUREL GEORGE BOEȘTEANU

Maria Banuș

Le cycle

(Cicliul)

Après avoir tout bien appris :
nombres, êtres, objets,
je m'arrête.
Je suis resté là, comme le corniaud du village,
les yeux accrochés à la fumée.
J'ai tout oublié.
Devant moi, une grotte.
Je descends une marche.
Me voilà dans une prairie.
Je broute. Je suis un cheval, un agneau,
et je découvre le brin d'herbe.
Une autre marche,
Je m'étends entre des mottes gluantes,
avec mes racines d'arbre.
Encore une marche.
Je m'arrête. Au-dedans de moi.
Une pierre.
Tout autour la lumière vibre.
Je commence à comprendre, de l'autre côté.

Traducere de AUREL GEORGE BOEȘTEANU

Geo Dumitrescu

Billard

(Biliard)

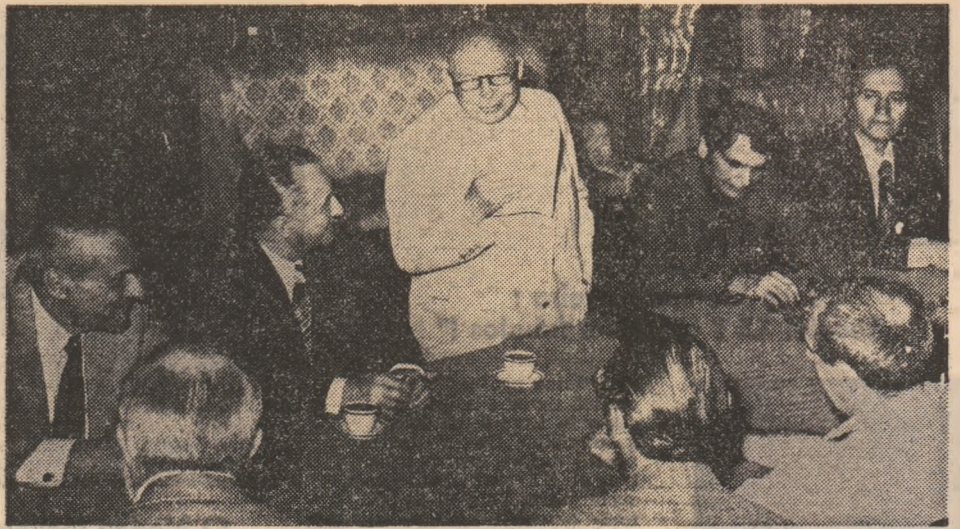
à Eugen Jebeleanu

Un beau jeu que le billard !
Je prends ma tête et je la pose sur la table.
C'est une tête détachable. Je la heurte de la queue.
Je la heurte doucement ou plus fort, l'envoyant
rouler
vers la bille de l'adversaire
qui toujours a un point noir.

La bille court, elle a perdu son immobilité,
sa solitude...
Mais il ne suffit pas
de heurter la bille de l'autre
et de la faire aller par toute la table ;
ce qu'il faut, c'est trouver la bille rouge,
déclenchant ainsi
un branle-bas général,
ce n'est qu'alors qu'on peut gagner
quatre points,
les quatre points cardinaux.

Ne heurtez pas fort, trop fort : les billes
pourraient sauter de la table, ce qui vous ferait
perdre du temps
et peut-être une partie des points...

Allons, jouons au billard ! Après chaque partie,
toutes choses alentour semblent mieux soudées
en des sens communs, toutes courent, courent,
dans un mouvement libre, planétaire,
cherchent la bille rouge.

Editorul Louis Nagel in vizită la Uniunea Scriitorilor (fotografie de Ion Cucu)

Ștefan Augustin Doinaș

Instantané

(Instantaneu)

J'aime les photos, à l'heure
où elles se transforment en tigres : chacune
tient dans la gueule son lambeau de temps.
Nous nageons, dans leurs yeux : souriants,
nous faisons encore de grands gestes lumineux
sous le ciel en fleur...

Mais au-dessous,
ensanglantée, l'eau sans ombre
déjà nous a jetés dans un gouffre sombre.

Traducere de AUREL GEORGE BOEȘTEANU

Aurel Rău

Histoire III

(Istorie III)

Je suis l'un des millions d'hommes de la terre,
de ceux qui menacent par leur nombre, leur
multiplication,
d'avaloir par les plantes, les poissons, les bêtes
de la terre – dans leur ruée affamée
vers la nourriture, tout autour.

Je me couche le soir dans ma tanière, je me réveille
le matin parmi les mots renversés par le vent de la nuit
et vers le bout du siècle, lorsque le danger sera double
je me rends prudemment, tout aussi contrarié
que si je marchais parmi des quartz pointus pointus,
parmi des éclats d'os et des plumes d'oiseaux
parmi des temples transparents, subaquatiques.

Traducere de ANDRÉE FLEURY GROPEANU

Nichita Stănescu

Poème

(Poem)

Parfois je parle devant toi,
comme devant un haut mur de pierre
qui paresseusement se perd dans les nuages.

Je crie tous les noms des choses
que j'ai jamais connues.
J'arrache les secondes à l'heure
et les montre qui battent,
et sous la plaisante apparence du silence
je révèle le destin des planètes.

Le haut mur de pierre
ouvre un grand oeil, bleu,
puis le referme.

Traducere de AUREL GEORGE BOEȘTEANU

Marin Sorescu

Shakespeare

(Shakespeare)

Shakespeare, en sept jours, fit le monde.

Le premier jour il fit les cieux, les monts.
Les abîmes profonds
Des âmes ; le second jour, il créa la terre,
Les mers, et les rivières, l'océan
Et tous les autres sentiments,
Dont il fit don à Othello, à Jules César,
Hamlet, Antoine, Cléopâtre, Viola
Et caetera, et caetera,
Pour qu'ils les portent désormais
Et les repassent à travers l'éternité
À leur postérité.
Ensuite, il appela d'un peu partout
Les hommes pour leur enseigner les mille goûts ;
Goût du bonheur, goût de l'amour, du désespoir,
Goût de la jalousie et de la gloire.
Quand tous les goûts furent distribués,
Voilà qu'arrivent quelques attardés.
Le créateur leur caressa la tête avec bonté
Et leur dit qu'il ne leur restait plus guère
Qu'à se faire
Critiques littéraires
Et à prouver que rien n'est pire
Que l'oeuvre de Shakespeare.
Le quatrième et le cinquième jour
Shakespeare les consacra au rire
Et à l'humour.

Ana Blandiana

Tu ne vois jamais les papillons...

(Tu nu vezi niciodată fluturii...)

Tu ne vois jamais
Les papillons, de quel air ils se regardent au-dessus de
nos têtes ?

Ni les signes que le vent
Fait à l'herbe quand nous passons ?
Si brusquement je me retourne
Les branches se figent
Et attendent qu'on s'éloigne.
Tu n'as pas remarqué que les oiseaux s'éclipsent ?
Tu n'as pas remarqué que les feuilles s'éteignent ?
Tu n'as pas remarqué ces murmures
Qui grandissent derrière nous
Comme la mousse sur les troncs, du côté du nord ?
Et le silence qui nous attend, partout...
Ils doivent tous savoir quelque chose qu'on nous
cache, à nous.

Nous sommes peut-être condamnés.
Peut-être nos têtes ont-elles été mises à haut prix.
La nuit, les étoiles scintillent excitées
Quand s'élève le cliquetis des feuilles de maïs.

Traducere de AUREL GEORGE BOEȘTEANU

Adrian Păunescu

Néant praticable

(Neant practicabil)

O, néant praticable, laisse-moi
me faire un poème ici au
milieu de toi.

Un néant, un vrai, ça doit être
généreux, allons, laisse-moi
me faire un poème.

Un néant qui se respecte, ça écoute
la voix de la multitude qu'il déteste,
allons, aide-moi à me faire un poème.

Plus une crainte ne nous est restée,
tenez, moi, je traîne tranquillement des briques,
pour un poème que je suis en train de faire,
non, je ne vous dirai pas où.

Le monde est limpide jusqu'au loin,
même plus le respect de la crainte, non,
ne nous est pas resté.

Les énigmes nous méprisent tellement
qu'elles cèdent l'une après l'autre.

O, néant praticable !

Traducere de AUREL GEORGE BOEȘTEANU

Mircea Dinescu

La chèvre contemporaine

(Capra contemporană)

La chèvre mange les roses des jardins municipaux,
croque, comme s'ils étaient des carottes crues, des trams
tout entiers,

ne part pas le matin à son bureau,
ne lit pas le soir les journaux,
dépouille les poteaux télégraphiques comme s'ils étaient
des mûriers,

ignore impudemment et feux verts et arrêts,
ne désire ni décapotable, ni pique-nique,
n'a pas encore breveté l'herbe en plastique,
quoi qu'elle en sache quelque chose à propos des
forêts...

Au rond-point du centre on a changé la statue,
la ville se berce dans une balançoire de fumée, sans
vent,

seule cette chèvre têtue
donne du lait et ne s'en demande pas comment.

Jose Gomes Ferreira : „Secolul XX ? Un secol fabulos !”

● Născut odată cu veacul, unul din cei mai proeminenți poeți portughezi, Jose Gomes Ferreira, a acordat la Lisabona un interviu săptămânalului „Literatura gazeta”. După o succintă autocaracterizare („caut inspirația în viață și în cărți”, „sînt un poet-luotător și aș vrea ca opera mea să fie intitulată „Poezia Luptei””, „sînt un poet liric, indignat și revoltat ca toți poeții lirici”), Ferreira s-a referit pe larg la

activitatea profund democratică pe care a desfășurat-o în timpul dictaturii salazariste. Ce gîndește poetul despre veacul nostru, al XX-lea? „Este un secol mare, fabulos în istoria omenirii. Ne-a adus atîtea lucruri noi, nebănuite. Și dacă m-aș fi născut în secolul XXI, sincer vorbind aș fi regretat profund... Evenimentele... Au fost atîtea... Unele m-au entuziasmat sau m-au îngrozit”. După revoluția din aprilie, Ferreira a participat activ la viața politică a țării, iar la 80 de ani a aderat la Partidul comunist portughez. În ce măsură această activitate s-a repercutat asupra creației sale? „Am pus poezia mea în slujba revoluției. Dacă ar fi trebuit să iau o decizie după revoluția din 1910, m-aș fi situat imediat de partea revoluției. Așa cum a făcut Blok după Octombrie. E adevărat că nu am fost niciodată un simbolist. Dar am făcut parte dintre poeții „nostalgici”, nostalgici după viitor”.

Cartea snobilor

● Fără comentariu, suplimentul de duminică al ziarului „Le Monde” publică la rubrica „Actualités”, sub titlul „Intre autori”, un extras din **Cartea snobilor** de William Thackeray, apărută mai întii sub formă de cronici în „Punch”, între anii 1846—1847, și în volum, în 1848. Il reproducem ca atare: „În profesia literară, e un fapt că nu există snobi [...] Bărbați și femei, atît cît îl cunosc, sînt toți modesti în atitudine, eleganți în maniere, fără reproș în viață, loiali în conduită, între ei sau față de alții. Uneori, e adevărat, vei putea auzi un om de litere vorbind de rău pe un confrate, dar de

ce? Nu din răutate. Oh! nu. Nicidecum din gelozie. Pur și simplu, mințit de sentimentul adevărului și de ceea ce se cuvine publicului [...] N-am cunoscut om de litere căruiu să-l fie rușine de profesia sa. Cei ce ne cunosc știu ce sentiment de fraternitate afectuoasă există între noi toți. Unul dintre noi răzbate în lume? În asemenea cazuri, niciodată nu-l atacăm, nu rinjim. Dimpotrivă, unii precum un singur om, ne bucurăm de succesul lui [...] Acest simț al egalității, al fraternității între autori m-a frapat întotdeauna, ca una din cele mai plăcute caracteristici ale obștei”.

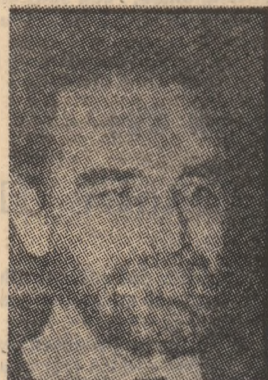
O Medee feministă și fantastică

● Comedia franceză va inaugura al 35-lea Festival de la Avignon cu spectacolul **Medeea** de Euripide, prezentată în curtea Palatului Papilor. Pusă în scenă de Jean Gilbert, **Medeea** nu va fi nici o reconstituire istorică, nici o actualizare a tragediei, ci o conștientizare a celor două mari teme abordate de Euripide: exilul

și revendicarea feminină. După cum preciza realizatorul spectacolului, **Medeea** va evolua într-un decor fastuos, fantastic, cu interpreți de primă mărime: Christine Fersen (Medeea), Simon Eine (Jason), Catherine Samis (doica, în fotografie), Claude Giraud (Creon) etc.

Condiția actorului

● Cum trebuie să fie actorul de mîine? Pe ce trebuie să se bazeze gîtirea sa? Sînt numai două din întrebările care au stîrnit vii discuții la Congresul internațional al școlilor de teatru desfășurat recent la Riccione (Italia). Dezbaterile au lăsat să se contureze și unele concluzii: nu există un singur tip de actor, după cum nu există un singur tip de teatru. Pentru Vittorio Gassman, de pildă (în fotografie), prezent la această reuniune în calitate de profesor și fondator al teatrului Bottega dell'attore, din Florența, important pentru viitorul actor este talentul care, cu totul nejust, este înnăscut. Un actor trebuie să știe să zdrobească inimile, dar

să nu știe că are și el una. Un actor trebuie să muncească mult, să asude. El nu trebuie să-și caute o voce frumoasă, trebuie să posede mai multe”.

Omagiu lui Jovet

● La 16 august a.c. se vor împlini 30 de ani de la dispariția celebrului actor francez Louis Jovet (n. 1887). Cîstind memoria celui ce a fost unul dintre cei mai importanți oameni de teatru

al Franței în perioada interbelică, autoritățile franceze de resort au emis un timbru care a fost lansat zilele acestea la Crozon, localitatea natală a lui Jovet.

Malraux

● **Notre Malraux**, volum apărut în editura Albin Michel sub semnătura lui Philippe și François de Saint-Chéron, cu o prefață de Pierre Emmanuel, este mărtașul a doi adolescenți (de 18 și 14 ani) care l-au cunoscut pe marele om de cultură în ultimii săi trei ani de viață. Prima parte a volumului este de fapt un reportaj conceput în jurul morții lui Malraux, cu numeroase trimiteri în trecut. Primele capitole sînt în legătură cu telegramele primite înainte și după decesul scriitorului. Lectura acestora creează impresia urmării evenimentului în direct. Telegrammele și scrisorile trimise de personalități sau de necunoscuți din lumea întreagă oferă, și ele, o imagine a unui Malraux universal prin strălucirea și conștințele sale. Partea a doua este orientată în jurul reflecțiilor asupra morții, dintre care majoritatea sînt inedite.

„Frumoasele Parisului”

● Un album intitulat **Frumoasele Parisului** — fotografii din „la Belle Epoque”, reînvie lumea de la cumpăna secolelor XIX și XX, așa cum a văzut-o unul dintre marii artiști ai fotografiei: Leopold Reutlinger. Apărut în colecția „Die bibliophilen Taschenbücher” Harenberg Kommunikation, Dortmund, albumul cuprinde și acest portret al dansatoarei Cleopatre de Mérode (1875—1966), o glorie a baletului de la Opera pariziană.

Pe primul loc...

● „Între limbile vorbite, azi, după numărul celor care le vorbesc, — informează „The World Almanach” pe 1981, conform datelor preluate de la Universitatea din Washington —, se situează chineza (cu mai multe dialecte: mandarin — 701 milioane, cantonez — 52 milioane, Wu — 46 milioane, Min — 41 milioane și Hakka — 23 milioane). Pe locul 2 se află engleza — 386 milioane; pe locul 3 — rusa: 265 milioane, apoi spaniola — 245 milioane, hindi — 231 milioane, arabă — 147 milioane, portugheza — 145 milioane, bengali — 144 milioane, germană — 119 milioane, japoneză — 117 milioane, malai-indoneziană — 109 milioane și franceză — 103 milioane.

Aici a locuit Lermontov

● Pe strada Malaia Molcianka din Moscova s-a deschis muzeul memorial dedicat marelui poet rus Mihail Lermontov (1814—1841). În casa respectivă a trăit, între anii 1830—1832, tinărul poet. Muzeul deține o colecție de obiecte care au aparținut lui Lermontov. Tot aici sînt expuse primele ediții ale operelor sale, desene și portrete ale poetului.

Premiu

● Premiul de Stat Klement Gottwald, pentru creație cinematografică, a fost acordat anul acesta în Cehoslovacia regișorului Martin Holly și scenaristului Vladimir Kalina, autorii filmului artistic **Signum laudis**, al cărui protagonist este Vladimir Müller, distins și el cu același premiu.

„Lacrimile sfîrșitului”

● O poveste ca din realitate: un tinăr de 20 de ani, fiul unei familii de muncitori turci din R.F.G., a suferit din dragoste pentru o studentă germană. Un prieten gazetar l-a sfătuit să-și transforme tristețea în roman. Privit neîncrezător de tatăl său, sprijinit de mama sa, tinărul a scris, a scris și cînd a terminat a intitulat romanul **Lacrimile sfîrșitului** și l-a trimis unor editori. Pentru unii, textul a fost „prea literar”, pentru alții „insuficient de

literar”, toți voiau însă să știe ce situație anume are acest autor cu un nume atît de ciudat: Akif Pirincci (în imagine) și de ce nu se ocupă el de semenii săi turci, de ce a inclus o eroină germană în romanul său etc. etc. Și nimeni n-a vrut să publice cartea. Atunci Akif Pirincci a început să strîngă ban cu ban pentru a-și edita romanul pe cont propriu. După șase luni de la apariție se vinduseră 4 000 de exemplare, majoritatea fiind cumpărate de studenții Universității din Bonn. Un critic a scris că romanul s-ar putea intitula **Werther '81**, iar altul că este „un portret al tineretului din vremea de azi”. În cele din urmă, l s-a dat și un premiu. Mai multe edituri importante își dispută acum reeditarea cărții și încheierea de contracte de viitor cu Akif Pirincci.

Am citit despre...

O viață rebutată

■ PENTRU un muribund dornic să obțină maximum de randament de la „meningele sale atînte de metastaze care provoacă pierderi de conștiință și de luciditate”, eroul cărții **Calendele grecești**, de Dan Franck (distinsă în 1980 cu Premiul pentru debut în romanul francez) pare, în primele capitole, nepotrivit de alert, de volubil, de șugubăz chiar. Imobilizat în fotoliul la care a fost condamnat de aproape patru decenii, colecționează „ca toți prizonierii de pe glob”, calendare. Ele îl ajută să recapituleze timpul scurs de la 1 ianuarie 1963, data la care a început să le adune: „zilele fericite sînt însemnate cu roșu, celelalte cu verde. Am fost fericit la 6 decembrie 1965, la 4 august 1969, la 27 septembrie 1973 și între 26 februarie și 4 martie 1974. La 6 decembrie 1965 m-am gîndit la Sabine într-un mod neobișnuit. La 4 august 1969 am băut o jumătate de vin, ceea ce mi-a dat o stare de euforie...”. Bilanțul vieții începe cu reexaminarea calendarelor prinse pe dosul ușii: „Am trăit fiecare dintre aceste despărțituri, de la miezul nopții pînă la prînz, și rebe-lotă pentru cealaltă jumătate. În pat, în fotoliu, la masă, lingă fereastră, cu sau fără dureri”. Urcă apoi „ca milul, o grămadă de amintiri informale, grotesci, dar care există și pe care un calendar nu le-ar putea rezuma niciodată”. „Picioarele m-au lăsat în 1939, în urma unei încăierări, singurul eveniment din viața mea — aflăm. Dar afară de această supărătoare paranteză, nu m-am manifestat niciodată prin vreun gînd, vreo faptă, ieșire din rînduri, ruptură, sinucidere, luare a puterii, luare de cuvînt sau altă acțiune remarcabilă. Ca atare, trebuie să accept că suprafețele plane ale calendarelor mele mă trimit pe drept la imaginea unei vieți fără imagini. Nimic nu îngăduie memoriei mele să-mi glorifice vreo ispravă extraordinară, generoasă, a-normală. Sînt ceea ce am fost totdeauna, adică o sumă de nebulozități, o uniformitate dotată, datorită hazardului, cu un fotoliu pe rotile cromat”.

Mama (moartă în 1922), tatăl (mort în 1942), unchiul și mătușa (morți în 1939), unicul prieten, José (căzut în 1937, în războiul civil din Spania), și mai ales fata iubită, Sabine (dispărută în 1939, tot în Spania), sînt singurele repere notabile într-o existență mutilată și, de aceea, mizerabilă. Mereu reconstituită, contururile ei, inițial nete, devin tot mai vagi, trecutul se instalează în prezent, obsesia dominantă — regăsirea Sabine — bruiază percepția și, în delirul final, imaginea tine-

rei luptătoare republicane se suprapune ultimeii figuri prezente în preajma bolnavului — bătrîna, obeza, necomunicativa femeie de serviciu, care, din milă, vine o dată pe zi ca să-i dea ajutorul strict necesar supraviețuirii.

Coerența ideilor se destramă (exact după schema indicată de medic) paralel cu decăderea fizică și monologul din ce în ce mai delirant urmează cutremurător de exact precipitarea eclipselor lucidității, balansul, tot mai dezechilibrat, între amintiri, senzații prezente și halucinații. Nu perfectă stăpînire a acestei mecanici a descompunerii psihice face însă din **Calendele grecești** o excepțională operă de debut — interesul performanței ar fi de ordin mai curînd medical decît literar. Dan Franck derulează de-andaratele în fața cititorului tragedia unei existențe reduse la dorizoriu în urma unei aparent insignifiante manifestări de tembelă brutalitate fascistă. Schilodirea personajului principal — în trepte: la început a fost nevoit să poarte baston, apoi n-a mai putut să umble, pentru ca, pînă la urmă, răul să-i paralizeze treptat trupul, înaintînd spre creier — a fost efectul vinzării stupide, de către un trădător obscur, a unor oameni oricum scoși din luptă: în mai 1939, deci după înfrîngerea și dizolvarea brigăzilor internaționale, cițiva antifranchiști francezi au fost convocați sub un pretext oarecare la Nanterre, pentru ca o bandă de bătași „cagularzi” să-i atace cu sălbătie. Traumatism cranian, trei ore de comă, fractură de coloană vertebrală — așa au început cele patru decenii de agonie. După război, s-a întîlnit întîmplător cu huliganul care-l schingiuise. A fost deajuns ca acesta, pierzîndu-și cumpătul, să-i dea un brînci într-un reflex de autoapărare, pentru ca o simplă cădere să-i precipite degringolada fizică. Umbrît de eroii Rezistenței, de invalizii de război, insul handicapat ca urmare a unei vulgare „încăierări” antebelice, s-a simțit un rebut al societății, o rămășiță inutilă. O singură motivație îl susținuse în simulacrul lui de viață: năzuința de a o regăsi pe Sabine, idealizată în anii nesfirșiți care au urmat întîlnirii lor fugare din momentul de exaltare a demnității și a responsabilității umane care a fost rezistența armată opusă, pe pămîntul Spaniei, răului absolut — fascismul. Ațiția foști luptători în Spania și-au plătit absurd idealismul prin ani de suferință și chiar prin moarte (cînd n-au avut norocul de a fi doar desconsiderați sau uitați). Incit romanul acestui debutant de 27 de ani dobindește, pentru cititorul avizat, o rezonanță amplă, gravă. Sentimentul pentru Sabine se cristalizează ca un diamant negru, într-un subtil negativ sau revers al celebrului proces stendhalian.

Felicia Antip

Czeslaw Milosz septuagenar

● La 30 iunie, poetul polonez Czeslaw Milosz, laureat al Premiului Nobel — 1954, a implinit 70 de ani. Milosz a studiat dreptul la Vilna și Paris. Împreună cu poezii Bujnicki și Zagorski a fondat în 1931 revista de avangardă „Zagary”. În 1951—1956 a locuit la Paris. Actualmente este profesor la Universitatea Berkeley din California. În ciuda modernismului declarat, poezia lui Milosz a suferit intens influența poeziei poloneze vechi și a lui Mickiewicz. Dintre volumele sale de versuri amintim: **Poem despre timpul impietrit**, 1933, **Trei ierni**, 1936, **Salvare**, 1945, **Lumina zilei**, 1955, **Tratatul poetic**, 1957, **Regele Popiel și alte poezii**, 1962, iar dintre lucrările în proză: **Cucerirea puterii**, **Valca Issel**, 1955.

„Bursa Goncourt” pentru biografie

● Scriitorul Hubert Juin este beneficiarul „bursei Goncourt” pentru biografie, cu lucrarea sa **Victor Hugo** (Flammariion), apreciată de Armand Lanoux, secretarul general al Academiei Goncourt, drept o „biografie foarte completă care situează la locul cuvenit un Victor Hugo prea sacralizat sau prea detestat”. Laureatul a lăsat în urmă o „Com- e litte- de ra-”. Poet Hubert mai

Legende indiene

● Un manuscris, necunoscut pînă acum, al antropologului german Franz Boas, cu referiri la legendele indienilor din nord-vestul Americii de Nord, a fost publicat recent la New York. Franz Boas a transcris în limba germană 250 de povestiri ale triburilor de coasta nord-americană.

Compozitori și scriitori

● Reluind texte imposibil de găsit în circuitele comerciale ale cărților, editura Stock publică o colecție de documente referitoare la felul în care mari compozitori și-au trăit epocile și modul în care au scris despre ele. **Scrisoarea de călătorie (1830—1832)** a lui Mendelssohn Bartholdy amintește de **Călătoria în Italia** a lui Goethe sau de **Memoriile** lui Berlioz. Robert Schumann este de asemenea prezent, alături de Paul Dukas, ale cărui **Cronici muzicale în două secole (1892—1932)** relevă un observator pasionat al contemporanilor săi, un veritabil scriitor de mare cultură, capabil de reflecție filosofică asupra muzicii (anticipându-l uneori pe Adorno). În aceeași colecție mai figurează **Serierile despre muzică** ale lui Rousseau, **Acele și antractele** lui Rolf Liebermann, precum și cartea muzicianului indian Ravi Shanker, intitulată **Muzica, viața mea**. În imagine — o gravură de epocă (1830), intitulată „Berlioz sau spiritul romantic”.

„Ediția din Frankfurt”

● Thomas Mann (în imagine) a murit la Zürich. În august 1955, 25 de ani mai târziu, în 1980, S. Fischer a inițiat o nouă ediție a operelor sale complete în 20 de volume, așa numita „Ediție din Frankfurt”, menită a lua locul celebrei ediții din Stockholm. Peter de Mendelssohn, unul dintre cei mai buni cunosători ai scrierilor lui Thomas Mann, adaugă la fiecare din volumele noilor „Opere complete”, importante note bibliografice. „Ediția din Frankfurt” va fi definitivată în 1984. Pînă acum au apărut volumele **Povestiri din tinerețe și Casa Budenbrook**, sub tipar aflându-se **Doctor Faustus și Alesul**.

O mărturie inedită despre Saint-Exupéry

● La 31 iulie 1944, comandantul Saint-Exupéry decola de la baza din Borgo (în apropiere de Bastia), singur la bordul aparatului său Lightning P. 38 pentru o misiune de recunoaștere. Nu avea să se mai întoarcă niciodată. Avea 44 de ani și a fost dat dispărut oficial la 8 septembrie 1944. De atunci s-au emis tot felul de presupuneri în legătură cu dispariția sa. Ultimul număr al revistei „Icare” publică o versiune proprie, cea mai verosimilă, bazată pe o mărturie inedită, a aviatorului german Robert Heichele, mort în 1944, din al cărui raport de misiune, descoperit recent, reiese că el a doborât avionul lui Saint-Exupéry.

Eisenstein despre Orozco

● La Siena a fost inaugurată o expoziție dedicată marelui pictor mexican José Clemente Orozco, fondator împreună cu Diego Rivera și David Alfaro Siqueiros, al picturii mexicane moderne. Catalogul editat cu acest prilej de criticul și istoricul de artă Mario De Micheli include, pe lângă reproduceri, și câteva studii critice precum și documente și mărturii inedite privind viața și activitatea lui Orozco. Printre acestea se află și însemnările marelui regizor Serghei Eisenstein care a fost fascinat de opera pictorului mexican. În legătură cu picturile murale de la Dartmouth College — Orozco a lucrat câteva luni în S.U.A. —, marele regizor declara „că a fost surprins de violența imaginilor lui Orozco, inspirate de idealuri sociale și politice”.

Un studiu despre Dante Gabriel Rossetti

● Deși în ultima vreme se observă o redescoperire a interesului față de mișcarea prerafaelită, poezia lui Dante Gabriel Rossetti rămâne dacă nu chiar neglijată, în orice caz puțin inconjurată de simpatie. Pornind de la această remarcă, profesoara Joan Rees de la Universitatea din Birmingham a scris o carte — **The Poetry of Dante Gabriel Rossetti** —, menită a oferi o bază pentru o apreciere mai justă a operei poetice a celui care a fost deopotrivă scriitor și artist al desenului și picturii. Un eapitol al cărții este consacrat influenței lui Dante, iar altele se referă la William Morris și Christina Rossetti.

De la Monteverdi la Varese

● O lucrare în trei volume, însoțite de cinci cassette cu cite 10 discuri, semnată de muzicologii francezi Brigitte și Jean Massin în colaborare cu mai mulți scriitori, istorici și critici, reconstituie istoria muzicii de la Monteverdi la Varese. Primul volum tratează despre creația muzicală ca parte a vieții sociale și a mișcării istorice. Evoluția diverselor genuri muzicale, a instrumentelor și tehnicilor, viețile marilor compozitori constituie substanța volumului al doilea. Al treilea este consacrat comentării operelor acelor muzicieni care au jalonat istoria, ilustrate prin cele 50 de discuri însoțitoare, înregistrări în formă integrată, conduse de dirijori celebri. Un repertoriu explicativ al instrumentelor și termenilor muzicali și o iconografie inedită completează această importantă lucrare.

Oleg Dal

● Ultimul număr (12/1981) al revistei ilustrate „Sovetski ekran” aduce un omagiu talentatului actor Oleg Ivanovici Dal, decedat în plină tinerețe și forță interpretativă, actor care a apărut în numeroase filme: **Jenea**, **Jenecika și Katiușa**, **Cronica bombardamentului în picaj**, **Morții ne privește în față**, **Vechea, vechea poveste**, precum și în ecranizările **Regele Lear**, **A douăsprezecea noapte**, după Shakespeare, în **Naivitatea omului bun**, după **Duelul** lui Coho.

Marco Polo în China

● Patru sute de actori participă la filmarea, în locuri istorice și pitorești din R.P. Chineză, a unei din cele mai grandioase coproduții destinate televiziunii și consacrată lui Marco Polo. Inițiativa aparține R.A.I. (televiziunea italiană) căreia i s-au adăugat parteneri de anvergură: NBC, televiziunea japoneză și cea chineză. Scenariul schițat de Anthony Burgess, a fost definitivat de Vincenzo Labella. În rolul titular: Mandy Patinkin.

Trenurile legendei

● O pasionantă călătorie în timp și spațiu propun vizitatorilor organizatorii expoziției „Anii nebuni” ai căilor ferate”, deschisă la Paris. Orient Express, Transiberianul, Trenul albastru, sint tot atâtea nume legendare care ilustrează marea aventură a Companiei internaționale Wagons-lits creată de un om de afaceri din Liège, Georges Nagelmackers. El este „părintele” acestor trenuri fabuloase unde „în spatele ușilor lăcuite dorm milionarii”, cum scria Valery Larbaud. Afize semnate Casandre, panouri de Prou și Lahque, documente audio-vizuale, reinvie o jumătate de secol din istoria căilor ferate, dar și poezia nostalgică a unei epoci.

Din lirica americană

Archibald MacLeish

Sfîrșitul lumii

Cu totul pe neașteptate în timp ce Vasserot
Ambidextrul fără brațe tocmai aprindea
Între degetul mare și cel de al doilea deget de la picior un chibrit
Iar Ralph leul era ocupat s-o muște
Pe Madame Sossman de beregată în timp ce
Toba atrăgea atenția, iar Teeny era gata să tușească
În ritm de vals legându-l de degetul mare pe Jocko —
Tavanul cu totul pe neașteptate zbură dus de vînt ;
Și-acolo, acolo deasupra capetelor, acolo, acolo, atîma deasupra
Acelor mii de chipuri albe, acelor uluiți ochi,
Acolo-n întunecimea fără de stele atîrna șovăiala, nehotărîrea
Acolo cu vaste aripi străbătînd anulatele ceruri,
Acolo-n brusca-ntunecare cobori vîlul negru
Al neantului, neant, neant — neant absolut.

Carl Sandburg

Vînzătorul de pește

Jos, pe strada Maxwell, c-o voce ca vîntul de mioză —
noapte peste miriștea de porumb în ianuarie,
cunosc un evreu care vinde pește
El bălăbăne scrumbii pe sub nasul întimplătorilor
clienți, vîdînd o bucurie asemeni
cu-a Pavlovei cînd dansează
Are chipul unui om grozav de bucuros că vinde
pește, grozav de bucuros că Dumnezeu
a făcut peștele, și clienți către care
el să-și poată striga marfa din
scorbura căruciorului său, molatic
împins cu mina.

Robinson Jeffers

Casandra

Cu ochii-afîntîți în vid și lungi degete albe
Agățate de pietrele zidurilor, fata nebună
Cu părul ca rămășițele furtunii și gura țipînd sinistru :
cu vreo-nsemnătate, Casandro
Dacă oamenii cred
În amara tu fîntînă ? Într-adevăr oamenii urăsc adevărul,
mai cu bucurie
Ar înfilni un tîgru pe drum.
De aceea-și indulcesc poezii-adevărul cu minciuni, însă religia —
Vînzătorii și politicienii
Toarnă din boloboace noi minciuni peste cele vechi
și-s prețuți pentru-nțelepciunea
Lor lingușelnică. Rămii înțeleaptă, nenorocită femeie.
Aș l da' de unde : în vrun colț tu tot o să molfăi
vreo coajă de-adevăr dezgustătoare
Și pentru oameni și pentru zei, — o ! tu și eu, Casandra.

Marianne Moore

Unui melc

Dacă să zicem „comprimarea”-i prima eleganță a stilului
tu o ai. Contractilitatea-l o virtute
după cum o virtute-i și modestia.
Nu dobîndirea vreunui lucru
care-i capabilă să-mpodobască
nici calitatea-ntimplătoare ce-are
ca un fel de ceva simultan a ceva bine spus
e ceea ce prețuim în stil,
ci principiul ascuns :
în lipsa picioarelor „o metodă de concluzii” ;
„o cunoaștere a principiilor”,
în ciudatul fenomen al cornului tău occipital.

Robert Frost

La pămînt

Floarea spuse către vînt
„Împinge tu, iar eu voi ataca.”
Și se-abătură-ntr-asa hal peste răzorul grădinii,
Că florile ingenunchiară-ntr-adevăr
Și — deși nu moarte — zăceau la pămînt.
Eu știu cum se simțeau florile.

Langston Hughes

Tot aici

Am fost rînit și bătut.
Speranțele mele le-a-mpărășiat vîntul.
Zăpada m-a-nghetă, soarele m-a răscopt.
S-ar părea că ei între ei
Chiar c-au încercat să mă facă
Să-ncetez să rid, să-ncetez să iubesc, să-ncetez să trăiesc —
Dar mie nu-mi pasă !
Sunt tot aici !

În remănește de
Ion Caraion

Giulio Carlo Argan:

BRÂNCUȘI — unul dintre cei doi mari artiști ai secolului

G. C. ARGAN (portret de Em. Tănjală)

ESTETICIAN, istoric și critic de artă, filosof și profesor la Universitatea din Roma, Giulio Carlo Argan se numără printre cele mai de seamă personalități culturale ale timpului nostru. Născut în 1909 la Torino, își desăvârșește studiile sub îndrumarea profesorului Lionello Venturi. După o serie de funcții de conducere în direcția generală a artelor, pinacoteca din Torino și Galeria Estense din Modena, în 1955 optează pentru o carieră universitară, devenind profesor de istoria artei moderne. Predă la Palermo și Roma, unde, în 1959, devine succesorul profesorului Lionello Venturi. În 1976 este ales consilier comunal pe listele Partidului Comunist Italian, ocupând și înalte funcții de primar al Romei până în 1979. Din numeroasele studii publicate reținem: De la Bramante la Canova. Căderea și salvarea artei moderne, Walter Gropius și Bauhaus-ul (traduse și în limba română), Borromini, Botticelli, Brunelleschi. Arhitectura barocă în Italia, Arta modernă 1778—1970. Istoria artei italiene (în 3 volume) și Istoria artei clasice și italiene (în cinci volume aflate sub tipar). Întreprinzând recent în țara noastră o nouă vizită, a ținut o conferință la Muzeul de artă al R.S.R., „Andrea Palladio și influența creației sale asupra arhitecturii europene”, iar la Institutul italian de cultură o prelegere legată de tricentenarul morții lui Gian Lorenzo Bernini.

— Există, după părerea dv., pericolul unei crize a culturii umaniste într-o epocă dominată de tehnică?

— Fără îndoială, pericolul crizei culturii umaniste există, a fost denunțat încă de acum 50 de ani de Husserl, însă eu nu cred că știința și cultura umanistă sînt în opoziție, și nici nu mi se pare îndreptățit să le privim în antiteză. Și aceasta dintr-o rațiune extrem de simplă: cultura umanistă e o cultură a cărei structură e istoria, dar metodele istorice, evident, nu sînt constante. Și e posibil să se ajungă, cum de altfel se poate conicează, la metode care nu vin în contradicție cu cele din domeniul fizicii sau științelor naturale. Nu se poate concepe, însă, o lume lipsită de experiența istoriei, de conceptul valoric, de experiența individuală, sau de conceptul prospectivității viitorului. Toate aceste caracteristici ale gândirii umaniste, dacă țin pas cu vremea, pot rămîne caracteristice gândirii de mine.

— Ați scris mult despre criza artei moderne legată de o criză a cetății, cu toate aceste rețineri, cum vedeți, totuși, evoluția artei moderne?

— Nu cred în universal și etern, așa că arta poate avea un sfîrșit așa cum a avut un început. Tot sistemul tehnic al artelor este în acest moment complet depășit. E greu de presupus să se mai poată recupera ceva, deși există tentative de acest gen. Cred în schimb că toate eforturile se vor concentra pentru ca sistemul mijloacelor de comunicare mass-media, care va constitui în mod sigur structura culturii și civilizației în mileniul următor, să facă posibilă, să mențină experiența estetică.

— Realismul nu reprezintă totuși o cale de evoluție a artei contemporane?

— Sînt convins că realismul reprezintă un drum vital al artel contemporane, insuficient exploatat însă, pentru simplul fapt că a existat deviația spre impresionism și expresionism care i-a îndepărtat pe creatori de la o investigație mai amplă. După mine, adevăratul pîlon al realismului pornește de foarte departe, de la Caravaggio, după care descinde la unele momente din pictura sec. al XVIII-lea, mai cu seamă în Anglia, ca să treacă la Géricault, de la Géricault la Da Vinci și apoi la Courbet.

— Care sînt în acest moment în Italia promotorii tendinței realiste?

— Nu există în acest moment în Italia o tendință realistă. Există linii de cercetare, există pictori ca Guttuso care au căutat cu multă seriozitate un drum al realismului. Dar nu mi se pare că putem defini pictura sa drept realistă. Pictura lui Guttuso este foarte angajată politic, dar nu e realistă în sensul unei reproduceri obiective.

— Atunci ce tendințe predomină actualmente în Italia, în domeniul artelor plastice?

— În acest moment se impune o tendință, pe care însă eu nu o apreciez deloc, un fel de pictură ce face apel la materia picturală, la figurile desprinse, oarecum, din istoria artei. Mă refer la ceea ce în Italia și în afară se numește *transavangardă*. Se bucură de mare succes comercial, dar pe mine, această tinăra tentativă de antiavangardă a cărui animator este criticul Borito Oliva, personal mă irită. Eu am rămas legat, conștient fiind că sînt depășite, de tradiția constructivismului, a raționalismului arhitectonic, de problemele urbanistice. Sînt destul de în vîrstă pentru a fi fost prieten cu Gropius, pentru a-l fi cunoscut pe Le Corbusier, Picasso sau Braque. Am apreciat aceste curente pentru programul lor de cercetare aproape

științifică, pentru raportul cu psihologia viziunii, pentru problema socială a arhitecturii și urbanisticii. Nu pot fi de acord cu tinerii arhitecți italieni care nu conferă nici o importanță utilității practice a edificiilor proiectate.

— Atunci subscrieți pentru o artă cu un scop utilitar?

— Sînt pentru o artă care să-și pună probleme, nu atât utilitate în sens economic, ci problemele comunicării cu ceilalți, cu lumea. Pentru o artă care are o finalitate educativ estetică, educativ socială. O artă care tinde să organizeze existența oamenilor, așa cum o realizează de fapt urbanistica, arhitectura rațională și design-ul, sau pentru o artă în măsură să îndrume și să-l determine pe individ să vadă într-un anumit fel lumea, prin intermediul unei experiențe estetice, nu numai empirice.

— Ne-ați vizitat în repetate rînduri țara, acum trei ani, chiar în calitate de primar al Romei, prilej în care ați făcut aprecieri foarte elogioase referitor la politica noastră culturală. Tot atunci v-ați manifestat dorința ca în momentul cînd va expira mandatul de primar și veți reveni la preocupările dv. de istoric de artă să vă ocupați de studiul artei noastre populare.

— Mărturisesc că interesul meu pentru arta țărănească, nu popula, să ne înțelegem, s-a trezit cînd în țara dv., în anul 1961, cînd am participat la lucrările colocviului Brâncuși și am vizitat Muzeul Satului. Am ținut mai înainte să fac o distincție între arta populară și cea țărănească, deoarece, după părerea mea, este o mare diferență între arta rurală și arta populară a marilor orașe care reprezintă tentativa de transferare a elementelor artei culte, spre clase sociale mai puțin pregătite din punct de vedere cultural, ceea ce dă naștere la așa numitul „kitsch”. Dar aceasta nu e singura deosebire. Artă țărănească se deosebește de cea orășenească, populară sau cultă, printr-o concepție diferită a spațiului și timpului. O altă idee care mi s-a concretizat pentru prima oară în țara dv., — cînd am vizitat Muzeul de unelte rurale de la Sibiu, un muzeu unic în lume, a fost aceea că începuturile artei populare țărănești trebuie căutate nu atât în manifestările de artă naivă, ci în unele vieții satelor. În general e foarte greu de cristalizat o istorie a artei țărănești deoarece această artă nu acordă nici un interes faptului istoric. Nu reflectă imaginea unor persoane, fiind ornamentală. De asemenea nu e informativă, în sensul că nu ne informează despre ce au făcut anumite personaje istorice.

— În orice caz, convingerea mea este că arta țărănească poate fi studiată temeinic numai în România, unde există nu numai Muzeul Satului, dar un întreg sistem de muzee de artă populară care asigură păstrarea unei documentări cu atât mai prețioase cu cît în acest domeniu elementele sînt perisabile. În general cred că muzeul din România constituie cazuri unice în lume în privința protecției și conservării patrimoniului cultural, sarcini atât de frecvent neglijate în alte părți. Dar ca să revenim la întrebarea dv., așa cum mi-am propus atunci, am și început studiul artei populare românești. O grupă de studenți de la Universitatea din Roma au venit aici, reușind să strîngă o amplă documentație fotografică, care sper să fie prelucrată în cel mai scurt timp.

— Se știe că interesul dv. pentru arta românească nu s-a concentrat numai asupra artei țărănești, v-ați ocupat mult și de arta lui Brâncuși.

— E firesc, Brâncuși și-a tras seva din arta țărănească românească, numărîndu-se printre cei care au ridicat dragostea pentru elementul popular pe o treaptă inimaginabilă. Indubital, Brâncuși o unul dintre cei doi mari artiști ai secolului nostru... celălalt e Picasso. Sînt două poliuri opuse ale artei contemporane. Unul care s-a dezvoltat pe verticală, în profunzime, iar celălalt pe orizontală. Am studiat arta sa îndelung și mi-a fost dat să-l cunosc personal. Și aici, în acest moment, n-aș putea cita un filosof care să fi dat despre calitate o definiție ca aceea pe care, natural, trebuie să știi s-o citești în opera marelui sculptor. Un artist care a transformat cursul sculpturii mondiale... Artă sa constituie un început, așa cum începutul vieții este embrionul, oul, atât de fantastic reprezentat de Brâncuși. De fiecare dată cînd vin în România și pătrund în universul său mitico-magic, mă încearcă un sentiment profund de emoție.

— Ați surprins cu atîta subtilitate specificul artei românești, încît nu mă îndoiesc că ați descifrat și tainele sufletului celor care au creat această artă.

— Dacă Columna lui Traian este într-un fel Coloana Infinitului, fiind seama de forma sa elicoidală, atunci Coloana lui Brâncuși este simbolul cuceririi vieții, simbolul vitalității poporului său. Poate că între aceste două coloane se află omul, sufletul poporului român.

Angela Ioan

Prezențe românești

SPANIA

● Prestigioasa revistă internațională „Cuadernos Hispano-americanos”, care apare la Madrid, în numărul său 369 din luna martie publică sub semnătura scriitorului Galvarino Plaza o recenzie elogioasă la traducerea în limba română a *Herzilor negri* de „peruvianul universal” Cesar Vallejo, volum apărut cu doi ani în urmă la Editura Univers. Este pusă în valoare contribuția realizatorilor (versiunea de Mihai Cantunari, prefața de Vasile Nicolescu) „la umplerea unui mare gol existent pînă acum în contextul cultural al unei țări dintotdeauna deschise scrisului în limba spaniolă.”

FRANȚA

● Cunoscuta editură pariziană Librairie des Champs-Élysées a inițiat publicarea unor antologii tematice ale literaturii fantastice internaționale. Cel mai recent volum, intitulat *Histoires terribles d'animaux*, prezintă cititorilor francezi, în traducerea autorului, povestirea *Un regard innocent* de Vladimir Colin, alături de texte semnate de Ambrose Bierce, G. K. Chesterton, Julio Cortázar, H. G. Wells etc.

R. P. POLONA

● La Universitatea Adam Mickiewicz din Poznan a avut loc, la 1 iunie a.c., susținerea tezei de doctorat a Krystinei Wadowska intitulată *Opera de tinerețe a lui Tudor Arghezi și influența simbolismului francez*, care s-a bucurat de un deosebit interes. Ca referent al lucrării a participat la susținere și prof. I. C. Chițimia.

DANEMARCA

● În publicația „Revuc Romane” nr. 2/1980, din Copenhaga au fost recenzate lucrările: *Scriitori români* de Mircea Zăciu și *Dicționar de literatură română contemporană* de Marian Popa. Autorul, tînărul filolog norvegian Lone, face o scurtă, dar consistentă analiză a celor două dicționare, în contextul informațiilor furnizate de alte lucrări privitoare la literatura noastră (K.H. Schroeder — *Einführung in das Studium des Rumanischen*, Berlin, 1967, și Gino Lupi — *La letteratura romana*, Florența — Milano, 1968). Cele două recenzii au apărut în limba română.

S.U.A.

● În revista „Variety” (vol. 302, nr. 8/1981) a apărut, sub semnătura Holl. (R. L. Holloway), o cronică dedicată filmului *Iarba verde de acasă* (în regia lui Steve Gulea, după scenariul lui Sorin Titel). „O poveste mediativă, liniștit spusă, în care nici titlul sentimental, nici cele cîteva clișee stereotipe, nu scad din elementul uman al filmului, tragic gravat” — conchide autorul articolului.

ISRAEL

● Recent, Tia Peltz a prezentat la Tel-Aviv o expoziție de pictură și grafică. La vernisaj — în prezența ambasadorului țării noastre, Constantin Vasiliu — cuvîntul de deschidere a fost rostit de dl. Itzhac Artzi, viceprimar al Tel-Aviv-ului. Expoziția s-a bucurat de un mare succes de public și de presă.

LIBAN

● Revista libaneză de literatură și filosofie „Fikr”, apărută la Beirut (numerele din decembrie 1980—martie 1981) publică, sub semnătura cunoscutului poet și jurnalist Nadhir Al-Adhama, poeme din ultimele cărți ale unor tineri scriitori din România: Mircea Dinescu, Ion Mircea, Lucia Negoită, Adrian Popescu, Dan Verona, Grete Tartler, Liliana Ursu.

„România literară”

Săptămînal de literatură și artă editat de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România

Director GEORGE IVAȘCU